

Letnik VI. DRUŽINSKI LIST S PODOBAMI 1925, št. 2.

Krištof Dimač.

Spisal Jack London. — Iz angleščine prevel France Magajna.

2. Medvedje meso od kraja do konca.

S koro neprenehoma je pihal močan jezerski veter in Dimač se je pod silo njegovih sunkov opotekal ob obrežju. V sivi jutranji meglici je bilo videti, kako so kakih dvanajst čolnov nakrcavali z blagom, prenesenim preko Chilkoota. Čolni so bili okorne, na hitro zbite škatle, zgrajene od neveščih rok, ki še niso nikdar poprej imele posla z ladjedelstvom. Deske so dobili na ta način, da so kar z roko razžagali sveže podrte smreke. En čoln, ki je bil že nakrcan, je pravkar odrinil od brega in Kriš se je ustavil, da bi ga opazoval.

Veter, ki zunaj na jezeru ni bil posebno hud, je ljuto pihal na obrežje in penil vodo na produ. Veslači odhajajočega čolna so brodili v visokih kavčukovih škornjih in ga potiskali proti globokejši vodi. To so storili dvakrat; zakaj ko so splezali v čoln, niso mogli dovolj hitro prijeti za vesla in veter ga je zopet pognal k obrežju, kjer je v pesku nasedel. Dimač je opazil, da so škropci na bokih čolna sproti zmrzavali. Tretji poskus je bil bolj srečen. Zadnja dva moža, ki sta bila v čoln splezala, sta bila sicer mokra do pasu, toda čoln je spet plaval. Z velikim naporom so možje veslali s težkimi vesli in se polagoma oddaljevali od obrežja. Ko so bili že na široki vodi, so hoteli dvigniti jadro, narejeno iz odej. Sunek vetra pa jim ga je odnesel in tretjič pognal čoln nazaj k zamrzujočemu obrežju.

Dimač se je nasmehnil in odšel naprej. Tudi njega je čakala ta stvar, kajti tudi on, v svojem novem poklicu sluga svojega gospodarja, je še isti dan moral odpluti z istega obrežja in v prav takem čolnu.

Kamor se je Dimač ozrl, povsod je bilo polne roke dela. Ljudje so garali z obupno vztrajnostjo, zakaj zima je že trkala na duri in samo Bogu je bilo znano, ali bodo mogli prepluti dolgo vrsto jezer, preden zamrznejo. Pa vendar sta gospoda Sprague in Stine (izg. Spreg, Stajn) še sladko sanjala, ko se je Dimač približal njunemu šotoru.

Pri ognju je pod zavetjem platnena šotora čepel majhen, debel možakar in pušil cigareto, zvito iz rjavega papirja.

»Aha!« je rekel. »Ti si menda novi sluga gospoda Spragua?«

Dimač je prikimal, in zazdelo se mu je, da je v besedah možakarja slišal mračen poudarek, na »gospod« in »sluga«. Pri tem pa je opazil, kako se je v njegovih očeh posvetila čudna iskra.

»Vidiš, jaz sem sluga doktorja Stina,« je nadaljeval možakar. »Dolg sem pet čevljev in dva palca in mi kar kratko pravijo Jaka Čok, včasih pa tudi Janezek Pridiprav.«

Dimač je novemu tovarišu segel v roko. »Si li vzrastel na medvedjem mesu?« je vprašal.

»Seveda,« je bil odgovor; »dasi je bila moja prva hrana bivolje mleko, če se prav spominjam. Sedi, boš dobil kaj za pod zobe. Naša gospôda še niso vstali.«

In kljub temu, da je že pozajutrkoval, se je Dimač usedel in v zavetju platna použil svoj drugi zajtrk s trikrat večjo slastjo. Naporno, mečivno delo zadnjih tednov mu je okrepilo želodec in vzbudilo v njem vprav volčji tek. Jedel je lahko karkoli in v kakršnikoli množini, ne da bi kdaj opazil, da ima njegovo telo nekaj, kar se imenuje prebava. Čok je bil gosto-

beseden in črnogled. Dimač je zvedel od njega presenetljive podatke o njunih gospodarjih in slišal ne-dobre prorokbe o uspehu potovanja, ki jih je čakalo. Thomas Stanley Sprague je bil bodoči rudniški inženir in sin milijonarja, doktor Adolf Stine pa je tudi imel petičnega očeta. In na priporočilo očetov ju je pri njunem klondajškem pustolovstvu podpirala neka raziskujoča družba.

»Oh, čisto gotovo imata denarja kot smeti,« je izjavil Čok. »Ko sta dospela na obrežje Dyea, je bila tovornina sedemdeset centov za funt, toda Indijancev sploh ni bilo. Neki skupini, ki je bila doma iz vzhodnega Oregona — bili so to pravi rudarji —, se je posrečilo, da je najela trop Indijancev po sedemdeset centov. Nosači so tovore že imeli oprte na plečih — tri tisoč funtov je bilo vsega — pa sta se vam iznenada od nekod vzela Sprague in Stine. Ponujala sta najprej osemdeset centov, potem devetdeset in končno dolar za funt in tedaj so Indijanci odpeli svoje pasove in razdrli pogodbo z Oregonci. Sprague in Stine sta prišla preko Chilkoota, dasi ju je stvar stala tri tisočake, oregonski rudarji pa še vedno čakajo na obali. In bodo čakali do prihodnjega leta.

»Veš, najina gospoda sta presneto urna, kadar gre za to, da se trosi denar in žalijo drugi ljudje. Kaj sta napravila, ko sta dospela do Lindermanna! Tesarji so pravkar dokončavali čoln, ki so ga za šest stotakov zgradili neki skupini iz San Francisca. Sprague in Stine sta jim stisnila tisočak v roke in tesarji so razdrli pogodbo. Čoln je sicer dokaj lep, ampak preklet je od tistih prevarancev. Svoje stvari imajo tukaj, čolna pa ne. Pribiti so na tale breg do prihodnjega leta. Ná še eno skodelico kave, pa zapomni si, da bi za vse na svetu ne hotel potovati s tako sodrgo, če bi tako presneto ne želel priti v Klondajk. Nimata pravega srca ta dva človeka. Še žalni trak* bi snela iznad vrat hiše žalosti, če bi ga potrebovala. Ali si zahteval pismeno pogodbo?«

Dimač je odkimal.

»V srce se mi smiliš, tovariš. V teh krajih ne dobiš ničesar za pod zob in kakor hitro dospemo v Dawson, te bosta pustila na cedilu. Boš videl, kakšna lakota bo tamkaj to zimo.«

»Pa saj sta mi obljubila —« je začel Dimač.

»Ustno,« ga je prekinil Čok in mahnil z roko. »To so samo besede. Pa naj bo, kakor hoče! Kako pa ti je ime, tovariš?«

»Reci mi Dimač.«

»Dobro, Dimač, ampak tudi za tvojo ustno pogodbo boš moral pošteno garati. Ti še ne veš, kaj te še čaka. Res je, da znata mazati z denarjem, ampak za delo prijeti ne znata in zjutraj iz postelje se izkopa tudi ne. Že pred dobro uro bi morali biti nared za odhod. Kar bo težkega dela, ga bova morala opravi-

* Angleži naznanjajo, če je v hiši kdo umrl, s tem, da objeje, vežna vrata s črno tenčico.

viti sama! Kmalu ju boš slišal, kako bosta vpila za kavo — v postelji, pomisli! Pa sta odrasla človeka. Ali kaj veš, kako je treba ravnati s čolnom? Jaz sem govedar in zlatoiskavec, na vodi pa nisem doma. Onadva pa se razumeta na čoln, kolikor zajec na boben. In ti?«

»Kaj jaz vem,« je rekel Dimač in se stisnil bliže k ponjavi, ker je začel s snegom pomešani veter pihati močnejše. »Nisem bil v majhnem čolnu, odkar sem odrasel. Mislim pa, da se bova že naučila.«

Vogal šotora se je odvezal in Čok je dobil sneženo sipo v hrbet in tilnik.

»Tisto pa že! Prav lahko se bova naučila,« je rekel besno. »Seveda se bova. Saj se celo otrok nauči. Ampak tisoč dolarjev proti krofu stavim, da danes ne odplovemo.«

Bila je osma ura, ko se je zaslišal iz šotora klic za kavo, in okoli devetih sta se gospodarja naposled prikazala.

»Alo,« je rekel Sprague, rožnoličen, rejen gospodič kakih petindvajsetih let, »čas je, da gremo na pot, Čok. Vi in pa —.« Tu se je vprašujoče ozrl na Kriša. »Sinoči si nisem čisto dobro zapomnil Vašega imena.«

»Dimač.«

»Torej dobro, Čok in Vi, gospod Dimač, pričnita z nakladanjem čolna.«

»Recite samo Dimač, brez gospoda,« je svetoval Kriš.

Sprague je malo pokimal in se izgubil med šotori, doktor Stine, viték, bled, tudi mlad mož, mu je sledil.

Čok je pomenljivo pogledal svojega tovariša.

»Več nego za poldruho tonu je blaga, pa nanja ne bosta prav nič pod pazduho segla. Boš videl.«

»Zdi se mi, da sva za to delo plačana,« je dobrovoljno odvrnil Kriš, »in najbolje bo, če takoj začneva.«

Prenesti na plečih tri tisoč funtov teže sto metrov daleč, ni bila baš lahka naloga in če jo človek vrši v divjem vetru in snegu, obut v težke kavčukove škornje, ni čuda, ako je na koncu onemogel. Poleg tega je bilo tudi treba zviti šotor in zamotati kuhinjsko opremo. Potem sta začela nakladati. Ker se je čoln pod težo blaga vedno bolj pogrezal, ga je bilo malo po malo treba potiskati proti globokejši vodi. Zato je tudi bilo treba zmeraj dalje brestiti. Do druge ure je bilo vse končano in Kriš se je čutil kljub temu, da je použil dva zajtrka, tako slabotnega, da bi se bil skoro zgrudil. Kar kolena so se mu šibila. Čok, ki ni bil nič boljši, je začel nekaj brskati med lonci in ponvami in je privlekel na dan velik pisker kuhanega fižola, v katerem je tičal precejšen kos slanine. Ker sta imela samo eno žlico, sta drug za drugim zajemala iz posode. Kriš bi bil takrat prisegel, da svoj živi dan še ni okusil kaj tako dobrega.

»Moj Bog,« je mrmral, ko je podal žlico tovarišu, »veš, dokler nisem postal nosač, nisem vedel, kaj je dober tek.«

Sprague in Stine sta' dospela vprav, ko sta bila Čok in Kriš v sredi svojega ugodnega opravka.

»Že spet zamuda!« se je pritožil Sprague. »Ali ne bomo nikoli odrinili?«

Čok je zajel polno žlico in si jo zmašil v usta, potem je pa prazno podal Krišu. Nobeden izmed njiju ni črhnil besedice, dokler ni bila posoda prazna in skrbno ostrgana.

»Seveda, midva sva ves čas roke križem držala,« je rekel Čok, ko si je obrisal usta z roko. »Kar lepo stala sva in v oblake gledala, kajne? Zato seveda vidva nimata obeda. Res ni lepo, da vaju tako zanemarjam.«

»Že dobro,« je dejal hitro Stine. Midva sva že jedla tam v šotorih, pri naših prijateljih.«

»Sem si mislil,« je zamrmral Čok.

»Zdaj pa le pojdimo, saj sta končala,« je silil Sprague.

»Tamle je čoln in naložen tudi,« je rekel Čok. »Kako pa odrinemo, kaj pravite?«

»Zlezemo vanj pa odveslamo. Kar hitro na delo!«

Bredli so proti čolnu. Dočim sta gospodarja zlezla takoj vanj, sta ga Kriš in Čok odrinila na globoko. Ko pa jima je začela voda pljuscati v škornje, sta se tudi onadva zavihtela na krov. Ker gospodarja nista držala vesel nared, je čoln takoj pognalo nazaj h kraju, kjer je nasedel na pesek. Kakih šestkrat so z velikim naporom ponovili to delo.

Čok se je nezadovoljen usedel na rob in si zatlačil v usta pest tobaka. Gledal je v oblake in sam zase nekaj mrmral. Kriš pa je povezoval čoln, dočim sta gospodarja tupatam izpustila kako pikro opazko.

»Če bosta poslušala moja navodila, bomo kmalu spravili čoln od obale,« je rekel Sprague končno.

Njegov nasvet je bil sicer dober, toda preden si je mogel pomagati na krov, je bil moker do pasu.

»Bomo že morali iti na suho in zanetiti ogenj,« je rekel, ko se je čoln zopet zagreznil v pesek. »Zmrzujem.«

»Ne boj se móče,« je prezirljivo rekel Stine. »Drugi so bili še bolj mokri, pa so vendar odpluli. Zdaj grem pa jaz poskušat; videl boš, da bo splaval.«

Zdaj se je premočil Stine, ki je z zobmi šklepetajoč naznanil, da je res treba zakuriti.

»Kaj bi tistih par kapljic vode,« je zaničljivo dejal Sprague, dasi je sam šklepetal z zobmi. »Najbolje bo, če vožnjo nadaljujemo.«

»Čok, poiščite vrečo z mojo obleko in zakurite,« je ukazal Stine.

V les vrezal F. Rojec.

»Marija pa na rajžo gre — s svojim sinom Jezusom...«

»Nak, tega pa že ne!« je zavpil Sprague.

Čok je pogledal zdaj tega, zdaj onega ter pljunil, toda genil se ni.

»Čok je moj sluga in mislim, da bo poslušal moje ukaze,« je odvrnil Stine. »Čok, nesite vrečo na breg!«

Čok je ubogal, Sprague pa je še nadalje trepetal v čolnu. Kriš je lepo mirno čakal, kdaj bo dobil ukaz, in je bil vesel počitka.

»Čoln, ki ga tlači nesloga, ne preplove morja,« je rekel sam pri sebi.

»Kaj ste dejali?« se je obregnil Sprague.

»Sam s seboj govorim — imam tako navado,« je odgovoril Kriš.

Delodajavec ga je ošinil s pogledom od strani in še par minut molče trepetal. Potem se je vdal.

»Mojo vrečo, Dimač,« je ukazal, »in pomagajte malo pri ognju! Na pot gremo šele jutri zjutraj.«

Naslednjega dne je veter še vedno pihal. Jezero Lindermann je bilo ozka, gorska globel, napolnjena z vodo. Ker je veter padal z gorskih strmin in se tesnil po tej soteski, ni vlekel enakomerno, ampak je včasih bil podoben hudim sunkom burje, včasih pa je oslabeval v svežo sapico.

»Če zadevo prepustite meni, mislim, da mi bo uspelo,« je rekel Kriš, ko je bilo vse pripravljeno za odhod.

»Saj Vi ne veste ničesar o teh stvareh,« ga je Stine nahrulil.

»O, čisto nič,« je rekel Kriš hladno in odstopil.

Kriš je prvič delal za dnevno plačo, toda ni mu bilo težko privaditi se disciplini, ki jo tako delo zahteva. Poslušno in dobre volje se je udeleževal neuspešnih prizadevanj, spraviti čoln na širino.

»No, kaj bi pa Vi storili?« ga je končno vprašal Sprague, težko sopeč od napora.

»Usedite se in pošteno se odpočijte, dokler se burja ne poleže; takrat pa bo treba riniti in veslati, kar se da.«

Dasi je bila misel čisto preprosta, je bil on prvi, ki mu je bila šinila v glavo. Takoj prvič, ko so poskusili, jim je uspelo. Potegnili so odejo na jambor in čoln je odbrzel po jezeru. Stine in Sprague sta takoj postala zadovoljna. Čok je bil kljub svojemu nagnjenju k zabavljanju vedno židane volje, Kriš pa sploh ni mogel biti drugačen. Sprague se je četrto ure ukvarjal s krmilom, potem pa se proseče ozrl na Kriša.

»Kmalu bi se mi bile kite pretegnile,« se je opravičeval Sprague, ko je Kriš prijel za veslo.

»Gotovo še niste jedli medvedjega mesa, kajne?« ga je Kriš vprašal prijazno.

»Kaj zlodja menite s tem?«

»O nič; kar tako sem si mislil.« Toda za hrbtnom svojega gospodarja je Kriš zapazil priznalni nasmeh Čoka, ki je že vedel, kam to vprašanje meri.

Kriš je krmaril vso pot preko Lindermanškega jezera. Pri tem je razvijal tako spretnost, da sta ga petična in delu nenaklonjena mlada gospoda določila za krmarja. Čok je bil tega zelo vesel in je prav rad ostal pri svojih piskrih in prepustil čoln tovarišu.

Jezeri Lindermann in Bennett veže pretok. Čoln so le lahko naložen speljali po ozki, pa deroči vodni struji. Pri tem je Kriš odkril marsikaj novega o čolnih in o plovbi. Ko pa je bilo treba izloženo blago prenesti, sta Stine in Sprague izginila kot kafra in njuna

najemnika sta garala dva dni, da so jima kosti pokale, preden sta znesla stvari od konca enega jezera do začetka drugega. In taka je bila zgodovina še mnogih drugih dni tega potovanja. Kriš in Čok sta delala kot črna živina, dočim sta njuna gospodarja stala s prekrizanimi rokami in celo zahtevala, naj jima slugi strežeta.

Neizprosna severna zima pa se je čimdalje bolj bližala. Številne in neizogibne ovire so jim prečile pot. Ko so dospeli do soteske Windy Arma (Vetrovna luknja), je Stine samolastno odstavil Kriša od krmarjenja in se ga sam lotil. V teku ene ure pa je že poškodoval čoln ob izprani obali. Dva dni so izgubili, preden so ga spet popravili. Tisto jutro, ko so se spet podali na pot, so našli na sprednjem in zadnjem koncu čolna z velikimi, z ogljem načrtanimi črkami napisano besedo »Čičeko«.

Kriš se je nasmehnil, ko je zagledal to edino primerno, marsikom neljubo besedico.

»Bežite no,« je rekel Čok, ko ga je Stine obdolžil, češ, da je on napisal tisto stvar. »Seveda, čitati in slovkatati znam in tudi vem, da 'čičeko' pomeni mehkonozec, toda moja vzgoja se nikdar ni povzpela tako visoko, da bi znal pravilno napisati tako razčeljustalo.«

Oba gospoda sta kakor gada gledala Kriša, kajti posmeh je zadel v živo. Toda Kriš je ostal ravnodušen in niti ni omenil, da ga je bil prejšnji večer Čok naprosil, naj mu pokaže, kako se ta značilna besedica zapiše.

»Veš, to ju skoro tako hudo peče kot tisto tvoje zbadljivo vprašanje glede medvedjega mesa,« mu je rekel Čok kesneje.

Kriš se je smejal. Kakor si je bil od dne do dne bolj svest svoje moči in spretnosti, tako je vedno bolj obsojal početje svojih gospodarjev. Pa ne da bi bilo to radi sitnosti, ki sta jo tako rada prodajala. Ne, zoprna sta mu bila. Kriš je okusil meso in mu je ugajalo; onadva pa sta ga hotela učiti, kako ga ne sme jesti. Sam pri sebi je Boga hvalil, da ga ni ustvaril po njuni podobi. Postala sta mu tolikanj mrzka, da je to čuvstvo malodane mejilo na sovraštvo. Njuna zlobnost ga je jezila mnogo manj kot njuna brezpomčnost. Nekje v njegovi notranjosti je rastel duh starega Izaka Bellewa in drugih korenjaških Bellewov.

»Čok,« je rekel nekega dne, ko sta kakor po navadi čakala, kdaj se bo gospodarjema zljubilo odriniti; »taka me drži, da bi jima poslal prijazen pozdrav z veslom po glavi in ju potem v reki pokopal.«

»Tudi mene ima taka,« je prikimal Čok. »Nista mesojeda, temveč ribojeda in gotovo že smrdita po ribah.«

Prišle so brzice; najprej Box Canyon in več milj nizje White Horse. Slap Box Canyon (Škatla) je imel čisto pravilno ime. Bil je škatla, past. Čolnu, ki je

zapeljal vanj, ni bilo več vrnitve; moral je skozenj. Na obeh straneh soteske so kipele k nebu navpične skalne stene. Reka se je stisnila in divje bobnela skozi ta temačni pretok. V besnem zaletu se je voda sredi struge brusila v greben, ki je bil za celih osem čevljev višji nego površina ob skalnatih bregovih. Ta vodni greben je bil zgoščen iz valov, ki so se na vrhu sicer kodrali, pa zaradi neizčrpnega dotoka vode nikoli niso upadali. Tega kanjona (slapa) so se vsi bali, kajti pobiral je od popotnih zlatoiskavcev mrtvaški davek. Pristali so pred vhodom v sotesko, kjer je ležalo že več drugih čolnov, katerih lastniki so s skrbjo zrl v divje kipenje valov. Kriš in njegovi tovariši so odšli k njim poizvedovat. Priplazili so se do roba in zrl doli v vrtince. Sprague je tresoč se odskočil.

»Moj Bog!« je vzkliknil. »Tukaj človeku nič ne pomaga, če zna še tako dobro plavati.«

Čok je pomenljivo dregn timer Kriša s komolcem in pritajeno rekel: »Mrzle noge. Stavim dolar proti krofu, da ne bosta šla.«

Kriš ga je komaj slišal. Že od začetka vožnje v čolnu se je učil spoznavati neukanljivo zlobo in upornost naravnih sil in pogled na to, kar je videl pod seboj, je vplival nanj ko izzivanje.

»Pluti bomo morali po tistemle grebenu.« je omenil. »Če zdrknemo z njege, bomo treščili ob skalnato steno.«

»In nikdar zvedeli, kaj nas je udarilo,« je dodal Čok. »Ali znaš plavati?«

»Če pojde tamle kaj narobe, ne bi rad znal.«

»Jaz bi tudi tako rekel,« se je oglasil tujec, ki je stal poleg njiju in zrl v globino, »in rad bi videl, da bi že bil na oni strani.«

»Kar se mene tiče, ne bi prodal za nobeno ceno svoje pravice, iti skozi,« je odvrnil Kriš.

Govoril je iskreno, toda storil je to z namenom, da moža opogumi. Hotel se je vrniti k čolnu.

»Ali ga greste potipat, če je zadosti trden?« je vprašal tujec.

Kriš je prikimal.

»Oh, če bi tudi jaz imel toliko poguma,« mu je priznal možakar. »Že par ur sem tukaj. Čim dalj gledam, tem večji strah me obhaja. Nisem čolnar in s seboj imam samo svojega nečaka, ki je še deček, in pa ženo. Če pridete srečno skozi, ali boste speljali tudi moj čoln?«

Kriš je pogledal Čoka, ki se mu ni nič kaj mudilo z odgovorom.

»Ženo ima s seboj,« je pošepetal Kriš Čoku. Ni se motil v svojem tovarišu.

»Bova,« je potrdil Čok. »Do istega sklepa sem tudi jaz prišel. Sem vedel, da mora biti poseben vzrok, da to storim.«

Zopet sta se obrnila, da bi šla, toda Sprague in Stine se nista zgenila.

»Bog daj srečo, Dimač,« je klical Sprague za njim. »Jaz bom — onega —.« Obotavljal se je. »Ostal bom tukaj in pazil na Vas.«

»Tri može potrebujemo v čolnu, dva pri veslih in tretjega pri krmilu,« je rekel Kriš mirno.

Sprague je pogledal na Stinea.

»Za vse na svetu ne grem,« je odvrnil ta plemeniti gospod. »Če se ti ne bojiš stati tukaj in gledati, se tudi jaz ne.«

»Kdo se boji?« je vzkipe Sprague. Stine mu je odgovoril približno z enakim glasom. Uslužbenca sta ju zapustila v prepiru.

»Lahko opraviva brez njiju,« je rekel Kriš Čoku. »Ti stoj spredaj z veslom, jaz bom pa krmilo ravnal. Edina tvoja naloga bo, da vzdržiš čoln v ravni smeri. Ko bova v brzici, me ne boš več mogel slišati; zato glej, da ga vzdržiš v ravni smeri.«

Odvezala sta čoln in ga tako uravnala, da je plaval po sredi vedno hitrejšega toka. Od soteske sem se jima je bližalo grmenje vode. Reka je tekla v ožino gladko kakor olje. Ko so ju sprejele medse mračne stene, si je Čok zatlačil v usta pest tobaka in vteknil veslo v vodo. Čoln je bliskovito šinil na vrh vodnega grebena, medtem ko ju je ogluševalo bobnenje razdivjane vode, ki je stoterno odmevalo od skalnih sten. Izginila sta napol v peni, ki je brizgala v zrak. Tupatam Kriš ni mogel videti svojega tovariša, ki je stal spredaj na krnu. V dveh minutah sta prevozila po vrhu vodnega grebena tri četrte milje, nato pa splavala s čolnom na varno ter ga privezala k bregu.

Čok je krepko izpljunil tobakovo slino v vodo, kajti med vožnjo je bil čisto pozabil pljuniti, in je rekel: »To je bilo medvedje meso, pravo medvedje meso. Pravim, prešla sva nekaj, ali ne? Dimač, mirno ti priznam: preden sva odšla na to vožnjo, sem bil najbolj boječ človek, kar jih je tostran Rocky Mountains (Skalnega pogorja). Zdaj sem pa jedec medvedovine. Pojdi, poriniva še oni čoln skozi.«

Na pol pota sta srečala svoja gospodarja, ki sta opazovala vožnjo z gornjega konca.

»Ribojeda prihajata,« je dejal Čok. »Le tiste strani se drži, odkoder veter piha!«

Ko sta prepeljala še tujčev čoln čez brzino, se je Kriš seznanil z njegovo soprogo, vitko žensko, še skoro deklico; njene oči so bile vlažne od hvaležnosti. Breck, tako je bilo tujcu ime, je ponujal Krišu petdeset dolarjev in ker jih ta ni hotel sprejeti, se je lotil Čoka.

»Priatelj,« mu je rekel ta. »Prišel sem v deželo, da dobim denar iz zemlje, ne pa od rojakov.«

Breck je šel in nekaj brskal v svojem čolnu. Privlekel je na dan steklenico žganja. Čok je že stegnil roko po nji, pa se je v zadnjem hipu premislil. Zmajal je z glavo.

»Tisti presneti White Horse (t. j. Beli konj) je takoj tu spodaj in pravijo, da je še celo hujši nego Box

Canyon. Mislim, da ne smem pokusiti ničesar žganega.«

Več milj niže so pristali k bregu in vsi štirje so se napotili ob vodi navzdol, ogledovat razpenjene valove. Reko, ki je bila pravzaprav cela vrsta brzic, je skalnata čer na tistem mestu odbijala proti levemu bregu. Vsa voda je zvijajoč se drevila proti ozki skalnati strugi. Njena hitrost je pri tem grozno naraščala. Visoko vztepeni valovi so bili pokriti s peno in besni. In ta ožina, ki je zahtevala še pogosteje davek človeških življenj nego Box Canyon, se je imenovala White Horse. Na eni strani bele vodne grive se je tvoril zaviti greben, ki se je zdaj penil zdaj požiral; na nasprotni strani pa je krožila voda v velikem vrtincu. Kdor hoče v čolnu preko, mora voziti vrh bele grive.

»No, tukaj pa še mnogo bolj kurijo nego v Box Canyonu,« je menil Čok.

Ko so molče opazovali nevarno pot, ki jih je čakala, je neki čoln nad njimi odrinil od brega in plaval z vodnim tokom navzdol proti njim. Velik čoln je bil to, dolg dobrih trideset čevljev. Vozil je več ton blaga in imel šest mož posadke. Še preden je dosegel besni preliv, so ga že začeli mogočni valovi metati kvišku in zopet pogrezati, tako da je včasih bil ves pokopan v bele pene.

Čok je postrani pogledal Kriša in rekel:

»Ni še zadel na najhujše, pa že pleše. Glej, vesla so potegnili noter. O Bog! zdaj je pa po njem! Ne, še zmeraj je na vrhu.«

Velik je bil tisti čoln, pa so ga leteče pene vendarle povsem zakrile očem. V naslednjem trenutku pa se je zopet prikazal na vrhu bele grive, ki je nastajala tam, kjer se je voda odbijala od pečin. V svoje veliko presenečenje je Kriš ob tej priliki čisto jasno in razločno opazil dolgi in ostri gredelj čolna. Za hip je čoln vrglo iz vode v zrak. Možje v njem so sedeli mirno, vsak na svojem mestu, izvzemši krmarja, ki je stal na krmilu. V prihodnjem hipu sekunde je čoln planil navzdol in zopet zginil. Trikrat se je tako prikazal in spet zginil; potem pa se je njegovega prednjega konca polastil vrtinec. Čoln je zdrknil z ostre vodne grive v vrteči se lijak. Krmar se je nekaj časa trudil, da bi spravil čoln iz vrtinca; ko pa je videl, da je vse njegovo prizadevanje zaman, je čolnu še pomagal pluti v krogu vzporedno z vrtincem.

Trikrat je neslo čoln po krogotoku in vsakokrat tako tesno ob pečini, kjer sta stala Kriš in Čok, da bi bila lahko skočila na krov. Krmar, mož z nedavno pristriženo rdečo brado, jima je pomahal z roko. Edina rešitev iz vrtinca je bila vodna griva, in ko je čoln napravil svoj tretji krog, je res srečno izvozil iz vrtinca in v poševni smeri zdrsnil na grivo. Krmar, še ves zmeden od kolobarjenja, je pozabil v tistem hipu naravnati čoln po toku. Ko pa se je nalegel na krmilo, je že bilo za sekundo prepozno. Kakor igrača

je čoln zdrsnil z vodne grive na nasprotno stran in v naslednjem hipu zginil v sesajočem lijaku. Sto čevljev niže so se iz belih pen prikazali zaboji in zavoji blaga, ki so poprej bili v čolnu. Za njimi se je prikazalo dno obrnjenega čolna in semtertja glave onih šestero mož. Dva izmed njih sta srečno dosegla breg precej niže doli, ostali pa so zginili drug za drugim v penah ali pa za prihodnjim ovinkom, kamor jih je nesel dreveči tok.

Med našimi znanci je dolgo vladal molk. Prvi je izpregovoril Čok.

»Pojdiva,« je rekel. »Poskusiva še midva podražiti to prijazno stvar. Saj se še v nože prehladim, če ostanem tukaj še kaj časa.«

»Malo dima bova napravila,« je menil Kriš in se nasmehnil.

»Ti si boš pri tem zaslužil svoje ime.«

Čok se obrne h gospodarjema in vpraša ljubeznjivo: »Ali gremo?«

Najbrž je bilo bobnenje vode vzrok, da nista slišala vabila.

Čok in Kriš sta polagoma stopala po čevljev globokem snegu do gornjega konca brzic in odrinila od kraja. Kriša sta navdajali dve misli, in sicer prva o njegovem vrlem tovarišu, ki mu je bil v izpodbudo; druga pa o Izaku Bellewu in drugih Bellewih, ki so bili gotovo vršili enake stvari na svojih pohodih proti zapadu. Kar so zmogli oni, zmore tudi on! Šlo je za meso, močno meso, in kot še nikdar poprej je zdaj jasno izprevidel, da je treba silnega človeka, ki si upa prebaviti tako meso.

»Naj velja kar hoče, glej, da obdržiš čoln na vrhu grebena,« mu je zabičil Čok, ko je čoln vse hitreje začel sklizati po toku navzdol.

Kriš je prikimal in se nalegel na krmilo in nameril čoln v vodni metež. Čok si je zatlačil v usta pošteno kepo tobaka.

Nekoliko minut pozneje je, opiraje se ves moker na breg, precej niže pod White Horsom izpljunil polna usta tobakovega soka v vodo in zgrabil Kriša za roko.

»Meso! Meso!« je pel razposajeno. »Sirovo grizeva, živo goltava!«

Vrh brega sta srečala Brecka. Njegova žena je stala nekoliko korakov vstran. Kriš mu je stisnil roko.

»Bojim se, da Vaš čoln ne bo vzdržal,« je rekel. »Manjši je od našega in precej šibak.«

Mož je potegnil iz žepa zvitek bankovcev. Po stotaku Vama dam, če mi ga speljeta na varno.«

Kriš je pogledal navzgor po zvijajoči se »grivi« White Horsa. Počasi je nastajal mrak, začenjal je pritiskati mraz in pokrajina je dobivala sirovo lice.

»Saj ne gre za to,« je razlagal Čok. »Nama ni do Vašega denarja. Ne dotaknem se ga za nič na svetu. Veste, moj tovariš je pristno meso, kar se tiče čolnov. Če on reče, da ni vse v redu, mu sveto verjamem.«

Kriš je prikimal. Čisto slučajno je pogledal proti gospe Breckovi. Njene oči so bile uprte vanj. In če je kdaj videl molitev v ženskih očeh, jo je videl tisti hip. Čok je sledil njegovemu pogledu in videl isto. Spogledala sta se zmédeno in nista črhnila. Čuteč isti nagib, sta drug drugemu prikimala in molče krenila navzgor po bregu proti kraju, kjer so se brzine začenjale. Nista še napravila sto korakov, ko sta srečala Stina in Spragua, ki sta prihajala navzdol.

»Kam pa?« je vprašal poslednji.

»Še oni čoln prepeljeva,« je odgovoril Čok.

»Ne, tega pa že ne! Mračí se; kar lepo šotor postavita!«

Srd in stud je tako silno zavaloval Krišu v žilah, da se mu je za malo zdelo odgovarjati.

»Ženo ima s seboj,« je menil Čok.

»To je njegova stvar,« je mrzlo rekel Stine.

»Pa tudi moja in Krišova,« je bil Čokov odgovor.

»Prepovedujem Vam, Dimač,« je siknil Sprague sirovo. »Ako napravite še en korak, Vas odslovim.«

»In Vas tudi, Čok,« je dodal Stine.

»Skisala se bosta oba, če naju odslovita,« je odvrnil Čok prezirljivo. »Kako bosta neki spravila vajin salamenski čoln v Dawson? Kdo vama bo kuhal kavo in pilil vajine nohte? Pojdi, Kriš! Saj nimata poguma, da bi naju odslovila. Poleg tega smo pa sklenili pogodbo, in ako naju odslovita, nama bosta morala oddeliti toliko živeža, da bo zaleglo za vso zimo.«

Komaj sta spravila Breckov čoln od brega in dosegla prve razburkane valove, so že začeli valovi pljuskati ob stranice. Bilí so to sicer še majhni valovi, pa so jasno napovedovali, kaj še pride. Čok je krčevito grizel svoj neizogibni založaj tobaka, Kriš pa je čutil, kako mu nenavadno toplo gomazi po hrbtu. Imel je občutek človeka, ki ne zna plavati, pa hočeš nočeš mora v valove.

Hitrost vodnega toka je naraščala in škrop pljuskajočih valov je že visoko brizgal. V vedno gostejšem mraku je Kriš zagledal belo vodno grivo in njen krivuljasti začetek. Nameril je čoln v to krivuljasto strujo in občutil veliko zadoščenje, ko je čoln zavozil v sredo »grive«. Odtam naprej ni videl ničesar več. Čutil je le, da padajoč in dvigajoč se leti z vrtočlavo naglícó nekam v daljavo. Tedaj se mu je porodila želja, da bi ga zdaj videl stric. Nenadoma sta splavala v mirnejšo vodo. Čoln je bil skoro do roba preplavljen in lahkejši kosi opreme so plavali. Kriš in Čok sta bila premočena do kosti. Čok je parkrat skrbno udaril z veslom in obrnil čoln proti bregu, potem ga je pa tok sam zanesel tjakaj. Čoln je nalahko zadel ob breg in obstal. Z vrha brega je zrla nanju gospa Breckova. Njena molitev je bila uslišana in solze hvaležnosti so ji rosile lica.

»Ljuba fanta, vzemita vendar denar,« jima je klical Breck.

Čok je vstal, pa mu je spodrsnilo in nenavadno naglo se je sesedel v vodo. Čoln se je nagnil in se nato zopet uravnal.

»Naj zlodej vzame denar!« je dejal. »Prinesite rajši tisto steklenico! Zdaj, ko je stvar končana, se mi zdi, da imam mrzle noge; bojim se, da iztaknem nahod.«

Zjutraj so po stari navadi odrinili med zadnjími. Breck, ki ni bil več brodarstva in čigar »moštvo« je obstalo iz žene in nečaka, je na vse zgodaj razdril svoj šotor, naložil čoln in odpotoval. Stine in Sprague pa nista poznala hitrosti in menda celo nista mogla razumeti, da vsak trenutek lahko pritisne mráz in jih zakuje v led. Mečkala sta in mečkala, povsod sta bila napoti, odlašala sta venomer odhod in prizadevala Krišu in Čoku nepotrebno delo.

»Veš kaj, spoštovanje do Boga izgubljam, ko vidim, da je ustvaril dve taki zmoti v človeški podobi.« Tako je Čok bogohulno izrazil svoj stud do obeh mehkužnežev.

»Zato si pa ti toliko bolj pristna roba,« je menil Kriš in se nasmehnil. »Čim dalj te gledam, tem bolj spoštujem Boga.«

»Kajne, da je dobro pogodil, ko me je ustvaril?« se je smejal Čok, da bi si pomagal iz zadrege, v katero ga je spravil poklon tovarišev.

Vodna pot je vodila preko jezera Labarge. Tu ni bilo toka, temveč le štirideset milj dolga vodna plasa, ki jo je treba preveslati, ako ni slučajno vlekel pravi veter. Ampak čas pravega vetra je žal minil. Pihala je od severa ledena burja, da je šlo do kosti.

Vodna površina je pod njenim pritiskom valovita in je silno ovirala veslanje. Pa to še ni bilo vse. Nalletaval je sneg, ki ga je neslo po burji, vesla pa so se v mrazu pokrivala s poledico, ki jo je bilo treba večkrat kršiti s sekirico. Sprague in Stine sta morala prijeti za vesla, kadar je prišla vrsta nanju. Vmes pa sta seveda potrpežljivo lenarila, Kriš je dobro vedel, da mora veslač vreči vso svojo težo na veslo, opazil pa je, kako sta gospodarja varala celo pri veslanju. Navidezno sta napenjala vse svoje sile, dejansko pa sta držala vesli v ostrem kotu, tako da vodni odpor ni bil prevelik. Čoln je zategadelj komaj lezel naprej.

Koncem tretje ure je Sprague potegnil svoje veslo v čoln in rekel, da bodo čoln obrnili nazaj k ustju reke, kjer je bilo udobno zavetje. Stine mu je pritrjeval. S tem je bilo več težko priborjenih milj izgubljenih. Drugi in tretji dan so prav tako brezplodno poskušali preveslati jezero. K ustju reke so od White Horsa neprestano dohajali novi čolni. Tako se jih je nabral cel roj, nad dve sto po številu. Vsak dan je dospelo štirideset do petdeset čolnov, pa so le trije ali štirje srečno preveslali do severozapadne obali in se niso vrnili. V zatoni se je začel pojavljati led, ki se je polagoma širil. Bilo je očividno, da bo jezero zamrznilo tekom par dni.

»Že davno bi bili na oni strani, če bi onadva imela vsaj toliko duše kakor morski pajki,« je rekel Kriš Čoku na večer tretjega dne, ko sta sedela ob ognju in sušila mokre mokasine.* Saj bi bili danes lahko prišli čez, pa sta ukazala nazaj. Samo eno uro še in zapadna obal bi bila naša. Taka sta ko dva otroka v pragozdu.«

»Tako je,« mu je pritrdil Čok. Par trenutkov je obračal svoj mokasin nad plamenom in premišljeval. »Poglej no, Dimač. Odtod do Dawsona je še sto milj. Če nočeva obtičati tukaj, morava nekaj storiti. Kaj praviš?«

Kriš ga je gledal in čakal.

»Teh dveh otročajev ne smeva več poslušati,« je nadaljeval Čok. »Ukazovati res da znata in pa denar razsipati, toda kljub temu sta otročička, kakor si rekel. Če hočeva dospeti v Dawson, morava midva prevzeti poveljstvo.«

Spogledala sta se.

»Pa naj bo,« je rekel Kriš in podal tovarišu roko, v znak, da odobrava predlog. Drugo jutro še pred zorom je Čok zagrmel budnico. »Alo, pokonci!« je zatulil. »Skobacajta se ven, zaspanca! Kava je gotova! Le hitro ponjjo! Potem odrinemo!«

Kljub temu, da sta Stine in Sprague godrnjala in se pritoževala, sta vendar morala odriniti dve uri bolj zarana nego kadarkoli prej. Burja je rezala vedno ostreje in po preteku malo časa so jim bila lica pokrita s tenko plastjoinja, dočim so bila vesla docela okovana v led. Tri ure so se ti štirje možje borili s prirodnimi silami. Dva sta veslala na vse kriplje, eden je stal ob krmilu, eden pa je kršil led. Počival ni nobeden, le vrstili so se. Severozapadna obala se je čedalje bolj bližala. Burja pa je rastla z vsakim trenutkom. Končno je Sprague nehal veslati, češ, da ne more več. Čok je, to videč, takoj zgrabil za veslo, čeprav bi se bil njegov odmor moral baš začeti.

»Razbijajte led!« je ukazal in ponudil Spraguu sekirico.

»Kaj pomaga,« se je umikal ta, »če pa ne bomo uspeli? Vrnimo se!«

»Naprej gremo,« je rekel Čok. »Razbijajte led in ko se boste spet bolje počutili, boste prijeli za veslo.«

Z nadčloveškim naporom in delom so končno dosegli obal, toda bila je polna skal in pečin. Nikjer ni bilo zavetja, kjer bi bili lahko pristali.

»Kaj nisem pravil?« je dejal Sprague.

»Niti začivkali niste,« ga je zavrnil Čok.

»Obrnimo!«

Nihče ni odgovoril. Kriš je vodil čoln v varni razdalji ob obali. Včasih so se z vsakim sunkom vesel pomaknili za čevelj naprej, včasih pa je bilo treba dveh ali treh sunkov, da so ostali na mestu, take valove je burja gnala. Kriš se je trudil na žive in mrtve,

* Neke vrste indijanski čevlji.

da je opogumil oba slabiča. Poudarjal je, da še noben čoln ni nazaj krenil, če je dosegel to obal. Nedvomno mora biti kje v bližini zavetje. Potekla je tako ena ura, potekla je druga.

»Ako bi vidva, fanta, vlila nekaj tiste kave, ki sta jo zavila v odeje, v svoji vesli, bi se že premaknili z mesta,« se je hudoval Čok, »tako pa samo nekaj gibljeta in niti za funt teže ne potisneta naprej.«

Nekaj minut pozneje je Sprague znova potegnil veslo v čoln. »Ne morem več,« je rekel in v njegovem glasu so bile solze.

»Tudi z nama je taka,« je odgovoril Kriš, ki mu je bilo, da bi se zjokal ali pa koga ubil, »pa vendar rineva naprej.«

»Nazaj, ne naprej! Obrnite čoln!«

»Čok, primi pa ti za čoln, če ta noče,« je poveljeval Kriš.

»Primem,« je bil odgovor, »ta naj pa led drobi.«

Toda Sprague ni hotel izročiti vesla in tudi Stine je nehal veslati; čoln se je polagoma začel pomikati nazaj.

»Obrnite, Dimač,« je ukazal Sprague.

In Kriš, ki ni nikoli v svojem življenju klel, se je sam sebi začudil. »Hudič naj me vzame, če bom to storil,« je odvrnil divje. »Veslo v roke, pa veslajte!«

V trenutkih onemoglosti se zgodi, da v ljudeh ugasne slednji čut človeškega dostojanstva. Tak trenutek je napočil tedaj. Vsak izmed štirih mož je dosegel to usodno točko. Sprague je potegnil izpod plašča samokres in pomeril na Kriša, ki je krmaril. Ta ni še nikoli v svojem življenju zrl v cev samokresa, ampak v tem hipu se mu je zdel ta dogodek čuda malenkosten. Kar čisto naravno se mu je zdelo, da mu moli samokres pod nos.

»Ako samokresa takoj ne odložite, Vam ga bom vzel in Vam zdobil glavo z njim.«

»Če ne obrnete čolna, Vas ustrelim,« je grozil Sprague.

Takrat je pa Čok posegel vmes. Prenehal je s kršenjem ledu in stopil Spraguu za hrbet. »O, kar ustrelite,« je rekel in zavihtel sekirico. Strašno rad bi pogledal, kakšne možgane imate. No, le začnimo z bojno igro.«

»To je upor,« se je oglasil Stine. »Ko sta sprejela službo, smo se zmenili, da bosta poslušala najine ukaze.«

Čok se je obrnil proti njemu. »O tudi Vi pridete na vrsto, kakor hitro končam z Vašim dragim prijateljem. Vi, prašičjeglavi klafač, Vi!«

»Sprague,« je rekel Kriš, »samo trideset sekund časa odloga! Spravite samokres in začnite veslati!«

Sprague se je hipec obotavljaj, potem se je pa kratko, hripavo zasmel, spravil samokres in začel veslati.

Še dve uri so se mučili, za vsako ped na svoji poti ob peneci se obali, dokler se ni celo Kriš začel

bati, da so zgrešili smer. Tedaj pa, ko je bil tudi že sam pri volji, da krenejo nazaj, so zagledali niti dvajset čevljev široko tesnico, ki je vodila v zavetje, kjer so najbesnejši zagoni burje komaj rebrili površino. Bil je to zaton, kamor so se zatekali drugi čolni v prejšnjih dneh. Pristali so ob nizki obali. Gospodarja sta obležala v čolnu, Kriš in Čok pa sta postavila šotor, zanetila ogenj in začela kuhati.

»Čok, kaj pa se to pravi ,prašičjeglavi klafač' ?« je vprašal Kriš.

»Naj me zlodej vzame, če vem,« je rekel Čok. »To pa vem, da je Stine res prašičjeglavi klafač.«

Burja je pojenjavala in do večera povsem prenehala. Pritisnil je oster mraz. Skodelica kave, ki so jo postavili hladit, je bila pol ure kesneje pokrita s pol palca debelo ledeno skorjo. Ob osmih zvečer, ko sta Sprague in Stine zavita v odeje spala spanje izmučenih, je šel Kriš pogledat k čolnu, pa se je takoj vrnil.

»Čok, zmrzovati je začelo,« je naznanil. Nad vsem zatonom že leži tenak led.«

»Kaj zdaj?«

»Samo eno. Jezero bo seveda zmrznilo najprej. Hitri tok reke bo morda ploven še več dni. Čoln, ki bo jutri ob tem času še vedno na jezeru Labarge, bo zasedel v led in bo na tistem mestu ostal do prihodnjega leta.«

»To se pravi, da moramo še nocoj odriniti odtod.« Kriš je prikimal.

»Skobacajta se ven, zaspanca!« je zarjul Čok in takoj začel podirati šotor.

Gospodarja sta se zbudila in stokala od bolečin, ki so jima jih prizadevale odrevenele mišice.

»Koliko je pa ura?« je vprašal Stine.

»Pol devetih.«

»Kako pol devetih, saj je še tema,« je ugovarjal.

Čok je potegnul za vrv in šotor se je začel vegati.

»Ni zjutraj,« je rekel, »je šele večer. Moramo preko jezera, ker že zmrzuje.«

Stine se je usedel, na obrazu mu je zaigrala neprikrita jeza. »Naj zmrzne k vragu! Mi se ne ganemo.«

»Dobro,« je odvrnil Čok hladnokrvno. »Midva greva s čolnom naprej.«

»Vidva sta najeta ...«

»... da bova spravila Vajine stvari v Dawson,« mu je segel v besedo Čok, »in to bova tudi storila, ali ne?« Svoje vprašanje je poudaril s tem, da je razdril šotor in je platno pokrilo oba omahljivca.

Iz malega pristana so si morali pot lomiti skozi droben led, ki je kril površino. Na jezeru pa je voda, gosta in steklena, ob vsakem sunku zmrzovala na veslih. Kmalu se je začela spreminjati v ledeno brozgo, ki je ovirala veslanje. Kapljice, ki so brizgale v zrak, so zmrzovale, preden so padle nazaj v vodo. Pozneje se je začela tvoriti na površju tenka skorja in čoln se je pomikal čedalje počasneje naprej.

V poznejših letih si je Kriš često poskušal predočiti dogodke tiste noči, toda spominjal se je vsega, kakor se spominjamo težke mōre. Kako strahovito sta morala šele trpeti mehkužna Sprague in Stine! Edino, kar mu je od tiste noči še ostalo, je bil spomin, da se je z nadčloveškim trudom boril z valovi vso tisto dolgo noč, ki se mu je zdelo, da traja najmanj tisoč let.

Ko je napočilo jutro, so mirovali. Stine je tožil, da so mu premrli prsti. Sprague je pa jadikoval, da mu je nos ozebel. Bolečine v nosu in licih so pra-

»Če ne obrnete čolna, Vas ustrelim,« je grozil Sprague.

vile Krišu, da tudi njemu mraz ni prizanesel. Čim bolj se je danilo, tem dalje so videli, in vse, kar so videli, je bila velika ledena ravan. Površje jezera je bilo strjeno. Sto vatlov od mesta, kjer so stali, se je začenjala severna obal. Čok je trdil, da je tam odtok in da vidi, kako voda teče. Samo on in Kriš sta še mogla delati. Z vesli sta razbijala led in potiskala čoln naprej. Ko sta že skoro povsem onemogla, je začel prijematati vodni tok in par minut pozneje je reka potegnula čoln s seboj. Ko sta se ozrla nazaj, sta zagledala več čolnov vkovanih v led. Potlej pa je reka krenila okoli ovinka in jezero jima je zginilo izpred oči. Pluli so naprej s hitrostjo šestih milj na uro.

Dan za dnem so pluli po deroči reki navzdol in dan za dnem so opažali, kako se ostri ledeni rob od obeh bregov vedno bolj pomika proti sredi reke. Kadar so se pod večer ustavili, so naredili v led zaseko, kamor so spravili čoln. Šotorsko opremo so pa odnesli par sto čevljev na breg. Zjutraj so izsekali čoln iz ledu in ga potisnili do srede reke, kjer ga je njen tok vzel v svojo oblast. Čok je postavil v čolnu pločevinasto peč in okoli nje sta se tiščala Sprague in Stine tekoma dolgih ur plovbe. Ukazovati nista poskušala več in njuna edina želja je bila, kmalu dospeti v Dawson. Čok, črnogled, pa neutrujen in vesel, je vsakih pet minut zagrmel prvo kitico pesmi, ki jo je bil že davno pozabil. Čim bolj je pritiskal mraz, tem češče je pel:

»Like Argus of the ancient times,
We leave this Modern Greece.
Tum-tum, tum-tum, tum-tum, tum-tum,
To shear the Golden Fleece.*

Ko so pluli mimo ustja reke Hootalinque ter Mallega in Velikega Salmona, so videli, da ti dotoki izlivajo v strugo Yukona svojo ledeno brozgo. Nabirala se je ob čolnu in kadar so zvečer hoteli pristati, so morali prav tako izsekati čoln iz te ledene naplavine kakor zjutraj iz ledu, ki je vklenil čoln ponoči.

Zadnjo noč na bregu so prebili med ustjema rek White River in Steward. Zjutraj so zapazili, da je struga reke Yukon, ki je široka tam pol milje, od brega do brega zaježena z ledeno naplavino. Čok ni preklinjal vesoljstva tako duhovito kot po navadi in se je vprašaje ozrl na Kriša.

»Naš čoln bo letos poslednji došel v Dawson,« je rekel Kriš.

»Saj ni več vode, Dimač.«

»Bomo pa po ledu vozili. Kar na delo, prijatelji!«

»Stine in Sprague sta se upirala, kar se je le dalo, nazadnje pa sta se vendarle izkobacala v čoln. Minilo je pol ure, preden sta Čok in Kriš izsekala dovolj širok prekop, po katerem sta potisnili čoln proti deročemu rečnemu strženu, ki ga je že pokrivala ledena skorja. Tok se je naposled polastil čolna in ga kakih sto vatlov vlekel ob ostrem obrežnem ledu. Čoln je trčil ob ledeni rob in izgubil kos deske iz boka. Na doljnem koncu ovinka so naposled nleteli na tok, ki je odnesel čoln proti sredini reke, ki ni več nosila s seboj ledene brozge, temveč trde ledene skrli, med njimi pa je pljuskala gosta kaša, ki je polagoma zmrzovala. Ob te ledene skrli sta se Čok in Kriš upirala z vesli in potiskala čoln za tokom. Dostikrat je moral kateri od njiju stopiti na led in od tamkaj čoln naprej riniti. Komaj pa so za pet minut

* Kot starogrški Argonavti iz moderne Grške plovemo, ti-rom-pom-pom, ti-rom-pom-pom, da zlato runo najdemo.

prenehali s svojim prizadevanjem, je bil čoln spet primrznel. Voda se je v teku strjevala. Skrl je primrzavala k skrli in v par minutah je čoln tvoril jedro obširnega ledenega splava, ki je imel v premeru okoli petinsedemdeset čevljev. Vse je škripalo, ko so pluli navzdol. Včasih jih je neslo po boku, včasih pa je bilo krmilo spredaj, kakor se je pač obračal plavajoči ledeni otok. Veliki kosi ledu so se neprestano lomili od skupne grude, toda to menda le zato, da so se drugi imeli kam prijeti. Dočim so ure bežale, je Čok kuril peč, kuhal obede in prepeval svojo bojno pesem.

Prišla je noč. Prenehali so s prizadevanjem, potisniti čoln proti bregu, in se izročili valovom, ki so jih nesli skoz črno, ledeno noč naprej.

»Kaj pa, če preidemo Dawson?« je vprašal Čok ves v skrbeh.

»Pojdimo peš nazaj, če nas le poprej ne zmečka v kašo,« ga je potolažil Kriš.

Nebo je bilo jasno in pri svetlobi utrinjajočih se zvezd so na obeh straneh reke semtertja opazili temne ocrte hribov. Ob enajsti uri so zaslišali v daljavi pred seboj zamolklo škrtajoče bobnenje. Hitrost toka je začela ponehavati, kosi ledu ob njihovem »splavu« so se lomili in škripali. Pot jim je zaprl leden jez, na katerega je tok neprestano gromadil nove ledene skrli. Velika in težka plahuta, ki jo je pritisk zrinil visoko na kup, je zdrsnila navzdol in odkrhnila od čolna celo stranico. Pa se vendar ni potopil, ker ga je držal na površju plavajoči led, v katerega je bil vkovan. Preteklo je pol ure. Nazadnje je siloviti pritisk odzadaj premagal vse ovire in ogromni ledeni jez se je začel scela pomikati naprej. Čez eno uro so nleteli na drug jez. Ko se je ta zdobil, jih je z divjo naglico med škrtanjem ledenih plošč odneslo naprej. Iznenada so zagledali na bregu lučce. Ko so se jim približali, se je njihov splav ustavil. Sila težnosti in trmoglavost reke Yukona sta se uklonili nepremagljivemu mrazu: reka je za šest mesecev dobila leden oklep.

Radovedneži, ki so prišli na dawsonski breg gledat, kako reka zmrzuje, so slišali iz teme bojno pesem Čokovo:

»Like Argus of the ancient times,
We leave this Modern Greece,
Tum-tum, tum-tum, tum-tum, tum-tum,
To shear the Golden Fleece.«

Tri dni sta Kriš in Čok prenašala poldruho tonno težko opremo od srede reke v kočjo, ki sta jo Stine in Sprague kupila na griču kraj mesta. Ko je bilo delo končano in so bili zvečer vsi zbrani v topli kočji, je Sprague poklical Kriša. Toplomer je na prostem kazal petinšestdeset stopinj pod ničlo.

»Dimač, Vaš mesec sicer še ni pri koncu, pa Vam vseeno plačam do poslednjega dne. Srečno!«

»Kako pa je z najino pogodbo?« je vprašal Kriš.
»Dobro veste, da vlada v tem mestu lakota. Človek dobi delo v rudniku le tedaj, če ima svoja živila. Pogodila sva se, da...«

»Ne vem, da bi se bila kaj pogodila,« je odvrnil Sprague. »Ti, Stine, ali ti kaj veš o tem? Najel sem Vas za mesečno plačo. Tu jo imate. Podpišite potrdilo!«

Kriš je stisnil pesti in za trenutek je videl rdeče. Oba gospoda sta se plaho umaknila. Kriš še nikoli v življenju ni bil udaril človeka v jezi; tedaj pa se je tako jasno zavedel, da bi mogel Spragua naklestiti, da se mu niti vredno ni zdelo poskušati.

Čok je opazil njegovo neodločnost in je posegel vmes:

»Čuj, Dimač, prav nič me ne mika, še nadalje služiti takim ostudnim lopovom, kakor sta ta dva. Ta trenutek grem proč. Midva ostaneva skupaj, razumeš? Zdaj pa vzemi svoje odeje in mahni jo doli v Elkhorn salun! Tam me počakaj! Jaz ostanem še nekaj časa tukaj, da dobim, kar mi gre, in dam, kar gre drugim. Nič kaj prida nisem, kadar sem na vodi, zdaj pa stojim na materi zemlji in zato bom vzdignil malo prahu krog sebe!«

Čez dobre pol ure se je Čok prikazal v Elkhornu. Členki na prstih so mu krvaveli in kožo je imel na enem licu posneto. Očitno je bilo, da je dal čednima gadoma v koči, kar jima ie šlo.

»Če bi ti videl, kakšna je njuna soba,« je rekel Krišu, ko sta stala pri točilnici, in se radostno smehljaj. »Če bi ji rekel pretepačnica, ne bi zadel. Stavim dolar proti cvrtemu krofu, da ju teden dni ne bo na izpregled. Zdaj pa morava preračunati, kako se bo dalo živeti. Losovo meso stane dva dolarja funt, pa ga sploh ne prodajajo; druga živila so povprečno po dolarju in pol za funt. Denarja imava toliko, da se preživiva mesec dni in si nakupiva še orožja in streliva. Majhen izlet na deželo nama ne bo škodil. Ako ne dobiva nobenega losa na muho, se pridruživa Indijancem. Če pa ne bova v šestih tednih imela pet tisoč funtov losovega mesa, se vrnem in poprosim tisto zalego na griču odpuščenja. Ali si zadovoljen z načrtom?«

Kriš mu je podal roko, in Čok jo je krepko stisnil. »Ampak,« je Kriš jel ugovarjati, »povem ti, da nimam nič pojma o lovu.«

Čok je dvignil svojo čašo. »Pristen mesojedec si, drugega te bom pa že naučil.« (Dalje prihodnjič.)

Starka za vasjo.

(Iz cikla: Kras.)

Lačni otroci ležijo na senu,
burja vihra skozi lino,
pod nizkim, sivim čelom hiše —
noč je pokrila ravnino.

Mali sanja: krompirček,
ne eden — polna skleda. —
Tiho stopa za temno vasjo
raztrgana sívka — Beda.

Drugi sanja: krompirček v oblici
mrzle ročice ogreje. —
Tiho stopa za hišami
in se ledeno zasmije.

Tretji, četrti in peti in vsi —
tisoč in več — jaz ne morem spati.
Ničesar nimam in vendar mislim:
vse, o vse bi vam moral dati!

Srečko Kosovel.

Samota.

Tako si moja — noč široka,
tako so tuje te poljane:
ob stezi brinjevi grmovi
čepe kot lačne vrane.

Molči, molči ožgana plan
in tisoč ur je še do dneva;
v črnih vejah pošumeva —
Kaj sanjaš, lačni vran?

Anton Žužek.

Večer.

V dolini mrak. Na holmu črni križ
v ognjenih zarjah je zaplal,
večer se ruši v plavže tlečih dalj
in bronaste so mokre strehe hiš.

Pod mano Sava. Veter preko nje,
v mrazove tožba priihtti,
da skalne podrhtevajo čeri —
čez kraj neblaga, tuja misel gre.

Utrgala se ptica je iz mraka,
planila je v večerno kri:
krvavo roparska kreljut drhti,
v širokih lokih golobice čaka.

Anton Žužek.

Iz življenja rastlin.

Doktorica Angela Piskernik.

Rastlina je polna zagonetk. Toda človek ne odgovarja nanje in niti ne postane pozoren, ker jih je preveč in so vsakdanje. Kar vpliva vedno nanj, ga več ne zanima, samo novo, nepričakovano ga napravi radovednega. Pa če bi slutil, koliko zanimivega tiči baš v vsakdanjem, prav gotovo bi ne ostal brezbrizen. Ali ni čudno, da tako malokdo vpraša, zakaj jeseni listje odpade in drevo šele spomladi zopet ozeleni, zakaj raste deblo kvišku in korenina v tla, zakaj se suče solnčnica za solncem in zakaj nageljček tako prijetno dehti? Kako je mogoče, da oživi v vlažni zemlji žitno zrno, ki je ležalo leto dni ali celo več let v žitnici brez vsake sledi življenja? Zakaj so listi zeleni? Zakaj je nezrelo sadje trdo in trpko in zrelo tako sočnato in okusno? Kako je mogoče, da živi grm omele na drugih drevesih in na detelji predenica? Zakaj pušča kmet ledine in ne seje na isto njivo vedno istih žitnih vrst? Zakaj je v suhih, vročih krajih toliko bodečih rastlin? Zakaj je planika visokih gora bela in postane zelena, če jo presadimo na vrt?

Koliko zagonetk! Toda vse to ni slučajna zapletenost nežive snovi, temveč čudovito izražanje življenja. Tudi rastlina živi, živi podobno kakor človek in žival. Ona se hrani in razmnožuje, raste in diha in proizvaja snovi, ki jih najbistrejši človeški um doslej še ni sestavil. To nemo bitje, ki govori že po svoji navzočnosti o kakovosti grude, na kateri raste, ki dviga iz mrtvih tal pomlad, krasi zemljo in privablja v srce prijetno razpoloženje, nam je treba spoznati v njegovi zasebni in družabni mikavnosti in čudili se bomo, kako smo mogli z odprtimi očmi mimo zagonetk, ki hranijo za nas toliko lepega in zanimivega.

1. Ustroj rastline in njeno delovanje.

Na rastlini opazamo korenino, deblo, veje, vejice, liste in razen tega cvet in sad. Gotovo vzbujajo pozornost, da se iz cveta razvije sad in se naša sadna in druga listnata drevesa jeseni listja otresajo, a še mnogo bolj zanimivo je vedeti, kako rastlina to napravi, kakšna je na znotraj in kako deluje.

Stanice in cevi.

Predvsem je treba poudariti, da rastlina nikakor ni tako enostavna kakor lito železo, povsod enaka in brez vsake razlike in členovitosti, temveč je prav skrbno in natančno zgrajena. V vseh svojih delih sestoji iz samih majhnih kamric, stanice jih imenujemo ali celice, ki so zelo podobne onim z medom napolnjenim in s pokrovčkom zaprtim celicam v čebelnem satovju. (Glej sliko 1. in 2.) Samo da so mnogo manjše. Tako so majhne, da jih moramo večstokrat povečati,

preden jih sploh vidimo. V lesu ene same vžigalice jih je na tisoče, v polenu na milijone! Taka kamrica je deset-, sto-, tudi tisočkrat manjša od milimetra. Celica v satovju je toliko večja od nje kakor cerkev od škatlice za žveplenke.

Plazma in plazmatične niti. Les.

Toda kljub temu, da so stanice tako zelo majhne, vendar niso prazne. V njih je neka sluzasta snov, ki spominja na beljak v jajcu in jo imenujemo plazmo. Plazma nosi v sebi življenje. Plazme sosednih stanic so medsebojno spojene po neskončno finih plazmatičnih nitih, ki so napeljene skozi luknjice v mrenici. Po teh nitih prihajajo snovi iz vseh smeri, od zgoraj, od spodaj in od strani. In prav tako zopet odhajajo. Ko celice dorastejo, ohranijo v sebi plazmo ali pa jo izgubijo in so potem prazne, luknjice pa ostanejo. Take prazne celice so povečini vse tiste, ki sestavljajo les. Zložene so proti sredini debela in pretakajo vodo. Da se to pretakanje še hitreje vrši, se združi več zaporednih širših stanic v eno samo daljšo cev na ta način, da odstranijo tla in pokrovčke. (Glej sliko 3.) V lesu je vse polno takih cevi in baš v njih se dviga največji del vode. Če napravimo prečen prerez skozi trstiko, jih opazimo s prostimi očmi, tako zelo so široke. Skozi te cevi lahko poženeš cigaretni dim, da se na drugem koncu pokadi, in naj je palica tudi meter dolga.

Ličje in skorja.

S plazmo napolnjene stanice pa obdajajo s tenko cevjo les in tvorijo ličje, ki je glavni del skorje. Če vzamete maja meseca mlado lipovo vejico in jo svaljate med dlanmi, se bo omajala skorja in jo lahko snamete z lesa v obliki valjaste cevi. Vsak pastir vam pokaže, kako se to napravi, ker izdeluje na ta način piščalke. Ko ste to videli, naj vam bo jasno: v ličju tenke skorje tečejo po finih plazmatičnih nitih od celice do celice, od cevi do cevi oni sladki sok, ki jih je rastlina sama pripravila in jih imenujemo asimilate. V belem lesnem valju pa kroži voda. Najmlajša skorja z močno napolnjenimi ličnatimi stanicami je tik ob lesu. Na zunaj pa leži stara skorja z mrtvimi celicami, ki tvorijo samo še odejo. To je lubje, ki se lušči in pada od drevesa. Med lesom in skorjo pa je komaj vidna plast najnežnejših stanic, ki so nabrekle od najboljše plazme in se nikdar ne postarajo. Stanice se venomer delijo in tvorijo na znotraj les, na zunaj pa skorjo. Korenina se daljša na koncu in prav tako deblo, veje in vejice, list raste deloma na konici, deloma pa ob peclju. Debeli pa se drevo v vseh svojih delih med lesom in skorjo.

H r a n a.

Tak približno je notranji ustroj rastline. Na zunaj pa poznamo predvsem tri njene dele: korenino, deblo in listje. Na vprašanje, kateri od teh organov je najvažnejši, moramo — dasi se zdi drzno — reči, da tisti, ki je — zelen. Torej list. Korenina je samo podrejena, a seveda kljub temu velike važnosti, ker zasidra rastlino v zemlji, da je plaz in vihar ne izrujeta, in ker sesa iz nje vodo in z vodo vred vse tiste snovi, ki jih rastlina potrebuje za življenje, za rast in razmnožitev. Vprav devet prvin si mora poiskati korenina v zemlji: žveplo, fosfor, kalij, kalcij, magnezij, železo, kislec, vodenec, dušec; če jih ne najde, prične hirati in bolehati. To je njena hrana. Korenina ne stika za posameznimi prvinami, temveč posreba kako raztopljeno sol, ki ji nudi po več teh navedenih snovi na enkrat. Tako najde n. pr. v grenki soli hkrati magnezij, žveplo in kislec. Človeški želodec bi take sirove, nepredelane hrane ne prenesel. Mi jemo samo to, kar so nam prežvečile rastline in živali. Tudi naš organizem potrebuje kalcija, da so kosti in zobje močni; zato jemo mnogo sočivja. In fosforja je treba, da so nam zdravi in spretni možgani; zato si privoščimo kako jajce. Toda Tomaževe žlindre, ki ima v sebi kalcij in fosfor, bi človek za svoje uspevanje ne mogel uživati, ker je ne prebavi. Rastlina pa ob njej izorno uspeva, ker jo prebavi. Njen jedilni list je silno enostaven in vedno enak: voda in zopet voda, v kateri se nahajajo razne soli, ki vsebujejo navedene prvine.

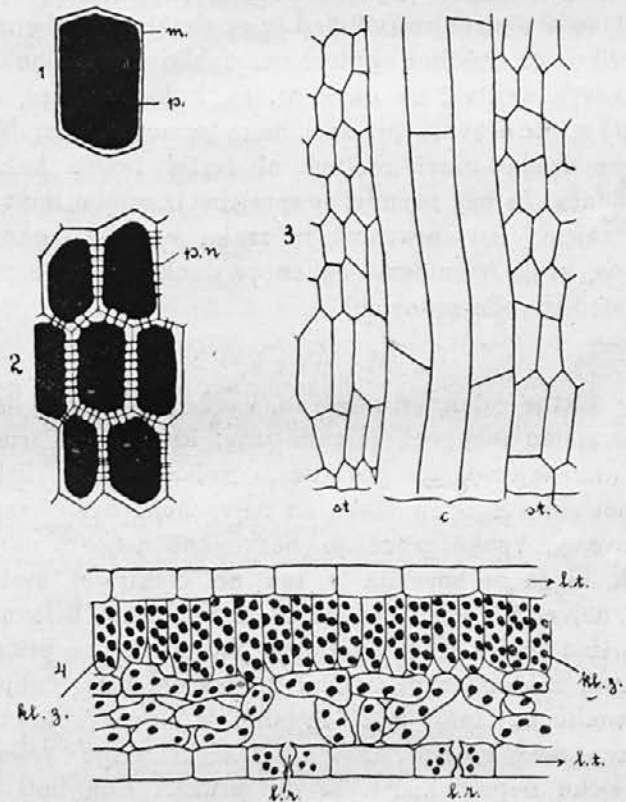
Ko je korenina posreabila vodo iz zemlje, jo žene od celice do celice, od cevi do cevi tja do debla. In zdaj se pokaže važnost debla, ki sprejema vočo z raztopinami vred in jo v notranjem lesnem delu dviga in potiska neprenehoma naprej. Ne vse po isti poti, temveč jo razdeli v majhne potočke, da teče v vsako vejo nekaj. Iz vej se razlije v vejice in od tam v liste. Tja pa je bila namenjena. Deblo je samo posredovalni organ med korenino in listom.

Iz listnega peclja curlja voda v listne žile in odtod v žilice. Žile in žilice, ki jih opazamo s prostim očesom in posebno jasno, če pogledamo skozi list proti solncu, so sestavljene po največ iz cevi, ki so združene v snope ali povezke, in sicer tako, da so prazne cevi, po katerih o t e k a voda, v snopu zgoraj, spodaj pa so zložene s plazmo napolnjene, po katerih o d t e k a j o soki. Iz žilic se razlije voda naposled po vseh listnih celicah. Plazma v njih se povsem porabi, ko prihaja voda. En del jo hitro popije, iz drugega si pa poišče vse one prvine, ki jih baš potrebuje. Ko se je to zgodilo, je stanična prva skrb, da se iznebi preobilne vode. V vseh listnih celicah je pravcata povodenj.

T r a n s p i r a c i j a.

Takrat pa odpre list pod pritiskom ogroženih kamric vsa okenca v tenčici, majhne odprtince, ki jih imenujemo listne in vodne reže (glej sliko 4.), in po

dolgem potovanju v popolni temi korenine in debela zagleda voda zopet beli dan, bodisi ob robu lista ali pa na njegovi spodnji strani. Toda zrak je že prežal nanjo in niti toliko časa dostikrat nima, da bi se zakročila v blestečo kapljico, že jo pobere in jo izpremeni v hlap. In ker je suh in žejen, hoče še več vode in vedno več. Zato piha okoli lista in liže in sesa iz njega vlago, da so celice pod tenčico v zadregi, ker je same več nimajo. Pa se tesno privijejo k žilicam in pijejo iz njih v hlastnih požirkih, žilice zopet iz žil in žile iz pecljev, ki vlečejo vodni curek iz vejic in vej in le-te iz debla in korenine. Korenine pa iz zemlje. To dviganje vode je tako vzročno, da rastlina grudo, v

1. Stanica; *m.* mrenica, *p.* plazma. — 2. Stanice iz mahovega lista; *p. n.* plazmatične niti. — 3. Podolžni prerez skozi stebelce; *c.* cevi, *st.* stanice. — 4. Prečni prerez skozi list; *l. t.* listna tenčica ali kožica; *l. r.* listna reža, *kl. z.* klorofilova zrnca.

kateri raste, naravnost izsušava. Vsaka rastlina je živa črpalnica. Zdaj bomo razumeli, zakaj je treba rastlinam v loncu prilivati.

Vodni tok se v rastlini pod rednimi pogoji ne sme ustaviti. Venomer se dviga voda od spodaj navzgor, v obliki tekočine prihaja v korenino, v obliki hlapa navadno zapušča list. In tako naprej, dokler listje ne odpade. V pozni jeseni in pozimi so tla mrzla, in korenine ne morejo zaseči prav nobene vode. Če bi listje naših dreves ne odpadlo, bi ga izsrebal zrak do zadnje kapljice, izsrebal bi slednjič vodo iz vsega drevesa, in ker bi korenine ne doposlale nove vlage, bi se drevo posušilo. — To oddajanje vode po listih v obliki hlapa imenujemo transpiracijo.

Množina vode, ki jo rastlina sprejme in po transpiraciji odda, je ogromna, kljub temu da se kroženje oziroma dviganje ne vrši posebno hitro. Znano je, da napreduje v rastlini voda celo poleti pri temperaturi 20° C v eni uri komaj za pol metra. Tobak in solnčna roža oddasta tekom enega dneva iz vseh listov približno 1 liter vode, velika breza 60—70 litrov, stara bukev 90 litrov, kar bi znašalo za celo poletje pri brezi 60—70, pri bukvi 90 hektolitrov. Bukov gozd, ki šteje samo 400 debel, izloči v enem poletju 3,600.000 litrov vode. Sedaj je pač jasno, kolike važnosti je gozd ob poletni vročini za hladno in prijetno podnebje.

Istočasno, ko je prišlo devet prvin iz korenine v list, se je v njem pojavil glad še po deseti, po ogljencu. Koliko ga rastlina potrebuje, lahko razvidimo iz znanega dejstva, da dá n. pr. les, kuhan v kopii, do polovice svoje prejšnje mere samega oglja. Nobene druge snovi rastlini ni treba toliko kakor ogljenca. In baš te snovi ne sprejema iz zemlje, temveč jo zajema list naravnost iz zraka v obliki nekega plina, ki ga imenujemo ogljenčev dvokis in ki ga poznamo iz vode-sodavice.

Mlinček.

List je zelen, vsi vemo to. Vsaka izmed 1000 listnih stanic ima več zelenih zrnec, klorofilova zrnca jih imenujemo, ki povzročajo zeleno barvo lista. (Glej sliko 4.) Ta zrnca so najvažnejši delci vsega drevesa. Vsako zrnce je neskončno majhen mlinček, ki ga ne spravita v tek ne električni motor ne največja vodna sila, ki pa začne takoj delovati, ko šine preko njega svetloba. Zjutraj, ko se prične daniti, zaklopoče v vsakem drevesnem vrhu milijon teh mlinčkov tako nežno in mило, da človeški sluh ne zazna prav ničesar. Svetlobni žarki vrtijo zelene strojčke neprenehoma tja do mraka. Čim bolj se mračí, tem počasneje delujejo; ko pokrije zemljo noč, se mlinčki ustavijo. Ponoči miruje delo v listu.

Toda kaj neki meljejo ti mlinčki? Voda iz tal in ogljenčev dvokis iz zraka sta se srečala naposled v slehernem mlinčku, in ko ga svetloba vrti, melje iz njih najfinejšo belo moko, ki jo imenujemo šterko ali skrob. Samo v zelenih klorofilovih zrnecih nastaja iz vode in ogljenčevega dvokisa skrob in nikjer drugje na svetu. Jeseni, ko je postal list rdeč in rumen, rjav in oranžast, mlinček več ne melje; razsul se je in izgínil. Da ima rastlina čim več listov, si razkolje deblo v veje in veje v vejice, da tako poveča prostor za razvoj listov. Čim več listov, tem več mlinčkov in tem več skroba in drugih pridelanih snovi.

Asimilati.

Skrob, ki ga je mlinček zmlel, se kupičii v njem in treba ga je odstraniti, ker bi sicer mlinček obstal. Že se pojavijo v plazmi delavci, encimi in kisline, ki

planejo po skrobu, mu prilijejo malo vode in ga tako spremenijo v tekoči sladkor, ki kaj lahko izteče iz klorofilovega zrnca. Ta sladkor, ki zdaj teče iz celice v celico, se lahko zopet spremeni v skrob nazaj. In skrob in sladkor (ali pa njih kemični delci) prideta že v listu ali pa pozneje v vejicah in deblu v dotiko z onimi prvinami, dušcem, fosforjem itd., ki jih je prinesla voda v rastlino, in tako nastajajo nove snovi ali asimilati, ki jih iz rastlinstva poznamo: celuloza, les, pluta, tolšče, olje, beljakovina, smola, dišave, vonjave, barvila, čreslovine, kisline in strupi. Na ta način nastaja nikotin v tobaku, kofein v kavnem zrnju in čajnih listih, vonj nageljčka in rožmarina, smola na smreki in vse, vse, karkoli smo našli v rastlini ali na njej.

Izkoriščanje in shranjevanje asimilatov.

Presnavljanje najnavadnejših neorganičnih soli v organične snovi, kakor to dela rastlina, imenujemo asimilacijo. Vse v rastlini nastale snovi so asimilati. Prvi vidni asimilat je skrob. Asimilati se pretakajo po vsem drevesu, in sicer po ličju in iz njega šele v les in stržen. Dognano je, da bi rabil sladkor za kratko pot enega metra poltretje leto, beljakovina pa celo 14 let. Da se pretakanje kljub temu hitro vrši, je izumil veliki Mojster kroženje plazme v celici. Krožeča plazma prenaša snovi v celici od stene do stene, odkoder odidejo skozi luknjice — ena sama celica ima tudi 1000 takih luknjic — v sosedno kamrigo itd.

Vse nastale snovi pošilja rastlina tja, kjer jih potrebuje. Če je ranjena, tečejo snovi k rani in plazma napravi iz skroba klej, da rano zamaže. Ko se pripravlja k razcvetu, ustvarja fino dehteče eterično olje, ki vabi živalce na obiske. Da raste, se debeli in nadomešča izgubljeno tvarino, je treba nove, iz lista prihajajoče snovi. Česar ne potrebuje takoj, spravi za pozneje. — Mnogo skroba nakupičii žito v zrnju, krompir v gomolju, nekatere palme v strženu; sladkor se kupičii v sadu (v grozdju, v hruški), olja v semenih (v lanu, v buči), čreslovine v skorji itd. To vse so skladišča, ki koristijo ali rastlini sami ali pa njenemu zarodu, gotovo pa vsekdar človeku, ki te snovi išče.

Vse presnavljanje in pretakanje v rastlini se vrši v določenem redu in vzročni zaporednosti. Iz sprejete sirovine si ustvarja rastlina lastno telo, se pri tem izmuči in izrabi in izgubljeno snov zopet nadomesti. Vsak trenutek se kak njen del razsuje in je v prihodnjem trenutku zopet nanovo ustvarjen. Povsod je v teku pretvarjanje, presnavljanje, podiranje in grajenje in kupičenje izdelanih snovi. Sleherna celica je tovarna, v kateri delujejo razni stroji in sile; najvažnejši stroj izmed vseh in prvi v vsej vrsti pa je klorofilovo zrnce v listnih celicah in najvažnejša sila, brez katere ne bi bilo življenja, je svetloba. Edino živo bitje, ki zna izkoriščati silo solnčnih žarkov, je rastlina.

(Dalje prihodnjič.)

Ksaverju Mešku.

Ob petdesetletnici zložil A. Sovrè in govoril ob Meškovi slavi v mestnem gledališču v Ptujju dne 10. novembra 1924.

Opolnoči:

baržunast plašč, z demanti ves pretkan,
pregrinja vas in čuva njen pokoj;
mir božji plove tiho nad pokrájino.

Povsod temà:

le v skromni izbi pod kmetiškim krovom
zardeva pred Marijino podobo
boječa lučca v medlosojnjem žaru,
rišoč nemirne sence preko sten.

Bolesten vzdih:

pod belim kipom v sómraku se zgane:
utruiena po presunljivih mukah
počiva bleđa mati na blazini
in proži v snu slabotno rôko k zibki,
kjer sniva dete ji svoj prvi sen:
gorák usmev obzari ženi lice.

A v hípu, glej,

zasije izba v čudežni svetlobi:
tri vitke deve v valovitih haljah
stojé ob zibki, vile Rojenice,
in zró molčé z resnobljimi pogledi
na speče dete.

Kar se sklone prva
in položi svoj dar mu na odejo:
paténo tenko, božjo skledico.
Se nagne druga, droben križ daruje;
vezilo tretje — plunka iz zlatá.

Vzravnaajo se: z otožnim mírom zroč
razpró prosojne róke k blagoslovu,
in že jih ní: prečudni blesk zamre.
Zgolj lučca pred Marijino podobo
potrepetava s plašnosojnim žarom
in riše bežne sence preko sten.

Bežali so dnovi,
v nevzdržnem se díru
v begotnem nemiru
zliváli v neskončnost,
po večnih zakónih
se utrinjali, vžigali,
v krožnem obtoku
se vili, lovili,
ujeli nikdár.

In dete je raslo.
V njem rasla je duša,
vsa nežna, vsa čista

ko rosa na roži,
vsa mírna kot mórja
pokojna ravan.

Sijali so dnovi.

Dokler mu ní kánilo
v srce spoznanje,
so tekli bogato
mu burni slapovi
mladostnih radósti
in pil je brezskrbno
razkošne prelesti
in tkal si je sanje
kot bajke iztočne
in zidal si ceste
v prečudežen svet,
dokler mu ní kánilo
v srce spoznanje.

Ali kmalu, le prekmalu
je bil konec rožnih sanj;
preden je v moža dozórel,
je okusil slast gorja:
zgrabila je s trdo rôko
mehko dušo mu bolest,
vžgala mu za pot v življenje
znak pekoč je na srcé.

Ta mož si Ti.

Darovi Rojenic ob rojstni uri —
še danes jih imaš: služabnik božji
dviguješ vsak dan božjo skledico,
poklanjajoč Bogu svetosten dar.
Tvoj križ, takrat drobán, je rasteł s Tabo
in legal Ti, odkar se prav zavedaš,
vse s težjo pezo na prešibko rame.
A če koleno kleca pod bremenom,
da zgrudil bi na tla se omagujoč,
počineš truden, vzameš zlato plunko
pa ubereš pesem o bolesti:
in glej, sto mladih src prisluhne zvokom,
sto mladih duš odzvanja Tvoji duši.

O, bógat si:

besede čudovita moč je v Tebi,
slovenske govorice sveta melodija.
Vse njeno blagozvočje si zajel,
do dna premeril si njen trpki slaj,
mogočnih ritmov šumno valovanje,
lehák šelèst, na tožni mol ubran.
Beseda: to je ključ do Tvoje duše,

kjer dragoceni Ti leže zakladi:
od njih nam daješ let že trideset,
let trideset nam siplješ biseroy,
jih siplješ, siplješ, ne izsiplješ:
ker bógat si.

Popel si se v zenit. Če se ozreš
nazaj v meglene dalje, o, pozabi,
da hodil si stezó, posuto s črepi!
Ne glej krvavih srag, ne rok odtisov,
kjer padal si pod križem, mučenik,
ne, plodno njivo glej z bogatim klasom,

ki sam si ga sejal, in reci vedro:
»Ej, polja moja, lep imate zor.«

In zdaj —
obrne pógled v drugo smer k obzorju:
še dolga Ti je pot v večerno zarjo,
še daleč so Ti cilji hrepenenja,
široka trznica še kraj stezé.
Brez bóli hodi posihmál sejavec,
brez brig Ti siplji roka novo seme,
brez burnih hudourij glej zoritev
te druge setve: žetve ućakaj ćvrst!

Slovenski možje.

Piše Avg. Pirjevec.

Dva naravoslovca.

Baltazar Hacquet.

Ta izredni mož in večni popotnik se je rodil 1739 v Leconquetu v Bretaniji na Francoskem kot nezakonski sin, ki staršev nikdar poznal ni. Njegova mladost je bila dokaj burna; služil je v raznih armadah, bil ujet, ranjen in je prepotoval že pol Evrope, ko je prišel 1766. leta na Kranjsko, kjer je ostal dvajset let. Služboval je kot zdravnik v Idriji (1766—1773), kot profesor ana-

tomije in kirurgije v Ljubljani (1773—1787) ter opravljal tudi tajništvo pri Kmetijski družbi. Leta 1787 je zapustil Kranjsko in sprejel ponujeno mu službo profesorja na univerzi v Lvovu; od tu je odšel 1805 v Krakovo, 1810 se je službi odpovedal in se preselil na Dunaj, kjer je živel čisto osamljen — »s služkinjo in psom«. Nameravano potovanje v rojstno domovino mu je preprečila smrt 10. januarja 1815.

Hacquet je bil neumorno delaven mož, ki je prepotoval vso Evropo, zlasti pa vse pokrajine, koder bivajo južni Slovani. Na teh potovanjih ni opazoval samo narave, temveč tudi ljudstvo, njegovo življenje, navade in razvade ter je objavil plod svojih opazovanj v številnih knjigah in razpravah — pisal je skoraj izključno v nemščini.

V letih 1778—1789 je izdal veliko delo v štirih knjigah, ki obsega opis zemeljske površine Kranjske in sosednjih pokrajin Istre, Goriške, Koroške, Štajerske in Hrvaške, njenih kamenov, rudnin in rudarstva. Kaj ga je vodilo pri delu, nam izpričuje geslo, ki ga je postavil v slovenskem jeziku knjigi na čelo in ki se glasi: »Brez vse želje dobićka in brez neresnice, ampak iz zgólj nagnjenja to povedati, kar se je videlo in skušalo iz ljubezni do ene dežele najmogoćnejšega in najbolj razširjenega ljudstva starega sveta.« Zanimivo je tudi, da rabi dosledno slovenska krajevna imena in da nazivlja naša obmejna mesta (Trst, Gorico) v prvi vrsti s slovensko obliko.

Hacquet je opisal in nabiral naše rastline, obogatil jih je s precejšnjim številom novih, do tedaj neznanih vrst in sestavil obširno zbirko, ki se hrani v ljubljanskem muzeju. Kako je vzljubil naše planine in njena bogastva, kako silno je hrepenel spoznati vse do temelja, nam kaže njegova želja, da bi mogel bivati

Lesorez Miha Maleša.

Baltazar Hacquet.

kot pastir v planinah in opazovati rastlinstvo ob vsakem letnem času.

Bil je tudi vesten narodopisec; opisal je južno-slovanske narode, njih šege in socialne razmere. V tem pravcu je glavno njegovo delo *Slika in opis južnozpadnih in vzhodnih Slovanov...*, ki je izšlo v letih 1802—1805. V posvetilu cesarju Francu II. utemeljuje svoj sklep proučevati slovanske narode s tem, ker tvorijo dve tretjini prebivalstva vse kraljevine. V uvodu je načel vprašanje, ali bi ne bilo za Avstrijo bolje, da bi bila sprejela slovanščino kot državni jezik in bi bila s tem postala slovanska država. Hacquet opisuje navade našega ljudstva, njegovo življenje, žegnanja, romanja, ženitovanjske in pogrebne svečanosti in oblačila. Od naših noš je dodal barvno sliko Ziljana in Ziljanke, Kranjca in Kranjice, nato sledijo Istrijani, Čiči in drugi. Grajal je praznoverstvo naših ljudi; saj je imel kot zdravnik dovolj prilike opazovati, koliko so škodile bolnikom razne coprnije in »domača« zdravila. Ne bomo se čudili, da je kot prosvetljenec pisal proti preštevilnim romarskim cerkvam. To in njegova odkrita beseda, kjer je bilo treba žigosati škodljive razvade, mu je nakopalo dokaj sovražnikov.

Hacquetovi spisi so za naravoslovca in za narodopisca še danes važni, ker so nastali po lastnih izkustvih in opazovanjih.

Franc Hladnik.

Rodil se je 29. marca 1773 v Idriji; oče, rudarski uslužbenec, je namenil tudi sina istemu poklicu, a Hladnik je kazal že kot deček veselje za uk in zanimanje za rastlinstvo. V rojstnem kraju je dovršil nižje šole, gimnazijo in teologijo v Ljubljani. Kot sin revnih staršev si je moral sam pomagati in je ob počitnicah bival v hiši barona Zoisa, kjer je gotovo dobilo njegovo veselje do naravoslovja ob bogatih zbirkah nove podbudo.

Ko je dovršil bogoslovje, je dobil službo na licejski knjižnici v Ljubljani (1795), a prihodnje leto bi bil moral kot kaplan na Brdo. Službe ni nastopil radi boleznii in ker je tedaj že pričakoval imenovanje za učitelja četrtega razreda normalke. Leta 1802 je postal ravnatelj normalnih šol in se odslej z vso vnemo posvetil rastlinstvu. Leta 1807 je bil ravnatelj gimnazije, med francosko okupacijo je poučeval naravopisje ter rastlinstvo. Leta 1810 mu je nakazal maršal Marmont prostor za botaničen vrt, katerega je zasadil Hladnik s približno 2000 vrstami kranjskih rastlin. Po odhodu Francozov je prevzel zopet ravnateljstvo gimnazije, bil tudi vodja botaničnega vrta in predaval o rastlinstvu. Ko mu je pričel pešati vid (1832), je moral opustiti vodstvo botaničnega vrta in predavanja ter je stopil 1837 v pokoj. Z zadnjimi silami — samo na levo oko je videl še nekaj malega

— je dovršil bogato zbirko rastlin, s katero se je ukvarjal 36 let, in jo daroval ljubljanskemu muzeju, leto pozneje je daroval svoje knjige licejski knjižnici. Kmalu po upokojitvi je popolnoma oslepel, a še je utegnil narekovati seznam kranjskih rastlin in njih bivališča. Umrl je 25. novembra 1844.

Hladnik je proučeval domače rastlinstvo. Prehodel je Kranjsko, soško in dravsko dolino, zbiral rastline in jih presajal v botaničen vrt, kateremu je žrtvoval obilo dela in tudi denarja. Ko je starec že opešal, je še plačeval ljudi, ki so zbirali rastline za njegov vrt.

Ni utegnil, da bi bil sam natisnil opis kranjskih rastlin, njegovo znanje je prišlo tujim raziskovalcem v prid. Najznamenitejši botaniki one dobe so si z njim dopisovali, pošiljal jim je rastline, ki so bile drugod neznane, in tako je zaslovel po tujih spisih kot najboljši poznavatelj kranjske flore — učena društva so ga imenovala za člana, sedmero rastlin nosi njegovo ime.

Mnogo priznanja je žel Hladnik kot profesor botanike, o tem nam pričajo zahvalni sonetje njegovih dijakov iz let 1818, 1824 in 1826. Vzgojil je naraščaj, ki je sledil mojstru in ki nam je dal številna botanična dela. Izmed njegovih učencev naj imenujemo samo Andreja Fleischmanna iz Beričevega pri Dolu (1805—1867), ki je bil Hladnikov naslednik pri botaničnem vrtu in na gimnaziji, ter Henrika Freyerja (1802—1866), ki je bil češkega pokolenja, a rojen v Idriji in nad dvajset let kustos ljubljanskega muzeja.

Lesorez Miha Maleš.

Franc Hladnik.

O zastavljanju ugank.

Peter Butkovič-Domen.

Zugankami sem začel v drugem letniku »Mladike«. Takrat je šel marsikateri izobrazenec s porogljivim nasmehom mimo ugankarja in ugank, teh »otročarij iz otroških listov«. Zadnja letnika »Mladike« sta izrvala tudi to trnje na ledini, ki je danes že orna njiva. Celo taki, ki so križemrok gledali v brazdo za oračem, prijemajo že za plug.

Letos podam tudi nekoliko pregleda na tem polju in nekoliko vpogleda v nekatere uganke. Opuštim pa zaenkrat zgodovinski del uganke in preidem takoj k njeni notranji sestavi in zunanji obliki.

V tej vrsti zabave srečujemo izraze: enigmistika, enigmografija, enigmist in enigmofil, enigmograf. (Enigma = uganaka.)

Enigmistika (ugankoslovje, ugankarstvo) je znanost, ki se bavi na kakršenkoli način z zagonetnimi igrami; enigmografija (ugankopisje, zastavljanje ugank) je posebna znanost, ki pove, kako naj se pišejo ali zastavljajo takšne igre; enigmist in enigmofil (ugankar, zagonetkar, ugibavec) je oni, ki se zanima za zagonetne igre, jih rešuje, ali rešuje in riše oziroma zastavlja ob enem; enigmograf (pisatelj, zastavljavec ugank) pa je oni, ki jih samo piše, zastavlja.

Opređenje ugank ni lahko: njih sorodnost in sličnost nas večkrat vara. Tudi nismo imeli določenih stalnih naslovov, celo za temeljne uganke ne. In še danes nazivljemo nekatere uganke z vse-mogočimi imeni.

Splošen pregled bi bil tale:

1. **Stvarna in besedna uganaka** (poetično zastavljanje ugank).

2. Uganaka v raznih **geometričnih podobah** (geometrično zastavljanje ugank).

3. **Uganaka v podobah**: podobnica, črkovna podobnica, skrivalica, skrivalnica (upodablajoče zastavljanje ugank).

4. **Uganaka v računih** in razne **čudne igre** s črkami in številkami.

Nekatere uganke iz teh skupin popišem.

O prvi skupini veljaj tale splošen pregled:

Stvarna uganaka.

Nemci nazivajo to uganko tudi **poetično uganako**. Njih najboljši pesniki Goethe, Schiller, Rückert, Hebel i. dr. so jo gojili. Prešeren (zastavica), Stritar in Župančič pri nas. — **Stvarna uganaka** nam pove o predmetu, ki ga iščemo v uganki, kaj nasprotnega in dozdevno nezdržljivega, n. pr.:

Vsak želi postati, a nikdo noče biti. (Star.)

Čeljusti ima in zobé

in k sebi vse vleče, a nič ne jé. (Grablje.)

Ali pa nudi reševavcu predmet v taki podobi, da ga njena sestava presenetí, n. pr.:

Krščen sem, pa ne kristjan,
vendar je visok moj stan;
kradel nisem, ne moril:
vendar sem obešen bil. (Zvon.)

Besedna uganaka.

Te uganke je več vrst. Omenjam le one načine, ki so pri nas najbolj znani.

1. **Homonym** (istobesednica, istozvočnica, istoimenka) je nekaka stvarna uganaka, katere rešitev so besede dveh ali več pomenov. V njej je vrsta nasprotnih in neskladnih izpovedb, ki veljajo dozdevno le o enem predmetu, v resnici pa o dveh, treh ali celo več predmetih, n. pr.:

Dunaj stoji pod njim, Ljubljana in Rim;
sveto Rešnje Telo se nosi pod njim;
rabim ga zdaj, ko s teboj govorim. (Nebo.)

Brez mene ptica ne more leteti;
pisar me tudi mora imeti. (Pero.)

2. **Anagram** (premenjalnica, premena) je uganaka, ki s popisom pojma ene besede dá z zamenjavo črk drugo, novo besedo, n. pr.:

Tam na planini po pisani trati
ziblje metuljček se rdečekrilati;
črko ko prvo mu zadaj postaviš:
»Tetke je naše ime to!« — mi praviš.
(Apolon — Polona.)

Rastem na vrtu, sade me na polje,
vsak izmed vas že okusil me je.
Dobra je! — pravi ta. — Ej, me že kolje!
drugi se mrda. — Ah, slabo mi je!
Zdaj pa zlog prvi mi v sredo postavi:
malo žuželko pred sabo imaš;
leta od cvetke do cvetke po travi,
njeno marljivost in vztrajnost poznaš.
(Čebula — bučela.)

3. **Logogriph** (črkovnica) in **arithmogriph** (številčnica in številnica: če so črke izražene s številkami ali s števili). V tej uganki dobimo druge besede, če prvi črke dodamo, odvezamo ali spremenimo, n. pr.:

Dobite me pri vodi,	Glej, zgodovinska sem oseba,
njen tek ji jaz oviram;	v molitvi sveti me dobiš.
v roditelju povsodi	Če glas pa zadnji izpustiš,
divjam in pa razdiram.	ključavničarju me je treba.
(Jez — jeza.)	(Pilat — pila.)

Prav malo se dobi za v
stanu preprostega je d
bolj slovi seveda m
polžu pravimo še s
(Vinar, dninar, mlinar, slinar.)

4. **Palindrom** (obratnica) je uganaka, ki da spet isto ali pa drugo besedo s tem, da iste črke ali zloge menjaš med seboj. Te vrste uganko z istimi

pomeni imamo v besedah: oko, bob, tat, cec, pec, topot, potop, kisik i. dr. Za primer uganko z drugim pomenom:

Dekletce hiteva k studencu z menoj,
da vode si hladne zajame;
pa beri nazaj me — prah živež je moj,
stopinja življenje mi vzame. (Vrč — črv.)

Primeri še uganko pod anagramom: Č e b u l a — b u č e l a !

5. **Šarada** (vraza, zlogovnica, zložna uganka, sestavnica) razdeli večzložno besedo v zloge (ali sestavne dele) in popiše njih pojme kakor pri stvarni uganki in istoimenki. Nato združi rešene zloge (ali sestavne dele) zopet v celoto, t. j. v prejšnjo besedo, katero je treba rešiti, n. pr.:

Okroglo je prvo, da se vrti,
glave se tvoje drugo drži;
oboje se suče venomer,
pridno posebno zimski večer.

(Kolo — vrat; kolovrat.)

Dodaj k tretjini prvi pol tretjine druge:
je sladka jed; brez nje redko je potica.
Dodaj k tretjini drugi pol tretjine tretje:
v svetlobi solnca dneva celega je polovica.
Dodaj k tretjini tretji pol tretjine druge:
ime je krstno; nosi ga le boljša polovica.
Celota treh tretjin ime pove ti lepo,
ki v vinskem kraju pri Gorici nosi ga vasica.

(Med — dan — Ana — Medana v Brdih.)

6. **Besedna igra, nagajivka in šaljivka** (šaljivo vprašanje, kaj je to? uganil itd.) nam podaje na dozdevno resno vprašanje šaljiv in nepričakovan odgovor. Teh ugank je veliko tudi v preprostem narodu: nekatere imajo radi narečja le krajevni pomen. Zastavljajo se o vseh mogočih prilikah in nudijo med vsemi ugankami največ zabave, posebno v družbi ob zimskih večerih. Nekaj primerov:

Kaj bo pred sodnim dnevom?	Spomladi dišim,
(Noč.)	poleti hladim,
Katera glava stoji na eni nogi?	jeseni redim,
(Zeljната.)	pozimi gorim.
	(Drevo.)
Katere juhe noče nihče jesti?	Guga — gača
(Rjuhe.)	poleg praga
Kopita nosi, ni čevljar,	hrane prosil,
in sedlo ima, ni sedlar. (Konj.)	kralju postelj
Pod nogo po glavi hodi —	na hrbtu nosi.
če ne veš, pa tiho bodi! (Žrebelj.)	(Gos.)

Podobnica (rebus).

Med upodablajočim zastavljanjem ugank je ta vrsta pri nas še najbolj znana in posebno v mladinskih listih zelo razširjena. Še preveč; ker je to v škodo drugim ugankam in v škodo zabavi in napredovanju. Prepuščali smo tudi do zadnjih dni le mladini to zabavo, zato se ne čudim izobražencu, ki je dejal: »Poznal sem samo šaljivke in rebuse: 'Mladika' mi je šele pokazala druge načine.«

Podobnica nas spominja na hierogliffe starih Egipčanov; ti so v svoji »abecedi« zaznamovali ne-

katero besede in pojme z določenimi »podobami«. Ko se je pisava spolnila, so izginile tudi podobe. Ostali so pa še vedno razni simboli, ki jih vidimo na ščitih, posodah in na denarju. Ti so utrli pot raznim tajnim pisavam in podobnicam.

S tajno pisavo razodenemo misel le tistemu, kateremu damo tudi ključ do rešitve; kdor ga nima, je ne more razbrati. Umevno, da je ta način pisave vedno dobro služil diplomaciji in strategiji. Rimljani, Grki, Perzi, Feničani in drugi narodi so jo poznali. Ze Arhimedu pripisujejo tajnopis z »zavitim pergamenom«. Tako je tudi Cezar občeval z Augustom. Napisal je po abecednem redu vsako tretjo črko po začetni črki besede, katero je hotel povedati. Če je n. pr. hotel sporočiti besedo **ars**, je napisal **duv** (a—bcd, r—stu, s—tuv). August pa je odgovoril zaporedoma z drugo črko v abecedi, n. pr. za **mea** — **nfb**. Kakor trdi sv. Jeronim, je tudi prerok Jeremija pisal z njo. Z njo so se skrivali prvi kristjani (i h t i s* je črkovnica). Omenim še Karla Velikega in Matijo, kralja ogrskega, ki sta bila vneta pristaša tajne pisave.

V tajno pisavo so se vpletale razne »podobe«, razni znaki za posamezne stvari itd.; tako je nastala precejšnja sorodnost v načinu razreševanja hieroglifa in moderne podobnice. Oboja pa slonita na abecedi. Dober zgled nam daje kitajska abeceda, ki ne pozna črk za posamezne glasove, ampak ima določena znamenja za posamezne stvari.

Poleg simbolov na ščitih in najrazličnejših simbolov cerkvenih imamo vsakovrstne stvari, ki skrivajo posamezne čednosti (pes zvestoba, golob ponižnost, lilija nedolžnost itd.) in značijo tudi posamezne narode (petelin Francijo, dvoglavni orol Nemčijo i. dr.). Vse to je tajan način razodevanja v govoru in pisavi in spada več ali manj v krog podobnice.

Podobnico, ki sliči moderni obliki, najdemo v knjigi Ivana Palatina (Italija): »Nova knjiga o pručanju pisanja.« Potrdil jo je tudi papež Pavel III. (1549). Podobnico imenuje »črke v podobah«. Na Francoskem se je veliko bavil s to uganko Mr. Tabourot v 17. stoletju. Seveda ni bilo še popolnega razločka med »tajnopisom« in »diplomatičnim ključem«. So bili tudi, ki niso pripuščali »črkovne podobnice« (uganke iz črk v raznih položajih).

Beseda »rebus« je prišla iz Francije in jo najdemo v zbirki satir Bazocha v Pikardiji z naslovom »de rebus, quae geruntur (o rečeh, ki se gode). Knjigo so veliko čitali na ulicah, posebno o pustnih dneh. Tako se je naslov skrajšal v besedo »rebus«. Danes najdemo v tej uganki kako skrito misel, ki je v narisanih ali napisanih stvareh. Z apostrofi se črke odvezemajo, s številkami se premestujejo itd.

* I h t i s = riba ima vse začetnice Jezusovega imena v grščini: I - Jezus, H - Kristus, T - božji, I - sin, S - Zveličar (Jezus Hristós Theú Iós Sotér). Kristjani so se tajno spoznavali, da so narisali ribo ali nosili prstane z vrezano ribo.

Dr. Hochmann omenja v svoji knjižici o podobnicah (Oppeln, 1861), da je bila poznana ta uganka že prej v Angliji. Nemci so jo gojili v 17. stoletju in iz tistega časa je tudi njih »podobnica v glasbi« (1634). Daniel Schwerter piše v knjigi: »Steganographia et Steganologia« (1619—1624): »Kakor Egipčani, tako tudi Francozi, Valonci in včasih tudi Nemci skladajo satire (zabavljice) in pregovore v hieroglifih, pa ne po načinu starih, ki so rabili podobe in znamenja za vse posamezne stvari, n. pr.:

Ko se dve srci ločita,
se štiri oči solzijo

pišejo ,Ko se', narišejo dve srci, pišejo ,ločita, se', narišejo štiri oči in zraven napišejo še ,solzijo'.

Neka podobnica iz leta 1598 je vrezana v les: orel, ki ima znamenja iz glasbe na prsah, perutih in repu. Na listu za njim je napisano: Če hočeš vedeti, kdo je to naročil in okrasil, spremeni te note v zlogce in najdeš ime in priimek.

V 15. stoletju niso imeli cerkveni krogi na Angleškem pravice do grba, zato so radi rabili podobnice. V Marijini kapeli katedrale v Gloucestru je iz leta 1480 slikano okno in v njem ime opata Compton, in sicer tako: Glavnik z zlogom »ton« (Comb-ton). Na oknu cerkve v Lullingstonu v grofiji Kent je ime John Peache (1522): Riba (peach) s črko »e«.

Hochmann navaja še več zgledov, ki so glede na današnjo podobnico zelo površne in nepopolne podobnice.

Črkovna podobnica.

V črkovni podobnici iščemo besede, ki so skrite v načinu postavljanja in razvrščanja posameznih črk kakor tudi njih razmerja med seboj. Sorodna ji je uganka »položajnica«, ki ne razvršča posameznih črk, ampak besede in celo stavke.

Zelo poznana uganka te vrste je že izza Friderika Velikega, in sicer v francoskem jeziku. Kralj Friderik je bil povabil slavnega Voltaireja s takole posetnico na obed:

A 6 heures $\frac{P}{A} a \frac{6}{100} *$

Voltaire je odgovoril na isti način: Ja**

Pri nas najdemo to uganko pogostokrat v »Angelčku«. Poseben trud za njeno zunanjo obliko ima poleg zastavljavca tudi črkostavec, ki mora izbirati črke in uporabljati in sestavljati razna znamenja.

Navedem nekaj skupin, ki določajo razmerje črk (pri položajnici razmerje besed in stavkov). V isti uganki najdeš večkrat izraze iz vseh teh skupin.

1. **Položaj črk.** To razmerje določajo primerne besede. Napišem le nekaj bolj znanih: u p o g n j e n --

* A six heures à souper a Sans-souci (Ob šesti uri na obed v Sans-souciju).

** J'ai grand a petit (Imam velik apetit).

n a g n j e n , r a v e n — p o k o n c i , l e ž e č -- n a t l e h , n a s p r o t e n — n a r o b e i t d . N . p r . :

nje $\frac{O}{\cup}$ (Gornje Ležeče.) JE (Nagnjenje.)
SΛΩ (To je narobe svet.) NA (Ravenna.)

2. **Premikanje črk s krajevnimi prislovi.** To razmerje črk tvorijo naslednje besede: gori (kvišku), doli (navzdol), spodaj (pod), spredaj, v z a d i , n a d (na), spodnji (nizek), t u k a j (tu), t a m k a j (tam), n o t r i , z u n a j , v i s o k o , b l i z u , d a l e č , p r i , o b s t r a n i , p r e j , p o t e m i t d . N . p r . :

$\frac{\text{č}^{\text{a}} \text{n}^{\text{e}} \text{V}^{\text{d}} \text{a} \text{h} \text{O}}{\cup}$ $\frac{\text{i}^{\text{c}} \text{a}}{\text{a}}$ $\frac{\text{i}^{\text{n}} \text{a}}{\text{a}}$
(Goričane pri Medvodah.) (Tu gorica, tam dolina.)
časi tudi šde liže | s že že že
(Tudi počasi daleč prideš.) (Spredaj liže, zadaj striže.)

3. **Premikanje črk s predlogi.** To razmerje dajejo predlogi: i z (izmed, iznad, izpod, izpred, izza), o d , s (z), m e d , n a d , p o d , p r e d , z a , č e z , p r i , n a , o b , p o , n a k o n c i , o k o l i , k r o g , p o l e g , s r e d i , t i k , v r h u (vrh), v š t r i c , z r a v e n . N . p r . :

drevo
drevesa (Drevo je vštric drevesa.)
re otok ke cerkev vasi
(Sredi reke je otok.) (Na koncu vasi vrh griča je cerkev)
Zadnji primer sega že v uganko položajnico.

4. **Nadomeščanje črk z računskimi znamenji.** N. pr.:

+ 0 + —
(Križnič.) (Na eni strani več, na drugi manj.)

Sodba = + × 0 Eva (Sodba je večkrat ničeva.)
Ž 1 8 z o 5 7 e 1 0 0 1 0 0 = 6 v q o j a l M e r
(Ženo sem zopet sede mesto stoje še s tabo primerjal.)

5. **Pomen črk glede na njih velikost, množino in kakovost.** Tukaj rabimo izraze glede velikosti: velik, debel, tenek, droben, dvojen, enostaven itd.; glede kakovosti: bel, črn, lep, grd itd.; glede množine: mnogo, več, dovolj, malo, manj itd. N. pr.:

A noč (Velika noč.) r r r r r r r (Večer.)

6. **Nadomeščanje črk z znamenji iz glasbe.** Mero-dajen za nas je le moderen način nazivanja in pisanja not. Zaznamovanje not po koralnem petju (do, re, mi, fa, sol, la, si) je poznano bolj cerkvenim krogom. Italijani ustvarjajo s tem nazivanjem krasne uganke. Pri nas bo težko kaj resnično lepega podati. Za poskus:

(Beseda da besede.)

Podal sem nekake temelje raznovrstnih zank v črki, risbi in računu, ugankarji pa naj sami s pomočjo »Mladike« opredelijo še razne druge obrazce, ki bolj ali manj slone na teh temeljih. Upam, da prinese »Mladika« tudi spis o zgodovini ugankarstva.

PISANO POLJE

Po okrogli zemlji.

Izlet v London z aeroplanom.

Odkar je minila vojska, ne pradjra zlepa nad Slovenijo aeroplan. Par vojaških ptičev čepi varno v gnezdu na šentviškem polju. Poročila od drugih krajev pa nas stalno obveščajo, kako frče poštna in potniška letala sem in tja. Ameriko preletava vsak dan nebroj aeroplanov, deloma javnih (poštinih, prometnih), deloma tudi zasebnih. Velika podjetja imajo lastna letala, da ravnatelji, lastniki in inženirji bliskoma prihajajo iz mest na razna oddaljena obratovališča. Vsa ta poročila se nam zdijo skoro pravljíčna, če jih beremo doma, „kjer po stari šegi še krevljamo“ večinoma peš po naši lepi domovini. Zato človeka žene ven preko visumskih plank in tako je tudi mene speljala žeja radovednosti v Pariz in London. Ne bom dolgočasila bravcev s popisom tega potovanja: železnice, hiše, vrtovi, palače — to so stvari, ki so povsod enako dolgočasne, če jih ne oživljajo ljudje, ki jim praviš: prijatelj! Toda izlet v letalu (sedaj sem prvič razumela to po nemščini skovano besedo) je pa vendar toliko zanimiv, da ga ne morem zamolčati.

Reklama letalske družbe Air Union me je tako dolgo bodla v oči po Parizu, da sem se kar odločila in rekla svojemu možu (prav po ljubljansko seveda): Pejma v lét! In sva zares šla.

V Grand Hotelu se nas je zbralo od vseh vetrov 14 oseb — zračnih potnikov, odkoder nas je potegnil poseben avto iz Pariza na aerodrom (letališče). To je velikanska ravan, prerastla z drobno travico, po kateri priletajo in odletajo aeroplani na vse plati. Vsak trenutek ti pribrenči in odríči drugo letalo. V London odhajata dnevno po dve potniški letali tja in dve se vrneti. Krog „pristanišča“ so hišice za urade: carinski urad, za vozovnice, za prtljago itd. Preden dobiš listek, moraš na poseben urad, kjer se podpišeš, da prevzemaš vso odgovornost sam in da ne boš zahteval nikake odškodnine, če bi se pripetila kaka nesreča. Res da sem prej točno

Izkrcavanje iz aeroplana.

prebrala uradno poročilo, ki trdi, da so v letu od 1. aprila 1923 do 31. marca 1924 prevozila angleška letala 1,606.400 kilometrov in 15.013 potnikov. Poletov je bilo 5012, vseh nezgod pa 26, pri katerih je bil ubit le en sam potnik. Toda kljub temu mi je vendar roka drhtela, ko sem podpisovala, kar bi sama niti najmanj ne mogla zabraniti. Po tem podpisu so nas stekali. Teža potnika pri ceni nič ne odločuje, vsak plača 300 frankov za vožnjo iz Pariza v London. Sme pa vsak vzeti s seboj 15 kg prtljage, ki se prepelje brezplačno. Drugega tovora prevzame aeroplan še kakih 300 kg.

Ko je bilo vse v redu — prtljago so znosili v aeroplanov rep —, smo se vkrcali v lepo kabino. 14 pletenih stolov, privezanih na tla, je v njej, na vsaki strani po 7. Poleg sedeža je okno, da potnik ves čas lahko opazuje bežeči svet pod seboj. Pred vsakim sedežem je pritrjena posoda,

če koga napade morska bolezen. Vsa kabina je lesena in vsa oprava kar se da lahka. Strežaj je zaloputnil vrata in tedaj je zabrnelo vreteno, ki ga ženeta dva motorja z močjo kakih 600 konjskih sil. Par rahlih sunkov nas je še potreslo — in niti zavedeli se nismo, da smo že v zraku. Pravijo, da bi smeli leteti kvečjemu kakih 800 m visoko, a letavci vozijo redno 1200 m nad zemljo. Ta razdalja te pa vara in se ti zdi, da smo komaj 100 m visoko.

Vožnja je splošno prijetna, da bi ne bilo peklenskega ropota, ki ga povzroča motor. Vsak pogovor je nemogoč. Za silo dopoveš sosedu kaj malega, če mu z vso močjo kričiš na uho. Ta ropot ti utruja živce, da prav mnogi kakor omamljeni zaspe — zlasti ženske. Tudi jaz sem izginila v sanje, baš ko smo se vozili nad razpenjenim morjem preko Kanala. Je pa še druga neprijetnost. Včasih menda zadene letalo ob bolj redke zračne plasti in tedaj pade več sto metrov nizko kar hipoma kot kamen. Ob tem padanju pa imaš občutek, kot bi ti ves drob silil v grlo in ni čuda, da se tedaj pojavlja, zlasti pri prvencih, morska bolezen. (Jaz sem ji v snu ušla.) Ko smo pripluli nad London in se je letalo v krasni vijugi spuščalo k tlom, bi bila na ves glas zakričala, ko bi se kaj slišalo. Prepričana sem bila, da bomo zavozili na hiše in pomedli s krili letala vse dimnike s streh. Tako silno vara razdalja nevajeno oko.

Ne vem, kakšen občutek ima človek, ko ves omotičen zapušča ob roki vpljudnega služabnika aeroplan. Za novinca je prav gotovo glavno

Potniški aeroplani lete nad mestom.

tole: Hvala Bogu, da imam spet trdo zemljo pod nogami! — čeprav se še vse ziblje in vrtil krog človeka. Sčasoma se gotovo živci tega privadijo, a pri mnogih morda tudi nikoli.

Ročno so nas nato spravili v avto, ki je utonil v morje london-skih hiš in nas izkrcal v hotelu, kjer smo pocepali živčno trudni in zdelani po posteljah, dasi smo se vozili samo tri ure.

Helena R.

Nova čuda tehnike.

Angleški inženirji so zgradili v Sudánu preko Modrega Nila z uporabo vseh modernih tehniških sredstev največji jez na svetu. Delali so noč in dan, pol leta je bilo pri gradbi zaposlenih 19.000 delavcev. Hiteli so, ker je moral biti nasip do srede julija že precej visok; takrat namreč naraste Nil do najvišje mere. In ko so se privalile vode dol z abesinskega višavja, so sicer na nekaterih mestih pljusknile čez nasip, a ograzati ga niso mogle več. Sedaj, ko je voda nizka, bodo nasip dogradili do vrha in bodo tako pridobili za poljedelstvo 250.000 oralov zemlje! Zlasti mislijo na bombaževe nasade. Do prihodnjega poletja bo delo končano: 3 km bo jez dolg, 73 do 91 m visoko se bo dvigal nad najnižjo točko temelja. Stroški so preračunjeni na štiri milijone funtov = 1280 milijonov dinarjev. Začeli so v decembru 1922.

S tem jezom so hoteli dvigniti gladino Nila na tako višino, da bo tekla njegova voda v stranske jarke, a iz teh zopet v manjše. Tako bo Nil namakal doslej popolnoma suho in neobdelano zemljo v zgoraj označenem obsegu. Osemdeset zatvornic bo odvajalo vodo v stranske vodotoče. Vsega skupaj bo okoli 1700 km glavnih in več tisoč kilometrov stranskih kanalov. Strokovnjaki pravijo, da bo bombaž, ki bo uspeval na teh poljanah, prvovrsten.

Zaradi nasipa bo nastalo za njim veliko jezero, tri kilometre široko, osemdeset kilometrov dolgo in okoli trideset metrov globoko. Površina bo torej približno za polovico tako velika kakor je površina Bodenskega ali Ženevskega jezera. Kamne za zgradbo nasipa so dovažali po železnici iz granitnega kamnoloma, oddaljenega okoli 50 km. Njih teža presega daleko en milijon ton.

Pri tej priliki omenjamo, da so pred leti Angleži zavezili Nil tudi že pri Asuanu in dvignili z njim poljedelstvo Egipta izredno visoko. Novi nasip čez Modri Nil pri mestu Senar je večji, dražji in gospodarsko veliko važnejši kakor jez pri Asuanu. Nil sestoji iz Belega in Modrega Nila;

združita se pri mestu Hartúm. Modri ima trikrat več vode kakor Beli. Ker dobi Nil od Hartúma samo en sam večji dotok (Atbaro) in ker voda radi silno vroče puščave neprestano izhlapeva, je reka čimdalje manjša; zato je novi jez daljši kakor pa nasip pri Asuanu, čeprav gre ta čez združeni Nil.

Še večja je pa namakalna naprava v severozahodni Indiji, „najnovejše čudo sveta“, kakor pravijo. Iz šole se še spominjamo na Pandžab, deželo petih rek. Vse reke se združijo slednjič z reko Indus; najvažnejša med njimi je Satledž ali Sutledž. Na obeh bregovih te reke se razprostirajo od mesta Firoz do mesta Bahaval velikanske planote brez vode. Zajezili bodo vodo Satledža in jo napeljali po vsem omenjenem ozemlju, pa še dalje na jug; namočeni prostor meri okoli 50.000 kvadratnih kilometrov, za tri Slovenije! Stroški so preračunjeni na deset in pol milijona funtov = 3360 milijonov dinarjev! To je vsota, ki si jo težko predstavljamo. Računajo pa, da bodo dobili za bombaž itd. vsako leto okoli 8000 milijonov dinarjev. Če odračunimo vse stroške (delavce, davke, pristojbino za namakanje itd.), bo ostalo še zmeraj 30 do 40 odstotkov čistega dobička.

Dr. V. Šarabon.

Žična železnica na Ararat.

Sredi armenskega višavja kipi visoko proti nebu nad 5000 metrov visoka gora Ararat. Veličastna je in tisočletjem je njeno ime sveto, saj je po sporočilu sv. pisma na njenem vrhu pristal Noe s svojo barko. In na to goro hoče sedaj neka angleška družba zgraditi železnico in postaviti ob njej na pripravnih krajih hotele, gostilne in druga zabavišča. Pravijo, da je gora posebno pripravna za zimski sport. Eno postajo hočejo zgraditi tam, kjer je bil nekoč znamenit samostan; v tem samostanu so še pred 1200 leti, kot jim je zatrjevala legenda, kazali ostanke Noetove ladje in še pred sto leti vinsko trto svetopisemskega očaka. Pred sto leti je med strahovito nevihto udarila strela v samostan in je pogorel.

V verskih krogih Anglije in Amerike se je začel hud odpor zoper ta načrt. Sveta gora, „središče sveta“, naj bi bila obsuta s stavbami železniških in hotelskih kramarjev! Najbolj razširjeni angleški list „Daily Telegraph“ (dnevni brzojav) se bori zoper načrt in piše: „Mislimo si o zgodovini Noeta in njegovih časov, ko so vode pokrivalo zemljo, kar si hočemo, v tem smo si vsi edini, da

mora biti pred izkoriščanjem dvomljivih turističnih zabavišč varovano izročilo, ki obdaja Ararat, da nam mora biti sveta ta pokrajina, ki je zibelka raja in prva domovina kulture.“ Prav ima! *Dr. V. Šarabon.*

Potujoča šola.

Dva voza drdrata po Francoskem z res lepim namenom: v njih je šola za otroke tistih ljudi, ki hodijo po seimih okoli in nastopa jo v cirkusih itd. Napravila je to šolo gospa Nikolas in se vozi za potujočim „občinstvom“, da bi otroke vsaj nekaj naučila. Nekemu pariškemu časnikarju je dejala: „Od sejma do sejma hodim že osemnajst let. Trinajst je velikih sejmov, nešteto je pa majhnih, kjer nastopajo glumači. Septembra grem na potovanje in potujem do julija. A le malo jih je ki mi ostanejo zvesti, najbolj še deklice. Nekatero pridejo po več let zapored k meni v šolo.“ Kako krasen poklic! V obeh vozovih je šestdeset sedežev, ki so večinoma tudi zasedeni. Za one otroke, ki ne gredo opoldne domov, napravi dobrotnica dobro in poceni kosilo. A izdala je že vse premoženje in komaj še izhaja. Napravili so prošnjo na francosko vlado, naj podpira človekoljubni namen plemenite žene. Vlada je prošnjo povoljno rešila, in se bo gospa Nikolas žrtvovala še naprej za ta poklic, ne da bi jo trle skrbi za vzdrževanje.

Dr. V. Šarabon.

Nova najdišča platine.

V Transvaalu v južni Afriki so dobili letos najdišča platine, o katerih pravijo, da so najbogatejša na svetu, trikrat tako bogata kakor v Uralu. Gorovje Ural je dajalo pred vojsko največ te izredno drage kovine; po vojski so prišle zraven še južnoameriška republika Colombija, Zedinjene države Severne Amerike itd. Vse platine na svetu so dobili leta 1921 samo 1750 kilogramov: 910 v Colombiji, 550 v Zedinjenih državah, 210 v Uralu, 80 kilogramov pa drugod. Sedaj pa pride Transvaal. Če bi ne poročali o najdbi strokovnjaki v uradnih listih, bi vestem ne mogli verjeti: kajti dobili so platino v zemlji, ki je bila že dvakrat preiskana, blizu velikih mest, ne pa v kakšni neznani pokrajini, v puščavi ali v pragozdu.

Najdišča so od Pretorije, glavnega mesta države Transvaal, oddaljena samo 144 kilometrov, od železnice pa samo 16 kilometrov. Sedaj so oni svet že tretjič prerahljali. V letih 1893 do 1905 so dobivali tam zlato in je umljivo, da so zemljo temeljito preiskali. Na istem kraju so dobivali

v letih 1908 do 1913 cin ali kositer. In sedaj dobivajo prav tam platino. Niso je iskali, slučajno so zadeli nanjo. Glavna žila je 5 kilometrov dolga in leži 46 metrov pod zemljo; stranska žila je pa 800 metrov dolga in ta ima največ platine v sebi. Dočim so dobivali platino dosedaj skoraj vso le z izmivanjem drugih rudnin, je v tej stranski žili čista. In to je najbolj čudno, zrnca imajo premer 0'015 do 0'5 milimetra, so torej za dobro oko včasih vidna, za mikroskop pa gotovo.

Sedaj koplje v Transvaalu šest družb; dobili so pa še nove rudne žile, ki imajo v sebi platino. Od Uralove platine se loči transvaalska tudi po sestavnih delih; 20 do 40% tvori paladij, malo je tudi osmija, drugih takozvanih platinskih kovin pa ni.

Poročila pa ne povedo, če v Transvaalu platino tudi tako kradejo kakor so jo v Rusiji, kjer je izginila vsako leto ena petina te najdragocenejše žlahtne kovine. *Dr. V. Šarabon.*

Kokain.

Razne strupe uživa človek. Pije alkohol in čaj in kavo, kadi tobak in v najnovejši dobi se omamlja tudi še s kokainom. Na Angleškem in Francoskem je že zelo v modi, a tudi v Nemčiji je že zašel. Po velikih mestih se je kaj hitro razširil in dandanašnji ga uživajo bolj in bolj in ga dobivajo tu ti v kavarnah. Pa če varnostni organi še tako pazijo na to, da ne bi ljudje vtihotapljali kokaina, vse je zaman — kokain se širi dalje in dalje. Izpočetka ga uživajo ljudje bolj iz radovednosti, kesneje pa se mu privadijo — dokler jim ne postane ta navada železna srajca.

Kaj je kokain?

V državi Peru v Srednji Ameriki so ga že v pradavni dobi uživali ondotni prebivalci tako, da so žvečili listje grmičja koka. Pri žvečenju so postali prav dobre volje, prijetno jim je bilo in neka radost jih je obšla. Grmičje koka raste v Srednji Ameriki in je podobno naši oparnici (črnemu trnu). Podolgasto, temnozeleno listje vsebuje kokain. Na tri mesece porežejo listje, ga posušijo in odzamejo nato s kislato vodo kokain iz njega. A ta kokain še ni dober. Pride še v evropske tvornice, ki ga izčistijo in predelajo in potem odajo v promet kot zdravilo. Kokain vpliva slično kakor morfij in strihnin in ga uporabljajo zdravniki tedaj, če je treba kak del telesa omrtvičiti. N. pr. če ti zobozdravnik izdere zob, ti prej vbrizga kokaina. Potem ti lahko poljubno brodi po čeljustih —

ničesar ne občutiš. A kako je kokain nevaren: s petimi stotinkami grama se utegneš že zastrupiti! Poblediš, treseš se, v glavi se ti vrti in slabo ti postaja. Če je zastrupljenje hujše, tedaj ti jemlje sapo, a čez čas zadahaš spet močnejše, krči te napadajo, udje ti podhrtevajo. Slednjič ne moreš nič več dihati, sapo loviš — in po tebi je — časih že čez nekaj minut. — Seveda nimajo teh občutkov oni, ki uživajo kokain zato, da jim je ugodneje. Tak kokain je prirejen za nosljanje ali ga pa tudi pijejo. Čim zaužiješ tak kokain, si ves drug — pomlajen, poživljen, nisi več utrujen, zdi se ti, da imaš še enkrat toliko telesnih in duševnih moči. Poidejo ti vsakršne žalostne misli, življenje se ti zazdi lepo in prijetno in vesel si, da si na svetu. Ne za dolgo! Kmalu pride „moralni maček“ — pa sežeš spet po kokainu in če si ga že bolj vaje, ga zauživaš po več in več, da se ti povrne dobra volja. Iz navade nastane strast — in strastni kokainisti zaužijejo tudi po en gram in več gramov kokaina na dan. Kmalu se pokažejo posledice: bolj in bolj bledeš, hujšaš, ne moreš spati, telesno in duševno si ves oslavljen, pozabljiv si, nimaš nobene volje več in domišljaš si, da te preganja ves svet. — Malokdo se utegne pozdraviti v posebnih zavodih, večina pa jih propade. In kokain zahteva več žrtev kot jih zahtevajo vsa druga omamna sredstva skupaj. *M. K.*

Amerika.

O Ognjeni zemlji.

Ognjena zemlja, ki je na skrajnem jugu Južne Amerike, je dežela, ki skoraj ničesar ne vemo o njej. In kar vemo, je zelo pomanjkljivo in tudi nepravilno. V zadnjem času pa je prišel odondod učeni raziskovavec in misijonar profesor Gusinde, ki je živel več mesecev na Ognjeni zemlji in bival prav med njenimi prebivalci. Že 400 let je preteklo, odkar vemo za Ognjeno zemljo, vendar je še zdaj ne poznamo. Prejšnji raziskovavci so pravili, da so ondotni prebivalci posebne vrste, grdi, ogabni ljudje, ki so komaj podobni človeku, in da se preživljajo s človeškim mesom. Profesor Gusinde pa pravi, da so prebivalci Ognjene zemlje čisto naravni ljudje, ki ne poznajo zahrbtnosti in zvijačnosti in so kakor otroci: vriskajo v veselju in se tako jokajo v žalosti, da bi se jih kamen usmilil. Stanujejo v kočah, ki so podobne našim kopicam. Spletejo jih iz vej in jih pokrijejo s kožami morskih psov. Imajo velike čolne, ki jih izdolbejo iz debel, in se v njih

vozi po deset, dvanajst mož na lov na morske pse. Glede obleke in hrane niso prav nič izbirčni: oblačijo se v kože morskih psov, jedo pa ribe, školjke, morske pse, jagode, gobe in podobno. Njihova govorica je zelo razvita in kaže, da so ti prebivalci prav zelo nadarjeni. Njihov jezik ima ednino, dvojino, trojino in množino. Njihova vera je prav posebne vrste. Če n. pr. kdo umrje, tedaj sedijo v krogu krog mrliča, ki so ga prej zašili v kožo morskoga psa. In kričijo in stokajo in se kregajo na svojega boga Vatanineva in mu očitajo krivico. Pa se zavedo, da ni prav, da se takole pričakajo z bogom, in ga ob koncu pogrebnihi svečanosti prosijo odpuščanja in se oproščajo, češ, da so bili preveč žalostni in so bili zato tako razdraženi.

Ker prihajajo na Ognjeno zemljo bolj in bolj belokožci, so se prebivalci že poprijeli angleških šeg, a menda zato tudi polagoma izumirajo. *M. K.*

Carizem in revolucija.

Piše Fr. Terseglav.

Kmečko vprašanje.

Že v eni izmed predlanskih števil „Mladike“ (december 1. 1923) smo narisali položaj ruskega kmeta ob času tlačanstva in pa po osvobojenju leta 1861.

Pod tlačanstvom je velika večina ruskega naroda živela v popolnem suženjstvu brez osebne svobode in brez osebne lasti. Tisti kmetje, ki niso služili kot hlapci naravnost na plemiškem dvoru, so živeli v srenji ali „miru“, ki je pod vodstvom od plemiča imenovanih starost in pisarjev kmete upravljal in plemiško (oziroma cesarsko in državno) zemljo na posameznike sproti razdeljeval v obdelavo. Vrhovno upravno in sodno oblast je opravljal po oblastilu države sam plemič-veleposestnik. Vsa bremena državne uprave in gospodarstva so ležala na seljakih, ki so po „miru“ v vzajemnem poroštvu plačevali vse davke, in sicer za vsako kmečko glavo. Seljak je do smrti ostal seljak oziroma član „mira“, ne da bi mogel kakorkoli s svojim deležem razpolagati, se izseliti, izbrati drug poklic ali pa se povzpeti po izobrazbi do višjega socialnega položaja.

Po osvobojenju 1861. leta je sicer osebno podložništvo prenehalo, niso pa nehale vse obveznosti seljaštva do veleposestnikov in se je seljaštvu dodelilo veliko premalo veleposestniške zemlje v zajedniško (mirsko) posest, za katero se je vrhtega zaradi odplačevanja odkupnih obrokov

in potrebe nabavljanja inventarja prehudo obremenil. Ogromno naraščanje prebivavstva v naslednjih letih je imelo zaradi nezadostnega „nadjela“ (deleža, odpadajočega po odkupu na vsakega poedinca) za posledico, da je v ogromni, bogati in po znatnem delu še neobdelani ruski državi 90% prebivavstva trpelo pomanjkanje zaradi premajhnih zemljišč, politično in gospodarsko omejevanje zasebnih naravnih pravic seljaka po „miru“, ki je bil gola najnižja instanca državne policijske uprave, pa je ubijalo veselje do dela in izboljševanja zemlje. Štiri petine zemlje so bile kljub delnemu propadanju veleposestva ali njega parcelaciji na selsko mirsko posest ali pa najemanju, za kar je preskrbovala kmetom kredita kmetiška banka (krestjanski bank), še vedno v posesti carja in njegove žlahte, erarja in pomješčikov (graščakov).

V svrhu še boljšega razumevanja revolucije, o kateri je neki duhoviti francoski pisatelj rekel, „da je bilo samo eno sredstvo se ogniti revoluciji, namreč — jo narediti“, se hočemo ozreti po gospodarskem in pravnem oziroma političnem položaju ruskega seljaštva tik pred letom 1905, ko je car Nikolaj II. objavil ustavo.*

Ruski kmet je tudi po osvoboditvi tik do revolucije 1917, naj je bil siromašen ali bogat, ostal pod posebnimi zakoni, užival drugačne pravice in nosil drugačne dolžnosti nego ostali stanovi: z eno besedo, tvoril je posebno, od drugih ločeno kasto (družbo). Recimo, da sta v eni in isti vólosti (oblasti, okraju) in v eni in isti vasi dva posestnika, ki imata enako veliko zemlje: njun politični ter socialni položaj ni isti, ako se eden izmed njiju prišteva h „krestjanskemu“ (kmetišskemu) stanu, ki se neizpremenjeno podeduje od očeta na otroke, tako da so vsi današnji kmetje potomci onih tlačanov, ki so se leta 1861 osvobodili. Nekrestjanski posestnik je osebni lastnik svoje zemlje, ki jo lahko kot dediščino zapusti, komur hoče, jo lahko odprodaja ali proda, jo lahko daje v najem ali zastavi, zamenja, parcelira itd., — krestjan je ne sme, ker ni osebni lastnik zemlje, ampak jo obdeluje kot član „mira“, ki mu nakaže „nadjel“ skupne lasti. Kar se tiče javnega prava, nekrestjanski posestnik ni član selske in vólostne samouprave in zaradi tega

ne nosi dolžnosti, katere samouprava nalaga svojim kmetiškim članom — kmet pa je podložen selskim in vólostnim samoupravnim organom, se na poseben način od njih obdavčuje in nosi vse stroške vólostne uprave, med njimi mora upravljati tudi javna dela (tlako ali kuluk), medtem ko je nekmetiški posestnik vseh specialnih vólostnih obveznosti oproščen, dasi uživa splošne dobrote kmečke samouprave, katera upravlja vólostno ozemlje. Kar se tiče višje samoupravne enote, to je ujezdne in gubernskega zemstva,* v kateri sedijo skupaj zastopniki vseh stanov, plemiškega, meščanskega in kmečkega, volijo kmetje po posebnem volivnem pravu, ki je znatno omejeno. Isto velja za področje zasebnega prava: kmet se sodi po posebnih zakonih in po posebnih sodiščih.

Zdaj se vpraša, čemu vlada carja Aleksandra II., ko je kmeta osvobodila osebnega podložništva pod plemičem, ni obenem uzakonila tudi njegove politične enakopravnosti z vsemi drugimi stanovi?

O glavnih vzrokih smo v naših prejšnjih člankih že govorili; danes hočemo navesti po Maklakovu še nekatere posebne.

Leta 1861 se je ves od veleposestnikov odkupljeni del zemlje kmetom pod imenom „nadjelna“ (dodeljena) zemlja izročil kot ena celota. Da bi kmetje te zemlje ne zapravili, je postala njihova izključna last, tako da nihče drugi ni mogel oziroma smel priti v njeno posest po nakupu, dražbi, podedovanju ali slično. Zato se je nadjelna zemlja izročila „miru“, ki je obstajal že pod pomješčiki, ki so srenjsko samoupravo ohranili, ker jim je omogočala, da so po vaškem starosti imeli mužike bolj v oblasti in laže valili nanje razne državne in vojaške obveznosti, nego če bi imeli opravka s posameznimi mužiki. Po osvoboditvi je „mir“ postal resnični lastnik nadjelne zemlje, obenem pa je ostal neposredna upravna oblast nad kmeti z nekaterimi samoupravnimi pravicami, seveda popolnoma pod nadzorstvom države oziroma policije. Več selskih samouprav se je združilo v vólostno samoupravo, obenem pa je vólost pomenjala najmanjše upravno ozemlje v državi. Več vólosti je tvorilo ujezd, več ujezdov gubernijo. Toda dočim sta ujezd in gubernija imela svojo zemsko (deželno) samoupravo — in sicer je bilo ujezdno zemstvo podrejeno gubernskemu —

ki je upravljala vse stanove, je kmet tako v ujezdnem kakor gubernskem zemstvu (deželnem zboru) imel samo omejeno zastopstvo in pravice; pokoravati pa se mu je seveda moral popolnoma; njegova, samo njemu namenjena vólostna samouprava, pa ni imela pravic nad drugimi, ki so v vólosti prebivali, pač pa je morala za vse skrbeti. To se pravi, da se je širša samouprava, sloneča kolikor toliko na enakih pravicah in dolžnostih vseh,* nehala, kjer se je začel mužik, to je: pri vólosti.

„Mir“ oziroma vólost je imela veliko oblast napram mužiku, čisto nobene pa ne napram višji oblasti, to je policijski administraciji, pa tudi napram ujezdnemu zemstvu, v katero je vólost pošiljala po svojih volivnih možeh izvoljene zastopnike, ni predstavljala količkaj pomembne samoupravne edince, marveč je bila v glavnem le njen izvršilni organ, kakor je bilo ujezdno zemstvo izvrševavec gubernskega, to pa izvrševavec — gubernatorja. Pač pa je mirsko oblast hudo čutil posamezen mužik, dasi je bila od njega samega izvoljena. Ker so se svetovavci Aleksandra II. bali, da ne bi neuki, siromašni in komaj robstva rešeni kmet nadjelne zemlje razkosal in prodajal in da ne bi na ta način poleg nevarnih kmečkih bogatašev nastal še bolj nevarni kmečki proletariat, so dali miru kot pravemu lastniku zemlje pravico, jo na posamezne družine na kolikor toliko enake dele, odpadajoče na vsako družinsko glavo, razdeljevati. Ta razdelba, ki jo je vršil selski oziroma vólostni shod, se je glede na posebni (tro-poljni) način obdelave zemlje vršila vsako rano pomlad ter je bila zaradi posebnih razmer vsake družine, različne kakovosti in razsežnosti mirske zemlje ter njenega naraščanja, izboljšanja ali poslabšanja ter neštevilnih drugih menjajočih se okoliščin jako zapletena in težavna zadeva, pri kateri so se dogajale velike krivice. Navadno so se na shodu strnili najbolj imoviti, ki so vólostno upravo dobili v roke, in slabiče izkoriščali ter oškodovali. Res da mirsko gospodarstvo ni povsod vladalo; v Ukrajini n. pr. se je gospodarilo „podvorno“, to je: po posameznih dvorih, zasebno, in zemlja se ni vsakočasno porazdeljevala. Toda posamezni gospodar je bil kljub temu od srenje hudo odvisen, ker ni

* Za podlago nam služi članek Vasilija Maklakova „Kmetiško vprašanje in revolucija“ v reviji „Slavonic Review“, december 1923.

* Glej decembrsko številko „Mladike“ l. 1923.

* Kolikor toliko; kajti tudi ostali stanovi so bili med seboj deloma po posebnih pravicah in dolžnostih ločeni, oziroma v pravicah omejeni.

imel vsega zemljišča skupaj na enem kraju, ampak po parcelah na vsem nadjelnem obdelanem ozemlju raztreseno, zaradi česar se je moral nujno ravnati po srenji in n. pr. ni mogel sejati tam, kjer je srenja določila zemljo za pašo, itd. V Sibiriji n. pr., kjer so izgnanci za malenkost najemali zemljo od kočevnikov, oziroma jo od erarja dobili zastonj nakazano, in kjer je sosed od sosedu bil na desetine kilometrov oddaljen, se zajedniško gospodarstvo deloma tudi ni razvilo. Toda povsod je kmeta tlačila upravna oblast volosti, kateri se ni mogel izviti niti za carovanja Nikolaja II., ko se je ukinila obvezna pripadnost mužika k „miru“.

Kajti vlada si je v „miru“ kot gospodarski enoti ustvarila po vólostni samoupravi obenem svoj najnižji upravni organ. Vlada ni nikoli mislila na to, da bi se vólost razvila v resnično samoupravno telo, vólost ji je služila zgolj za sredstvo, da policija s pomočjo izvoljenega selskega staroste oziroma vólostnega starešine in njegovih pomočnikov mužike laže in ceneje obvlada. Ni bil prav nič redek slučaj, da je policijski pristav vólostnega starešino v obraz udaril; seveda so bili tako državni kakor „samoupravni“ organi ljudje, ki so imeli navadno obilo masla na glavi in so si zato med seboj lahko veliko dovolili. O kakem spoštovanju mužika do njegovih samoizvoljenih starešin je bilo prav tako malo sledu kakor o spoštovanju do policije: medsebojne odnose sta obvladala samo strah in korist. Vlada je samoupravo izpočetka rabila večinoma za to, da po starešini izterja iz vólosti celokupno davčno vsoto in naturalne obveznosti po medsebojnem jamstvu mužikov. Posledica je bila, da so morali boljši in imovitejši plačati za slabše, lenuhe, pobegle itd., zato so se pa imoviti primerno odškodovali ob razdelbi zemlje in drugih prilikah, ker je bila tudi disciplinarno-kazenska oblast vólostnega načelstva nad mužiki izredno velika, — tudi potem, ko se je medsebojno jamstvo pod Aleksandrom III. odpravilo. Vse te posebne razmere so zahtevale tudi posebnega sodstva nad mužiki, ki ga je vršil njihov „vólostni sod“ po posebnih načelih in običajih. Zato se posameznemu mužiku ni bilo mogoče braniti proti krivicam in samovoljnosti „mira“, vsak priziv pa je bil izredno otežkočen in drag.

Čisto ničevne pa so bile „pravice“ vólosti napram policiji. Pravezaprav je policijski „urjadnik“ imel v roki vso vólost, pristav pa več vólosti

skupaj, dokler ni ujezdna zemska samouprava dobila več oblasti — vendar nadzorstvu policije tudi ta ni ušla! Vólostna uprava je res da imela od mužikov izvoljeno načelstvo, toda to ni moglo priti do veljave. Zakaj? Zato, ker je to načelstvo bilo kmečko, kmet pa je že sam po sebi pripadal v svojih pravicah načeloma omejenemu stanu.

Kdo je bil član kmečkega (krestjanskega) stanu? Vsak potomec prejšnjih tlačanov, zdaj „svoboden“ kmet. Ali je mogel kdo prostovoljno v ta stan vstopiti ali pa po drugih okoliščinah — nakupu zemlje itd. — kmet postati? Ne! Nihče, ki je pripadal kakšnemu drugemu, „višjemu“ stanu, ni mogel postati „krestjanin“, četudi je posedoval zemljo; bil je pač in ostal plemič, meščan ali karkoli, vólosti nepodvržen in privilegiran. Dejansko je bila odprta v kmečki stan samo ena pot: ako je bil kdo zaradi zločina po sodišču oropan svojega plemiškega, meščanskega, uradniškega, stanovskega naslova in pravic. Nasprotno pa je nehal biti član kmečkega stanu mužik, ki je dosegel izvestno stopnjo izobrazbe ali izvestno nižjo državno uradniško službo ali častniški čin v vojski, in sicer obvezno. Tak človek se je iz „mira“ izbrisal in s tem izgubil tudi pravico do nadjelne zemlje. Naravna posledica tega je bila, da je bil kmečki stan oropan baš svojih najbolj izobraženih in sposobnih moči, ki bi ga bile lahko vodile, in da je kmečka samouprava ostala v rokah mužikov, ki so si bili vsi enaki. Nasprotno pa so se „ponižali“ v kmete najslabši ljudje iz drugih stanov. Zaradi tega je vlada mogla zvaliti na ta stan bremena, kakršnih bi ne bil noben drug stan prostovoljno prenašal.

Zaradi tega vólostni samoupravni organi, ki so jih mužiki sami izvolili in plačevali, niso mogli uspešno braniti kmečkih koristi, ampak so postali navadni izvrševalni organi državne uprave, ki je imela v njih sicer zelo slabe in neizobražene, pa cenene ljudi, ki je ničesar niso stali, zato pa opravljali prav vsa dela, ki so se jim naložila: poleg vaške in vólostne gospodarske uprave policijo, vaško sodstvo, davčno eksekucijo, nadalje izvršbo vseh odredb zemstva, tiščojih se voznje, cest, šolstva; stvari, ki so bile skoro vse obremenilne, niso prinašale časti in požrle veliko časa ter starosto obsovržile pri kmetih, ker so bile po ogromni večini vse od zgoraj ukazane. Vse to je bila nujna posledica tega, ker je samoodločba vólosti bila strašno omejena, ker je oblast

kmečke samouprave bila večinoma izvršilnega značaja in ker se je našala bolj na izterjevanje dolžnosti nego na svobodno uveljavljanje pravic. Če je hotelo starešinstvo dobro voziti, je moralo biti pokorno policijski upravi, z njo se vezati in mužike guliti ali pa oblasti varati. Vólost je bila z eno besedo od vsakogar odvisna in za vse odgovorna. Za čast starešinstva se je potegoval le tisti, ki je znal iz nje izbiti zase osebno korist, pa še ta je gledal, da se je je čimprej iznebil. Kako je postavodajavec sam ocenjeval to napravo, se razvidi iz zakona, ki je dovoljeval mužiku, kateri je trikrat zavzemal katerokoli mesto v vólostni upravi, da sme v bodoče izvolitev odkloniti.

Kričeča krivica pa so bile tudi naturalne obveznosti, ki jih je nosil „mir“: poprava cest in poškodb, prizadejanih po elementarnih neugodah, vožnja, nastanitev vojaštva in cel kup drugih, ki jih je moralo celokupno kmečko prebivavstvo čisto zastonj opravljati v korist erarja oziroma vseh stanov, ki so v vólosti prebivali. Svoj čas je bilo naravno, če je plemič ta dela za državo opravljal po svojih tlačanih, ki so uživali njegovo zemljo, po osvobojenju pa je bilo krivično, navaliti jih zopet zastonj edinole na kmeta.

Omenili smo namreč že, da vólost ni bila samo samoupravna oblast nad kmeti, ampak tudi najnižja upravna edinica vsega vólostnega ozemlja sploh, na katerem prebivajo tudi drugi, nekmetje. Vólostna uprava je morala skrbeti za dobro stanje in red vsega okraja in blagor vseh njenih prebivavcev, stroške in odgovornost pa je nosila zgolj kmečka samouprava kot taka. Zategadelj mužiki niso kazali nobene podjetnosti; kdo bo tudi delal za druge, ne da bi imel enakih pravic in dobička z vsemi? Vólost je zato naredila samo to, kar so ji ukazali, to je: porazdeljevala je na svoje člane delež občnih državnih obveznosti in stroškov za lokalno upravo. Ko se je leta 1864 uvedla zemska samouprava, je „mir“ oziroma vólost ostala izključno kmečko zastopstvo, ne da bi se razširile njene pravice in veljava, dočim so v ujezdu in guberniji bili zastopani vsi stanovni. Kmet je sicer volil tudi v ujezdno zemstvo, toda po jako zapletenem volivnem redu, posredno in z velikimi omejitvami, tako da je tudi tu prišlo do izraza dejstvo, da je kmečki stan nekaj čisto različnega od drugih, da je v političnem oziru najnižji, da pa nosi dolžnosti in bremena za vse ter

vzdržuje na svoje stroške celokupno državo. Tako je vlada delala sama na to, da se je v ruskem kmetu razvila razredna zavest, solidarnost ponižane kaste, opozicija zoper vse druge: sami elementi poznejše revolucije. Sicer je Aleksander III. l. 1884 postavil takozvane zemске načelnike,* ki naj ščitijo mužika napram samovolji „mira“ in mirskih oblasti, toda ta naprava ni dosegla svojega namena, marveč je stanje še pogoršala. Zemski načelniki so bili sami iz dvorjanskega stanu ali pa iz ostale birokracije, in sicer navadno slabše vrste. Tako so iz zaščitnikov postali novi samosilniki, ki so samoupravo še bolj stesnili, namesto da kmečkemu stanu dajo možnost jo razvijati. Sicer pa zemski načelnik tega tudi pri najboljši volji ne bi bil mogel, ker je vsa ruska uprava namenoma in skrbno šla za tem, da onemogoči vsako samodelavnost in svobodno politično udeleževanje. (Dalje prihodnjic.)

* Glej januarsko „Mladiko“ 1924 (Aleksandrovske reforme).

Življenjepis.

France Magajna.

Ker prinaša letošnja „Mladika“ silno zanimivo povest enega izmed najboljših ameriških pisateljev Jack Londona (Džek Londn) „Smoke Bellew“, ki smo jo prekrstili za „Krištofa Dimača“, zato prinašamo tudi življenjepis prevajavca, kmetiškega fanta iz Vrem. Res, da je bilo rokopis treba izpiliti. Toda s ponosom ga priobčuje „Mladika“, da pokaže našim družinam, kaj vse premore bistra slovenska glava sama od sebe, če zapodi lenivost v kot in se loti z železno voljo samoizobraževanja.

France Magajna je bil rojen v Vremah. Otroška leta je preživel v eni najlepših slovenskih dolin, v prijazni vasi ob zeleni Reki, ki je ustvarila kot Vipavščica ta lepi kraški otok. Kot deček se je podil po produ in lokah, se kopal v Reki, lovil ribe, pustil pa rake v miru, ker je bil preusmiljen, da bi jih žive kuhali ali pekeli, kot delajo drugi. Bil pa je poln muh in nagajivosti; zato je bil skoro vsak teden doma kaznovan in še sedaj vedo ljudje mnogo zgodbic iz takratnih njegovih let. V domači šoli se je naučil pisanja in branja, slovnice pa niti videl ni. Obenem je moral hoditi z govejo čredo v gmajno, kamor je pa vedno nosil knjige s seboj; radi tega je redno izgubljal krave, ki so v veliko nejevoljo sosedov zahajale v škodo. Knjig je bilo dokaj doma, kajti vsa družina,

oče, mati, sestre Marica, Pavla, Zora in Dana ter njegov mali brat, je zelo rada čitala. Začel pa je tudi sam kupovati knjige, hodil ponje v župnijsko knjižnico in bral vse križem, kar je dosegel. Svojega petletnega brata je učil delati verze, kar na pamet seveda, ker pisati bratec še ni znal. Za pesmi ga je tako navdušil, da se je ta spraval že v osmem letu nad prizor iz arene v knjigi „Pod svobodnim solncem“, ga prekoval v st'he ter nesel potem svoj umotvor pokazat starejši sestri, ki je rekla, da je vsa pesem zanič in da je v knjigi veliko lepše. To ga je tako ujezilo, da ni napisal potem do četrtega razreda ljudske šole v Mari-

France Magajna.

janišču nobene pesmice več. Tu pa ga je zopet premagala ljubezen do matere, da ji je napisal novo godovno pesmico. Ta bratec je prevzel kravjo dediščino za njim, on pa je odšel eno leto v neko tržaško trgovino in nato na kmetijski tečaj na Grm pri Novem mestu, dočim so sestre začele po vrsti hoditi po raznih samostanskih šolah.

Z osemnajstim letom si je zaželel sveta in svobode in razodel doma sklep, da pojde v Ameriko. Seveda je bil vrišč doma; kdo pa bi pošiljal še skoro dečka tako daleč po svetu? Pa ni nič pomagalo in so rekli: „Pa naj gre k teti, se bo že povrnil nazaj.“ Pa se ni povrnil v enem letu, kot so mislili. Prišla je vojska in pot nazaj je bila zaprta.

Usoda ga je gnala v premogovnik, kjer je delal kot živina med navadnimi delavci. V rudniku ga je tudi podsulo, radi česar je moral dolgo ležati. Vendar je popolnoma ozdravel. Z delavstvom je veliko občeval, ves prosti čas je porabil za socialno delovanje med tovariši sotrpini, zato so v listih pisali: „Le vkup, le vkup, uboga gmajna, — kliče nas France Magajna!“ Izvolili so ga po nekaj letih za delegata v Pittsburg na zborovanje „Slovenske narodne podporne jednote“. V tem času je začel pisati v liste članke, ki so zbudili tamkaj mnogo pozornosti. Bankar Sakser mu je ponudil službo dopisovavca v svojem zavodu v New Yorku, ki jo je tudi sprejel. A kmalu je pisal svojemu bratu na gimnazijo, da New York vsako plačo požre in da mu mesto z vsemi nebotičniki ne ugaja. Niti na Woolworthu da še ni bil, dasi se lahko pripelje za nekaj centov na vrh. Zato je sprejel uredništvo nekega slovenskega lista v Čikagu, ki ga je kljub veliki obsežnosti pisal skoraj tretjino sam. Tam se je seznanil z urednikom leposlovno-znanstvene revije „Čas“, Keržetom, ki je bil nekdanji član ljubljanske literarne zadruga, v kateri je pisal tudi Cankar, ter s pisatelji Trčkom, Trbovcem, Tavčarjem in drugimi, ki delujejo v Ameriki. Začel je pisati v „Čas“ pesmi in prozo. Prevajal je za svoj in za druge liste iz angleščine ter prevzel Rousseaujevega Emila, v katerem je slog še precej dober, vendar je v njem mnogo slovničnih napak, kar je brata v Ljubljani, ki je kolovratil takrat po marijaniškem „Plamenu“, tako ujezilo, da mu je pisal:

„Za Boga, kako pa rabiš trpnik, določnik in nedoločnik itd.?“

Brat mu je odgovoril: „Glej ga, zlomka! Lahko tebi, ki se diviš že šesto leto profesorskim plešam po gimnaziji. Nikoli se nisem učil slovnice, niti v ljudski šoli ne. Sploh ne vem, če imate Slovenci kako dobro doma. Če jo imate, pošlji jo takoj, za kar ti prilagam deset dolarjev.“ Brat je dirjal po vseh knjigarnah, pa nikjer ni bilo Breznikove slovnice, sam je tudi ni imel, zato jo je kupil od prijatelja Strojina za deset dinarjev in tako se je zgodilo, da je romal Breznik čez morje. V enem mesecu so bile odpravljene vse napake. Pisal je veliko in postal priljubljen med čikaškimi Slovenci in lepa bodočnost ga je čakala. Pa ga je poklicalo iz domovine. Zaželel je še videti svoje in se je povrnil. Komaj pa je prišel domov, je že zaželel nazaj: kot deblo, ki ga nosi reka od enega brega do drugega.

Vendar je na materino željo ostal še dosedaj doma, kjer neguje trte, sadna drevesa, živino, uči kmete, zabava dekleta in fante, piše velikilo v „Gospodarski list“, poljudno znanstvene stvari in anekdote za „Edinost“, kjer bo izhajala tudi podlistkarska povest iz irske zgodovine ob času Sinfajnovcev v sedanjih vojni, in drugam. Prevaja krasno povest „The Rósary“ (Rožni venec) od Florence L. Barclay, ki se bo gotovo priljubila našemu žensktvu. Za mlade fante, da bi jih dela in vztrajnosti naučil, misli prevesti veliko povest Tomaža Dixona „The Southerner“ (Mož z juga), ki jo je pisatelj, Wilsonov prijatelj, temu posvetil, in več drugih stvari. Pravi, da bi lahko napisal mnogo, celo knjigo, iz doživljajev, ki so bili zlasti v Ameriki kaj viharji, kajti mnogo je pretrpel; vendar se mu je v samokritiki vse nekam zagrenilo in pravi, da hoče rajši vrsto lepih tujih del prevesti za Slovence. *M.*

Drobtine.

Selma Lagerlöf

je znamenita švedska pisateljica, znana tudi „Mladiki“, kjer je bilo lani nekaj njenih lepих Kristusovih legend v slovenskem prevodu. To pisateljico njen narod tako časti, da hodijo ljudje k njej kakor na kako božjo pot. To je postalo pisateljici sčasoma tako sitno, da ljudi ni nič več sprejemala. Pa so prihajali pod njena okna in strmeli v sobe in opazovali pisateljico skozi okna. Izprehajali so se kar tebi nič meni nič po njenem vrtu in nekoč je bilo nad štirideset avtomobilov pred vhodom njenega posestva. Iz vseh krajev so prihajala društva in romali šolski otroci, da bi videli slavno pisateljico in govorili z njo. Pisateljici ni preostalo drugega, kakor da je prepovedala vsem tujcem dostop v njeno prebivališče. Zdaj ima mir. —

Čudno je slišati kaj takega za nas, ki ne poznamo take vrste oboževanja in češčenja. Naši pisatelji in umetniki pač ne doživljajo takih neprilik. *M. K.*

Nove knjige.

Odkod ime vigenc? V 1. številki „Mladike“ 1925, str. 34, pravi g. Železnik v oceni Andrejkove „Krope“: „Odkod ime vigenc?“ in potem: „Najbrž iz staroital. ignz“. Dovolite mi dve, tri besede k temu. Odkod je slov. beseda, ni dognal ne Miklošič ne Štrekelj; da pa ni laškega izvora, vidimo iz dejstva, da jo imajo tudi Lužičani (výheň, hugen = dim-

nik, ognjišče) in Čehi (výheň); Daničić misli, da je izposojenka iz ciganskega: vigna = ognjišče, vignja = kovačnica; ciganska beseda je prarodna naši besedi ogenj in latinski ignis. Staroital. besednjaki ne poznajo čudne besede „ignz“. — Dr. Andrejka, jurist in turist, ne slavist, je v opazki o navčku menda zamenjal staroslovenski jezik (starocerkvenoslov.) s starejšo slovenščino (korotansko namreč). Etimologijo besede „nav“ je najti pri Miklošiču (Etym. Wörterbuch 211). J. Pajk v svojih „Črticah iz duševnega žitka štajerskih Slovencev“ (1884), stran 107/8 in 96, identificira navje z rajem, a tudi s pojmom „duše nekrščenih otrok, v podobi ptičev po noči letajoče“. Osnovni (temeljni) pomen je: mrtev, smrt, torej je navček pravzaprav mrtvaški (ozir. smrtni) zvonček. *J. Košič.*

Oton Župančič: Veronika. Deseniška. Tragedija v petih dejanjih. V Ljubljani, 1924. Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna.

Iz trpke sedanosti se je umaknil Župančič v prošlost (kakor nekoč Prešeren), da iz nje govori po osebah, ki so bile, ne v njihovem jeziku in duhu — v odmaknjenosti jih je gledal in po svoje ustvaril — temveč besedo, ki naj bi bil vanjo zajet duh človeštva, ne navezanega na čas in prostor.

Na celjske grofe je naslonil svoje dejanje, na zgodbo Friderika II., ki se je po očetovi volji in želji svojemu stanu primerno poročil z Jelisavo Frankopanko, a „priženil si pelinasto primorje“ (srednja izdaja str. 61). Na krškem gradu živi, in ker mu je srce prazno, blodi in išče utehe kjerkoli. Pot ga pripelje tudi pred Desenice, kjer živi v gradu lepa, mlada Veronika, kateri nadomešča teta Sida mater in skrbi za njeno prihodnost. Krasen plašč ji je zvezla, ki naj bi ji utrl pot na krški grad v službo grofice Jelisave, kjer naj se njena bodočnost dalje plete. Pod gradom je Veronika ugledala neznanega viteza in je zagorela, kakor je vzplamenel ob samem pogledu tudi vitez, ki je Friderik. Veronika pride domov in je vesela tetinega načrta, da pojde na krški grad. Ob čudovitem plašču, ki so vanj vezene tri zvezde — celjski grb —, vzklikne:

Srečna ta,
ki ji bo tekkel z ram ta bujni slap! (28)

in si ga ogrne, ko odide teta, misleč na viteza, ki res vstopi in jo pozdravi: „Zdrava, grofica celjska!“ In srca, „ki so se čakala

od vekomaj“ (29) in „bi hrepenela čez neskončnost in umirala“ (30), govorijo ljubezen. Veronika bi rada zvedela, kdo je vitez, ki ji je srce „mladó neizkušeno na mah prevzel, da vé še samo zanj na tem svetu,“ a dobi v odgovor:

„Jaz sem — ne izprašuj, le ljubi me!
A ti — povej — odkod ta slavni plašč s celjskimi zvezdami na tvojih ramah?
To je kot pismo polno tajnih znamenj, ki prorokujejo bodoče usode.“

In ko izve Friderik, da je to pismo vprašanje na usodo, ki naj ga bere grofica Jelisava in odgovori da ali ne, pove, da je v celjski službi in da bo on s plaščem vse uredil.

In uredi: na pristavi pripravi Veroniki razkošen dom, doma na krškem gradu, kjer se poslej b lj redko mudi, pa kupi od Žida Bonaventure vonjav, ki pomagajo v večnost. Namenjene so Jelisavi, ki si jih pa tudi že sama oskrbi. Oče, grof Herman, ki je prišel v Krško in ima povsod oči, opozori sina, da „gospodična z Desenic“ ne pride na pristavo, temveč na grad. Govoril je že z Jelisavo in je vse urejeno.

Ti pa, se nađejam, boš spoštoval okrožje svoje žene in svoj dom.
Tako želi tvoj oče. (60)

In Herman skuša spraviti Friderika in Jelisavo, ki sta si „kakor pač moreva“, hvaleč njunega otroka Ulrika, ki ga ima pri sebi v Celju. Pokorita se očetovi želji, a si ostanejeta le tuja.

V tretjem dejanju je Veronika na krškem gradu. Tretji dan je z grofico in privila se ji je k duši „kot nje družica in znanka že od kdovekdaj“, dasi je težko priti do njene groba srca, ki

„ne odpre se vsakemu, ki nanj potrka: ti pa si pridobila si na mah moje zaupanje.“ (83)

pravi Jelisava in še pove, da

„Jasnica sem pri sebi te nazvala,
ko sem te ugledala... mi boš jasnica?“ (83)

In ko se nagiba večer, sedita sami in si zaupno odkrivata srca — Veronika vsa srečna, Jelisava ob njej uboga in njene besede plačejo:

„O mlade misli tajni vnebohodi!
Mladosti časa, polna preobilja z opojnostjo, čarobo sladkih sanj —
kako prenesti s šibko jo roko varno do cilja, ko en sam spotik, en sam tresljaj lahko jo že razsuje! —
O dete, dete, prebogato si,
in jaz sem poleg tebe vsa uboga...
in bi ti rada, rada pomagala.“ (87)

Veronika čuti plač in bridko ji je, ko ji grofica pove, da joče nad njo in nad seboj, prerokujoč ji, da bo še dosti trpela. Zvedela pa bi še rada, kdo je on, ki ga Veronika še ni izdala. Pa prideta v ta pogovor

dve dvorjanki, ki sta prinesli grofici s pristave rož in ji vzbudili upanje v Friderika... Zadnji žarek pred nočjo, temo! — Zunaj je tema, Veronika-Jasnica prižge luč in krikne: križ v oknu je vrgel ogromno senco in pod križ njiju... Luč zastre, da ne bi videli oni, ki imajo priti, grof Friderik in spremstvo, te slike — „na Golgoti ljubezni dve ženski sklonjeni pod križem“.

„In zdaj zasij mi zopet ti, Jasnica,“ prosi Jelisava.

„Ah, da bi Vam bila,“ želi Veronika.

„Čutim, da boš,“ pravi grofica in je še radovedna:

„Nekaj mi moraš še povedati —

On...“

In še govori Veronika o ljubezni, a njega še ne izda, češ, saj ga bo nemara videla še nocoj, ko je „pri grofu Frideriku, v celjski službi, tu, v Krškem“. Preden more Jelisava ugotoviti, kdo bi bil, zadoni rog, vratar prižge plamenico in Veronika pokaže z okna na — Friderika... Jasnica-Veronika je vrgla Jelisavi — ničesar hudega si v svesti — temo:

„Kaj? Kdo? Nič, o, nič več. Zdaj je vse proč.

Mladost, ljubezen, sanje — vse, vse v nič. Križ je podrl, porušil vse, grad, svet — in naju obe pokopal pod seboj.

Dete — ne veš, kam si zašlo — in jaz — in bolje, bolje, da ne zveš nikdar.

Počakaj — jaz imam tri kapljice —

Veronika, te naju ozdravijo... —

Bonaventura, veš...“

Veronika z grozo izpregleda in se odloči, da bi šla z gospo — v smrt. Ne, premisli se, zave se, da ni več sama na sebi, to jo zadrži. Ko pride medtem Friderik in se Jelisava poslavlja z njim, se ji Veronika do konca izpove in prepušča njeni odločitvi, li naj ji sledi.

„Tvoj ukaz je v tebi. Slušaj ga!“ dobi v odgovor in se odloči za življenje. Frideriku, ki ga sovraži strašno po tem izpregledanju in je vendar vsa njegova, pove o nameri Jelisavini, ki umre še isto noč, ne da bi si pomagala z vonjavo in ne da bi Friderik pomagal s kapljicami... Veroniko pa le pozdravi po tem žalostnem dogodku vnovič kot o prvem svidenju na Desenicah: „Zdrava, grofica celjska!“

A o celjski grofici odločuje stari Celian, ki se pojavi v četrtem dejanju spet na krškem gradu pod večer, ko pričakuje Friderik, da bodo prinesli kresovi novico vročo od Kočevja, „da je Novi grad pripravljen za sprejem Veroniki“ (115), a prinese Hermanovo vest, da je jedva dozidan grad — upepeljen. Friderik izgubi pravice prvenstva, ko oče izve, da je poročen z Veroniko. Nenadna smrt mlajšega sina očeta

sicer prevzame tako, da se skuša pobotati s Friderikom, a ker ne pride do sprave, ukaže Herman zapreti Friderika in Veroniko.

Herman bi rad obdolžil Veroniko čarovništva in najme pravdača Celjana, ki je njegov nezakonski sin — tega ni vedel, a se je le potem domislil. Pravdač izjavi, da ni govora o čarovništvu pri Veroniki, in grof, ki hoče izvesti svojo voljo, pokliče iz ječe žida Bonaventuro, ki naj bi se odločil za svoje ali Veronikino življenje. Žid gre s svojimi vonjavami v ječo k Veroniki, kjer pa mu je ni treba zastrupiti: Veronika, prevzeta od velike bolesti, izdahne.

To je v glavnem snov Župančičeve tragedije, ki so jo pred njim že v pesmi in igri obdelali Slovenci (Jurčič), Hrvatje in tudi Nemci, kar pač dovolj govori, da je ta zgodba zanimiva in vredna tudi Župančičevega peresa. Župančič jo je podal v čudovito lepem jeziku, le škoda, da je vanj vpletel na mnogih mestih izraze iz molitev in bogoslužja tako, da vernega človeka zaboli ob njih. S temi sredstvi gotovo ni dosegel onega smotra — učinka, ki ga je želel. Tudi kar se tiče miselnosti — ne oziraje se na zgodovinsko dejstvo — ne moremo soglašati s pesnikovimi izvajanjmi. Sicer izzveni — kakor v zgodovini — tudi Župančičeva tragedija — hote ali ne hote — ono veliko svetopisemsko resnico: „Moje je maščevanje in za grehe očetov vas bom tepel...“

J. L.

Ivo Šorli: **Golobovi**. Novela. 1924. Založila Goričar & Leskovšek, knjigarna, Celje. Tisk. Brata [Rodé & Martinčič, Celje. Str. 158.

Šorli je prijeten pripovednik in bo vedno imel krog zvestih bravcev. Tudi z „Golobovim“ si jih obdrži. Povrnil se je spet v svojo ožjo domovino, dasi jo skuša nekoliko zabrisati in dati kraju in ljudem splošno slovensko lice, in nam podaja zgodbo, ki nas mestoma spominja na kraje in osebe, katere je že tu in tam orisal v svojih prejšnjih delih.

Dom Golobovih je trden; oče in mati sta že v letih, starejši sin, Peter, že gleda po nevesti, mlajši, Tonček, je osmošolec, nasajena Marička bi že tudi rada od hiše, kar želijo vsi, da ostane doma ljubi mir, ko pride mlada. Peter se je odločil za Slančevo Tinico. O veliki noči pride student domov in novica ga zgrabi. Tudi on ima rad Tinico. Studentovsko vasuje in težko je slovo. Dekle mu svetuje, da naj gre v semenišče, a z materjo in

očetom se je sporazumel, da ne pojde. Vrne se v mesto v deško semenišče in k poroki ga ni. O velikih počitnicah dobi doma mlado sva-kinjo Tinico. Oba gorita. Tinica se premaguje, a ljubezni do studenta le ne more povsem zatreti. Tudi materi pove o vsem. Mož Peter postaja redkobeseden, brata ne more, a molči. Tonček odide v mesto. Jurist je postal in dobil lepo instrukcijo v bogati hiši. Mati njegovega učenca je „boljša dama“. Fant gre za svetom in pade. Ko pride vnovič domov, eleganten in „življenje poznajoč“, je spočetka napram Tinici sicer hladen, a vendarle vidi, da jo še vedno ljubi. V pogovoru v kuhinji pri ognjišču ju dobi Peter in zdvija. Čez noč izgine in gre v Ameriko, odkoder ga skušajo priklicati spet domov, a zaman. Za očeta dobi izgovor, bratu pa na njegovo pismo odkrito piše.

Tonček dostudira in postane sodnik v bližnjem trgu. Večkrat pogleda domov in je dober stric, zlasti ko je po očetovi in materini smrti Tinica z malim Peterčkom potrebovala pomoči in nasvetov. Ko pride iz Amerike vest, da je Peter umrl, se Tonček pokmeti, poroči Tinico in zaživi na domu srečno življenje.

Umevno je ob tej snovi, da naletiš na mesta, ki so na ostrini noža, a knjiga ni za otroke!

J. L.

Dom. Filip: **Kako so se vrage ženili** ter druge legende in bajke. Iz češčine prevel dr. Fr. Bradač. V Ljubljani, 1924. Založila Tiskovna zadruga, z. z. o. z., v Ljubljani. Natisnila Delniška tiskarna, d. d., v Ljubljani. Str. 96.

Zdi se mi, da bodo izmed 14 legend in bajk te zbirke mladini ugajale „Hišni varuh“, „Majev dež“, „Točonosci“, „Čas in ura sta tu — a človeka ni“ in mogoče še „Prigodbe sv. Brandana na poti v raj“. Uvodna, po kateri nosi knjiga naslov in neokusno ter mladini neprimerno sliko, bo odbijala kakor tudi ostale bajke, ker so le preveč literarno zgruntane.

Inicialne risbe k posameznim zgodbam so dobre. — Oblika knjige je prevelika in prazne strani v njej neekonomske. Manjši format z izrabo praznine bi gotovo knjigo pocenil, kar bi jo napravilo tudi bolj dostopno.

J. L.

Ilka Waštetova: **Mejaši**. Povest iz davnih dni. Odrasli mladini napisala — —. Ljubljana, 1923. Tiskovna založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Str. 160.

Pisateljica se je ob Rutarjevi Zgodovini Tolminskega ali ob nje-

govi razpravi „Razmere med Slovenci in Langobardi“ (Zgod. črtice iz poknežene grofije goriško-gradiške, I., Gorica, 1896, str. 81—123) navdušila in napisala lepo zgodbo, ki naj bi našo mladino seznanila z najstarejšo dobo naše zgodovine, ko so se predniki goriških Slovencev v drugi polovici šestega in prvi polovici sedmega stoletja bojevali z Langobardi. Ta doba je zanimala že našega prerano umrlega Bogdana Veneda (dr. M. Prelesnika), ki je zapel furlansko povest „Ženitev Ferdulfa vojvode“ in jo priobčil v Knezovi knjižici I., 1894, str. 118 do 195.

Waštetova je osredotočila povest na tolminsko gradišče vojvoda Trudopolka, pri katerem se zbirajo starešine iz vseh žup gornje soške doline na posvet in daritve. Ob pomladanski daritvi izvedo, da se pripravljajo Langobardi na matajurske pašnike, odkoder bi radi odgnali slovenske črede. Slovenci s Trudopolkom jih prehitijo in ugrabijo langobardske črede. Med tem pohodom pa je trgovec Targitij s pomočjo Avara Bajana izpeljal Trudopolkovo hčer Vedrano in nečakinjo Godeslavo. Ko so se vojniki vrnili, je zavladovala namesto veselja v gradišču žalost. Zlasti je bil žalosten nečak Trudopolkov Olomir, ki je Vedrano ljubil. Šel jo je iskat, a zaman je prehodil svet od Celovca do Čedad in Trsta — potr se je vrnil. Več sreče je imel Bavarec Adalvin, ki je kot suženj služil Trudopolku. Z Vedraninim psom je prišel v Neme, kjer je v gradu našel Vedrano in Godeslavo.

Nemaškega graščaka Grinmalda ljudje so bili dobili na razpotju ob Nadiži voz z zvezanima dekletoma, ob njem pa mrtvega Targitija in Avara. Vzeli so voz s seboj in Grinmald se je zaljubil v Vedrano in jo poročil.

Na tolminskem gradišču so bili prepričani, da sta devojki v Forojulu (Čedadu), in pripravili so se na maščevalen pohod. Od Celovca in od Kranja so dobili pomoč in udrli po nadiški dolini pred Čedad. Ferdulf, forojulski vojvoda, je pozval vse svoje ljudi in na pobočju hriba pred mestom se je bil boj, v katerem so zmagali Slovenci radi znane tekme med Ferdulfom in Argaitom, ki sta oba padla. Padlo je še dosti drugih plemičev, med njimi tudi Grinmald iz Nem. Vedrana je ostala vdova z enoletnim dečkom in pravkar porojeno deklico. Ob nepričakovani vesti je zbolela in umrla. Godeslava je potem skrbela za sirtotki v Nemah.

Šla so leta. Olomir je v Trudopolkovem imenu hodil okoli slovenskih velmož — tudi pri koroškem vojvodu je bil —, da bi dobil pomoč za silen udar proti Langobardom, ki naj bi bil maščevanje in obenem pridobil Slovincem tudi pokrajine v ravnini in ob morju. Ta čas je bil Vedranin sin Marcijan de Nimis pri stricu, opatu samostana na Barbani, hči Rualda pa je bila na dvoru vojvode Pemona v Forojulu, učenka vojvodinje Ratperge. Godeslava je bila z njo. Lepega dne zbežita s pomočjo Adalvina, ki je postal hlapec v hospicu sv. Ivana ob Nadiži, čez mejo in prideta domov na tolminsko gradišče, kjer so prav ta čas zbrani starešine, ki ponovno izvole Trudopolka za vojvodo in še praznujejo badnjak in se pripravljajo na boj.

Marcijan medtem zapusti Barbano in odide domov v Neme, da bi od tam šel širit blagovest krščanstva med vojake svoje matere.

Pa ni utegnil. Že so Slovenci poplavili ravan pri Lavariani in po obupnem boju so Langobardi prosili za mir. Med langobardskimi odposlanci je bil tudi pater Marcelian. Spoznal se je s starim očetom Trudopolkom, dobil v njegovem šotoru sestro Rualdo — Miljenko, a je ni mogel pregovoriti, da bi se vrnila v Neme — vzljubila je Olomirja. Marcelian odide z obljubo, da pride med Slovence in jim prinese blagovest.

Med „mejaši“ je nato zavladoval mir.

To je v kratkem zgodba, ki jo pisateljica spretno zaplete in razplete; tudi pripovedovanje ji teče gladko, le precej tiskovnih in tudi slovničnih napak je v knjigi. Delo toplo priporočam — zlasti našim Goričanom, da ob njem še bolj vzljubijo svojo zemljo!

J. L.

Deček brez imena in druge zgodbe za mlade čitatelje. Spisal Vladimir Levstik. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani, 1925.

„Vendar enkrat!“ vzklikneš, ko si prečital mladinsko knjigo. Od Župančičevega „Cicibana“ do te knjige ni sicer vrzeli v našem mladinskem slovstvu, a tako živo, res za otroka podana ni bila nobena povestica kot so te Levstikove. Vse polne so preproste romantike, ki otroka ne bega, mu ne izkrivlja domišljije, pa ga veže, objema z vso silo in zaeno vpliva brez najmanjše prisiljenosti blažilno, vzgojno. — „Deček brez imena“ je žalostno vesela zgodba begunčka izza vojne dobe. Beg mamicice iz Gorice, njena smrt v snegu

z otročičem v naročju, otetev sina, preganjanje tega dečka po grabežljivih sorodnikih, njegova plemenitost in končna zmaga — vse to se razvija kot živa slika pred bravcem, ki ne bo nehal brati, dokler ne pride do konca. Med krajšimi („Trdobjoj in Nisa“, „Kastor“, „Jaka junak“) je najlepši „Jaka junak“, zgodba o udomačeni kavki, kateri je pridodal čisto neprisiljeno, a vendar tako učinkovito in za otroka umljivo — narodnostno misel. — Pet ruskih narodnih pripovedk (basni) spada ubrano k izvornim. — Zadnja „O Godčevem Janku, lesenem konju in ukleti kraljici“ je — recimo — satira na prazno zvenljajočo literaturo in slavospev pravi poeziji. Tudi ta bo količkaj izpodraslemu otroku umljiva. Knjigo toplo priporočamo.

R. C.

Ivan Zorec: **Zeleni kader**. Ljubljana, 1923. J. Blasnika nasl. 8°. 176 str.

Bošnjak Gjuro, sin bega Ali Bukovca in pastirice Vukosave, spozna kot vojak „zelenega kadra“ v bosenskih gozdovih vojaško uradnico Ano, jo vzljubi ter po vojski poroči. Seveda nas pa še bolj ko ta slika zanima njen okvir: življenje „zelenega kadra“, ki je še pred nedavnim strašil, njegov postanek, namen, uspeh. Da bi se moglo delo te organizacije — baje je štela 60.000 mož — pravično presojati, je bržkone še prezgodaj. Pisatelj skuša glavne dogodke „iz viharnih dni našega narodnega osvobojenja“ pesniško obdelati, in res je marsikaj zelo lepo povedal, n. pr. zgodbo Gjurovega očeta in matere. Kazi pa knjigo, da pogansko pojmuje spolno razmerje (Gjuro pa Ana); da Zidarič preveč modruje in nehote v paniteizem zaide (str. 110); da pridevnik slabo stopnjuje (moderneji, najmileja i. dr.); da je jezik večkrat preveč vsakdanji, čeprav prihaja pisatelju iz srca, kar zapiše.

A. A.

Branislav Nušič - Cvetko Golar: **Občinsko dete**. Ljubljana, 1923. J. Blasnika nasl. 8°. 232 str.

Povest govori o nezakonskem dečku, ki ga je mati vdova zapustila. Občina se ga hoče otresti in ga z dopisom kot „uradno prilogo“ pošilja okoli. Nato se zavzamejo zanj pravi krivci in ga spravijo v mesto, kjer jim dela strašne neprilike; v velike stiske pa pripravlja tudi vse druge, ki pridejo kakorkoli z njim v stik. — Ta „roman dojenčka“ se bere prav zanimivo, tudi prestava je splošno prav lepa. Je nekaj podobnega kakor Dickensov Oliver Twist, tudi v tej posebnosti

Twistu podoben, da vzbujajo pri vsakem poglavju že v naslovu radovednost. V povesti spoznavamo življenje in mišljenje srbskega izobraženca in preprostega človeka, pa tudi to, da Nušić ni baš prijatelj srbskega popa in cerkve. A. A.

Gottfried Keller - dr. Joža Glonar: **Regina**. Ljubljana, 1923. J. Blasnikova nasl. 8°. Str. 92.

Blasnikova tiskarna je v zadnjih letih natisnila in založila več knjig, ki so se nekatere prav posrečile, med njimi tudi „Regina“, povest Švicarja iz Züricha. Erwin Altenauer, član stare nemške rodovine iz Bostona v Ameriki, se mudi v Nemčiji in tam vzljubi izredno lepo pa pridno in pošteno deklo Regino, jo poroči, nato pa prepusti neki gospe, da jo izobrazijo, medtem ko mora sam oditi po družinskih poslih v Ameriko. Med možjevo odsotnostjo obiskujejo Regino razne „prijateljice“, med njimi tudi slikarica, ki pa potem njen portret skrivaj proda; Regino obišče neko noč tudi njen brat, ki se kot ropar kladi tam okoli. Ko se mož vrne, najde slučajno portret svoje žene pri svojem znanu, izve pa tudi za nočni obisk. Začne torej ženo sumiti nezvestobe in pričakuje, da se sama izpove; ona pa molči, ker misli, da mož o vsem ničesar ne ve. Odideta v Ameriko; pa tudi tu se nezaupnost med njima nadaljuje, oba hudo trpita. Ko pa Regina še izve, da so njenega brata obesili, si pa tudi sama vzame življenje, ker misli, da bo za moža in njegove sorodnike prehudo, če zvedo, da imajo roparja za svaka. Njena nedolžnost se odkrije šele, ko je prepoznano. Kriva sta oba v tem, ker v dvomih molčita, namesto da bi si oba popolnoma vse zaupala, zlasti še, ko sta oba nedolžna. Kolikrat je v zakonih tak molk povod družinskih nesreč! — Prevod je dober.

A. A.

Mladikarjevi odgovori.

F. L. v R. Poslali ste nam sedem iričnih pesmic. Pišete, da so bile že skoro vse objavljene v Vašem dijaškem listu. V prvih treh opevate prirodo. V pesmi „Polje“ pravite, da je polje „zlató morje“, in v to morje je zablodilo (!) dete, iščoč svojo mamico, ki so jo že davno (!) pokopali črni možje; in v „pozvanje“ polja (kar naenkrat valovi pozvanjajo!) se potopi (!) dekletce,

in šopek rdečega cvetja povija dragemu (med pšenico rdeče cvetje? no, mak!); in končno se priziblje ob palici izmučeni (! določna oblika, zakaj?) stari in poslušajo petje škranjčev, „pesem o setvi in žetvi, oboje“. — Izmučen starček pač rajši kar izpred hiše poslušajo petje škranjčev, čemu bi se zibal ven na polje! Vse tri slike so neresnične: Da otrok med pšenico išče svojo mater, že davno mrtvo?! Da dekletce med pšenico trga rdeče cvetje?! In čemu naštevati toliko oseb v polju? Zdi se mi, da se pesem ni rodila iz nobenega čustva in tudi nobenega ne vzbudi. — Vaša „Košnja“ je čudna: solnce z rdečimi žarki vse posrebrilo (!), koščeva srajca se zasveti in kosa na rami, „na koncu“ kosec zavriska (na koncu dneva ali travnika, se ne ve), plevica ga čuje, prinaša ji jagod in „nagelj med njimi“ (torej ga je utrgal na senožeti?!); ob istem času (t. j. od jutra do večera):

„Doma pa oče presoja oblake,
ki nosi jih veter vzigrani (!) čez polje,
in ugiblje in ugiblje in je židane volje.“

Čuden mož, ta oče: namesto tega, da bi vsaj kola pripravil, če se dežja boji, pa samo presoja, presoja oblake... Kje imate take gospodarje? V resnici, kdor bere to pesmico, ne more biti židane volje. — Neresnična je tudi Vaša „Žanjica“, ki žanje samo „zlató, zlató“, in vmes je njena ruta kot lilija (!) in žanjica v pesem izliva hvalnico Bogu... nad njo pa škranjček itd. Ali mislite, da je žetev res sama zabava? — Neresnična je Vaša „Večerna pesem“. Da bodo bravci sami sodili, če sem krivičen, naj jo natisnemo celo:

Samo malo odgrni zaveso zlato,
da bom videl, če že rože cveto
na tvojem oknu —
rdeče rože — — —

O, kakó mi je čudno sladkó,
kot da se bo roka bela stegnila
in mi bo vse skrivnosti odkrila
plašnó — — —

Zaveso „zlato“? Ali smo v pravljici? In navadno rože devljejo pred zaveso na okno, da se vidijo s ceste. In sploh, kaj naj pomeni to Vaše vprašanje: „če že rože cveto“? Pač nič drugega kakor: da bom videl, če me že ljubiš? Ali čutite ves nezmysel, vso lažnivost svojih besed? Kdo bo tako govoril?! In kaj je tisto: „plašnó mi bo odkrila...“? Izza zaveso torej Vam bo — vsa

plašna — z rokó pomignila, da Vas že ljubi? „Pesmica“ ni niti jasna niti nima emocije. Pred vsem pa: lepota je slika neke resničnosti... kakršnekoli.

O ostalih treh prihodnjič!

G. A. B. v M. V Vaši „Šmihelski nedelji“ sv. Mihael vabi vse ljudi, obtežene, obložene, kmete iz Šmiklavža, od šentrupertske strani, tržane, blede uradnike iz pisarne itd. itd., naj pridejo k njemu, ker „bam, bom, pravično sodil bom za (!) vse ljudi“. In sv. Mihael meč drži... In mi bi tako radi videli, kako „sodi“, pa nam nočete povedati. Samo na koncu poje:

Sveti Mihael se resno drži,
sveti Mihael se kot solnce blesti,
sveti Mihael se srdi,
sveti Mihael sodi vse ljudi!

Učili ste se Župančičevih „Sv. treh kraljev“ in pa „Kovaške“, a vkljub temu se mi ne moremo resno držati ob tej kolobociji. Še manj pa, kar čujemo v pesmi „Mošt kipi“. Vaše čustvo ob pogledu na cele vrste sodov v zidnici, ko mošt vre v njih, je samo eno:

Gornik, kaj boš storil,
če obroči ne vzdržijo? —
O, kaj tedaj,
če obroči ne vzdržijo?!

Vi ste res krut človek! Že drugih žalostnih dejstev imamo dovolj, ki nas mučijo, zdaj naj nas pa še to skrbi, če bi obroči počili? Kaj pa, ko bi Vi namesto da delate ode, delali sode? Rajnki pesnik Anton Medved bi Vam gotovo to priporočil. Rešili bi sebe in nas velikih skrbi. Vaša poglavitna hiba je ta, da ne presodite, kaj naj se poje.

Kalinovskemu v Ljubljani. Vaša pošiljatev nima naslova. Že to je sumljivo. Še bolj sumljivo pa je, ker ima pesmica toliko vrlin v sebi, da ne more biti Vaša last, ki ste šele začetnik. Seve, „listničar“ ne more vedeti, kaj je že vse bilo natisnjeno ali odkod je vzeto. Čita se prav čedno:

Sem pesem... Igram se z valovi in
z mesecem plakam,
ne v času in ne v prostoru in ne v besedah brezčutnih.
Sem melodija... Plovem po morju neskončnem kot barka,
in v vsakem valu vzdrhtim in v penah šumečih zvenim itd.

Rad bi Vas osebno poznal, da mi razložite, kaj ste vse studirali razen Župančiča. J. Krivogled.

GOSPODAR IN GOSPODINJA

Vrt.

Sadno drevje kot lepotične rastline.

Domače vrtove krasimo navadno s cveticami. Kdor zmore in ima nekaj več prostora, goji v to svrhu včasih tudi lepotično grmovje. Bolj poredko pa naletimo na vrtove, ki bi bili zasajeni z lepotičnim drevjem — iglavci in listovci. Saj pa tudi ni čudno. Lepotično grmovje in drevje nam nudi zgolj idealen užitek. Razveseljuje nas s svojim lepim cvetjem in listjem, z lepo obliko ali s kako drugo posebnostjo. Sicer pa nimamo od njega nikakega dohodka. V sedanjih trdih in materialističnih časih pa bi radi imeli od vseh vrt-nih kultur poleg idealnih užitkov tudi čim večje materialne (tvarne) koristi. Zato skušamo gojiti tudi na domačih vrtovih razen zelenjadi še razno drugo rastlinje, ki bi ustrezalo obema namenoma, da bi namreč vrt krasilo in obenem dajalo primeren užitek v zlahnih plodovih. Ali pa imamo take rastline? Da! Imamo jih na izbiro, le žal, da jih v tem oziru premalo poznamo in premalo cenimo. Vse sadne rastline, od najmanjše do največje, raznih plemen in sort, so v to svrhu jako pripravne, ako izberemo za posamezen slučaj in za posebne razmere primerno pleme in sorto in pravo obliko ter jih glede na ta dvojni namen primerno gojimo in oskrbujeemo.

Že pred več nego tridesetimi leti je slavni nemški sadjar Gaucher (izgovori Gošé) iz Stuttgarta opozoril javnost na sadno drevje kot izvrstno lepotično rastlino za domače vrtove. Uredil in zasadil je po tem načelu nebroj zasebnih in javnih vrtov. Namesto smrek in raznih drugih običajnih lepotičnih dreves je sadil samo sadno drevje in ga gojil v tako dovršenih oblikah, da je vzbujal povsod splošno občudovanje. Dokazal je, da je lepo vzgojeno sadno drevje, okusno porazdeljeno po vrtu, lepše nego katerakoli druga, mnogokrat jako draga lepotična rastlina. Razveseljuje nas na razne načine ob vsakem letnem času. Spomladi se divimo nad peštrim zelenjem in krasnim cvetjem, poleti nam je njegova rast in razvoj plodov vir vsakdanjega veselja, jeseni pa imamo poseben užitek že pri sprav-ljanju zlahnega pridelka. Pozimi se

naslajamo, ko uživamo plodove lastnega pridelka. Pa tudi lepe drevesne oblike nam nudijo v tem letnem času trajno veselje, kljub temu da so skele lepo poletno obleko.

Kaj hočemo še več! Katera lepotična rastlina nam more nuditi toliko idealnega veselja, razvedrila in zabave! In vrhu vsega tega imamo pa še materialen užitek, ki ga pri navadnih lepotičnih rastlinah popolnoma pogrešamo!

Sadno drevje ima pa še neko drugo prednost pred običajnimi lepotičnimi rastlinami. Pravemu ljubitelju narave in domačega vrta ne zadostuje namreč, da bi samo občudoval lepoto vrta, ki so ga uredili in ga oskrbujejo drugi. On se hoče udeleževati na vrtu tudi sam. Njemu se hoče dela, zanimivega, zabavnega, pobudnega dela. Španski bezeg, nagnoj, smreka, javor, breza in razno drugo lepotično rastlinje pa raste samo in se razvija brez našega sodelovanja. Drugače pa je v tem oziru s sadnim drevjem, ki naj tudi krasí naš vrt. Lepe oblike ne zrastejo same od sebe, ampak jih moramo vzgajati prav iz mlada in potem gojiti, dokler so žive. In baš ta gojitev nam nudi od rane pomladi do pozne jeseni leto za letom prijetno in zabavno delo, polno pobud in najčistejšega veselja. Kdor ima le količkaj prirodnega veselja do sadjarstva, se mu negovanje sadnega drevja tako priljubi, da mu je najljubše opravilo, ki bi ga ne zamenjal z nobenim drugim.

Marsikomu se zdi vzgoja in negovanje lepih sadnih oblik težavna in dolgotrajna. Pa ni res! Treba je le prave ljubezni do tega posla, nekoliko dobre volje in vztrajnosti, pa se premagajo vse težkoče. Tudi časa se ne izgubi preveč, ker se dela porazdele skozi vse leto.

Kdor bi se pa ne mogel ali ne hotel ukvarjati z vzgojo in negovanjem oblikovanega sadnega drevja, si lahko izbere tista plemena in take oblike, ki se razvijajo brez posebne vzgoje v lepa drevesa, ki učinkujejo prav tako slikovito kakor najlepše okrasno drevje. Lepo zrastle črešnja, višnja, mirabela, oreh

ali pa celo pravi kostanj so jako primerna drevesa za velike vrtove. Na manjših prostorih se pa kaj lepo podajo posamnice z visečimi vejami, kakor viseča jablana, murva, leska itd. Namesto navadnih lepotičnih grmov sadimo grme zlahne leske, kutine, ribeza, kosmulje itd.

M. H.

Gospodarstvo.

Svetovna žetev leta 1924 in potreba pšenice za leto 1924/1925.

Mednarodni poljedelski zavod v Rimu objavlja množino poljedelskih pridelkov na svetu.

Pšenice, rži in ječmena je 1924 mnogo manj nego leta 1923, a po priliki je letina taka, kot je bila povprečno v petletju 1918—1922. Letina ovsja je bila obilnejša nego je bila njena povprečnost omenjenega petletja.

Kolikor so dosedaj znane številke pridelane žita v letu 1924, jih prinašamo tu obenem s številkami za leto 1923 in povprečnost petletja 1918—1922.

Pridelala pa je v milijonih stotov pšenice v letu 1924 1923 1918/22

Evropa (19 držav)	1927	2219	1845
U. S. A., Kanada	3071	3429	3130
Azija (5 držav)	1093	1126	1015
Severna Afrika (4 države)	229	291	229
Skupaj mil. stot.	6320	7065	6219

Rži je pridelala v letu . . . 1924 1923 1918/22

Evropa (18 držav)	1474	1776	1475
U. S. A., Kanada	207	219	249
Skupaj mil. stot.	1681	1995	1724

Ječmena je pridelala v letu 1924 1923 1918/22

Evropa (19 držav)	921	999	829
U. S. A., Kanada	621	599	548
Azija (4 države)	241	282	280
Severna Afrika (4 države)	182	230	179
Skupaj mil. stot.	1965	2110	1836

Ovsja je pridelala v letu . . . 1924 1923 1918/22

Evropa (19 držav)	1474	1543	1270
U. S. A., Kanada	2873	2757	2590
Azija in Afrika (4 države)	32	48	35
Skupaj mil. stot.	4379	4348	3895

Treba je pripomniti, da številke niso popolne, ker nimamo podatkov iz Rusije, Francije, enega dela Nemčije, Rumunije in nekaterih drugih manjših držav, katerih skupen pridelek je znašal v prejšnjem letu približno 35% vsega pridelka pšenice, a to brez Rusije in Kitajske, za rž 15%, za ječmen 30% in za oves 40%.

Srednja letina pšenice v skoro vsej Evropi in severni Afriki je posledica slabih vremenskih razmer, ki niso škodovala le množini, ampak tudi kakovosti pšenice, ki je lažja od pšenice leta 1923. Južna in severovzhodna Evropa kakor tudi sredozemske dežele so trpele od vročine v prvih dneh julija, medtem ko je škodovala pozna pomlad in preobilica dežja v dobi dozorevanja in žetve severni in zapadni Evropi. Pičli pridelek v Kanadi je bistveno vplival na skupno žetev. V Združenih državah (U. S. A.) je bilo mnogo manj pšenice nasejane nego prejšnje leto, a primanjkljaj je bil več kot izravnun radi obilnejšega pridelka na hektaru.

Na južni zemeljski polobli se prične žetev nekako sredi novembra. Še v decembru 1924 so prihajala poročila o slabi letini v Argentini in Avstraliji, ki prihajata v poštev za izvoz pšenice in drugega žita. Zadnje vesti pa govorijo o dobri, celo zelo dobri tamkajšnji letini. V Argentini je bilo nasejane za 3% več površine nego prej. Tudi v Avstraliji je bila večja površina obsejana. Dobra letina na južni zemeljski polobli bo izdatno pripomogla srednji letini pšenice na severni zemeljski polobli, in to še posebno radi tega, ker za sedaj Rusija, ki je izvažala svoječasnno velike količine pšenice, ne prihaja še v poštev kot izvozna država za žito.

Koliko pšenice potrebuje še Evropa?

Anglija potrebuje 3'810, Francija 1'016, Belgija 0'762, Nizozemska 0'445, Nemčija 1'016, Italija 1'778, prejšnje avstro-ogrske dežele 0'381, Španija in Portugalska 0'381, Švica, Grčija in razne druge manjše države 0'953 mil. (metrskih) stotov. Evropa potrebuje tedaj 10'542 mil. stotov. Izvenevropske dežele in države potrebujejo nekako 1'905 mil. stotov, skupaj 12'447 mil. stotov pšenice.

Razpoložljive pšenice pa je po sedanjih cenitvi:

V Združenih državah 4'064, v Kanadi 2'921, v Avstraliji 1'524, v Argentini 1'905, v Indiji in drugih deželah 1'016 mil. stotov. Skupaj je tedaj razpoložljive pšenice 11'430 mil. stotov.

Primanjkljaj 1'017 mil. stotov se bo kril z ostankom iz prejšnjega leta, ki je znašal nekako 1'524 mil. stotov.

Te številke nam pravijo, da bo zaloga pšenice za bodoče leto pičila in da se pšenica ne bo mogla poceniti, torej tudi kruh ne. Nasprotno, vse kaže, da se bo cena pšenice dvignila, kakor se je opazilo v Čikagu na žitni borzi, ki je za ves svet merodajna, kar se tiče pšenice.

Vendar pa je resnica, da smo dosedaj v Evropi še zelo malo občutili podražitev pšenice, ker je Severna Amerika, ki edina razpolaga z večjo količino, ne le popolnoma zadovoljila Evropo, ampak je še napolnila vse žitnice, tako da je cena pšenici v decembru 1924 skoro padla.

Kakor kažejo številke, je odrezala rž še slabše nego pšenica. Evropske države so imele povprečno letino, a po priliki 30 milijonov stotov manj nego je bilo rži leta 1923. Tudi v Severni Ameriki je bil pridelek rži pičlejši od leta 1923, kljub temu pa razpolaga z zalogami, s katerimi krije potrebo v Evropi.

Ječmenova letina je bila slabša kot leta 1923, a boljša nego je bila povprečno v petletju 1918/22. Evropa, Azija in severna Afrika so pridelale manj ječmena nego leta 1923, a Severna Amerika se ponaša z boljšo letino nego leta 1923 in boljšo nego je bila povprečno v petletju 1918/22.

Oves dela izjemo pri pridelkih žita v letu 1924. Evropa je pridelala sicer manj ovsa nego leta 1923, a več nego povprečno v petletju 1918/22, in sicer približno 20'4 mil. stotov. V Severni Ameriki pa je dosegel naravnost rekord napram letu 1923 in povprečnosti petletja 1918—1922.

Svetovna žetev je v odstotkih napram prejšnjemu letu oziroma napram povprečnosti petletja 1918/22 takale:

	1923	1918/22
Pšenica	88'2	101'2
Rž	81'2	93'1
Ječmen	91'5	103'8
Oves	97'8	111'3
Turščica	84'9	92'0

Iz tu navedenih števil, ki imajo le primerjevalen pomen, je razvidno, da je bila letina rži in koruze leta 1924 v primeri s povprečnostjo petletja 1918/22 najslabša. Pridelek koruze v Združenih državah, ki pridelajo običajno tri četrtine celokupnega pridelka turščice na severni zemeljski polobli, bo po cenitvi za 140 milijonov stotov ali 18% slabši nego je bil leta 1923.

Končno še dve besedi na splošno o letini v Rusiji, da bo slika popolnejša.

Celokupen poljedelski pridelek Rusije je znašal od leta 1905 do 1914 povprečno 38547 mil. pudov;

leta	mil. pudov
1922 je pridelala . . .	2867'6
1923 " " . . .	2801'9
1924 " " . . .	2550'0

(pud = 16'38 kg).

V primeri z drugimi leti je bila tedaj letina 1922 zelo dobra. Konjunktorni institut finančnega komisariata pričakuje za leto 1924 2500'7 mil. pudov poljskih pridelkov. Poraba oziroma potreba znaša nekako 5594'4 mil. pudov. Rusija ne bo mogla leta 1925 ničesar izvažati.

MATI.

Resnicoljubnost.

Resničnost v besedi in dejanju je neposredna opora in dopolnitev verske vzgoje. Odkritost do Boga, do bližnjega in do samega sebe je podlaga moralnega življenja in jo je treba že zelo zgodaj zasaditi v otrokovo srce.

Čut za resnico je že v otroku. Najboljši dokaz za to je otrok, ki ga zasačimo na laži: zardi in sram ga je. In vendar je lažnivost tako zelo razširjena med otroki. Ako iščemo vzrokov za to, najdemo, da je prvi vzrok slab zgled odraslih. Tudi majhne laži, ki jih vidijo ali slišijo otroci pri odraslih, že zelo škodujejo vzgoji čuta za resničnost. Nagajivosti in laži v šali, ki jih otrok za take spozna, niso tako nevarne. Ako pa jih ne spozna, zatro prav tako kot prave laži otrokovo resnicoljubnost. Posebno lahko opazimo vsak dan, kako otroci, ki slišijo pri domačih izgovore, prikrievanja, salonske laži, hitro sežejo po laži. Ako pa otrok sliši in je priča, kako nalaže oče mater ali mati očeta, potem je zrel za vsako laž.

Da ne zavede otroka mati sama k laži, naj zlasti pazi, kako ga zaslšava po kakem prestopku. Ako mu je ves odgovor takorekoč položila na jezik, ga seveda otrok vesel zagrabi, četudi je neresnica. Dobri vzgojitelji zato svetujejo materi, naj ne zaslšava otroka, ako ji je potek prestopka že znan. Če mati pričakuje, da otrok ne bo povedal resnice, naj ga rajši ne izprašuje, ker s tem prepreči laž.

Včasih pa tudi materina lahkovernost ali tudi nezaupnost povzročata otrokovo lažnivost. Brez gotovega vzroka nikoli ne dvomi nad resničnostjo otrokove izjave; dobro pa je, če se včasih prepričaš, ali je

povedal resnico ali ne. Nikoli ne žugaj s takimi kaznimi, ki jih ne misliš izvršiti! Drži vselej svojo besedo ali obljubo! Zavrni vsako pretiranost in bahavost ter prepreči otrokovo gostobesednost! Otroci navadno mnogo govore, da zvabijo zanimanje svoje okolice nase; da pa se jim laže to posreči, preidejo k pretiravanju in k laži. Najboljše sredstvo, da ozdraviš takega dolgojezičneža, je, ako ga z mirnim dokazom osramotiš.

Največ otroških laži izvira iz bahavosti ali iz strahu pred kaznijo. V družinah, kjer se mnogo kaznuje, se zatekajo boječi pa tudi trmasti otroci kaj radi k laži. Zelo neprijetno, škodljivo in nedopustno je, občudovati otroka, ki se je iznajdljivo izognil kazni s spretno lažjo. Vsako sladkanje in prilizovanje, kadar gre za kaznen, je zavrniti. Najgrše na otroku je hinavščina, ker ima sebičnost in lastno korist za temelj. S potvaro, hinavščino in zvijačo hoče neodkriti otrok doseči svoj namen. Za odpravo tega grdega prestopka naj mati ne zamudi nobene prilike. Dokazati mu mora, kako grdo in brezkoristno je tako zavijanje, ker človek velja v resnici in pred Bogom le toliko, kolikor je v resnici vreden. Pri takih prestopkih mora biti mati neizprosna; z resno besedo naj ožigosa laž in hinavščino, da taka laž ne postane navada.

Vendar ni vsaka neresnica, zlasti pri majhnem otroku, že laž. Morebiti otrok ni pravilno razumel vprašanja in je le v naglici povedal neresnico. — Pri lažeh iz strahu je navadno že opomin ali graja zadosti, da se otrok poboljša. Premišljena in trdovratna laž pa zahteva strogo kaznen, celo telesno kaznen.

Potrebe vzgoje k resnicoljubnosti ni mogoče dovolj poudariti, saj sloni na njej skupnost človeške družbe. Resničnost napram Bogu se javlja v ponižni molitvi in v kesanju in v močni, dejanski ljubezni. Resničnost do bližnjega izražamo v svojih besedah in dejanjih. Resnični do samega sebe pa smo takrat, kadar vsa naša dejanja soglašajo z našimi mislimi.

Neresničnost in hinavščina pa zlasti zakrknje otrokovo srce vsemu materinemu vplivu; kajti le preko njegove resničnosti in verodostojnosti ima dostop v njegovo notranjost.

A. L.

Kazen pri vzgoji.

Navada, ukaz, pouk in opomin časih kljub svojim vrlinam ne dosežejo svojega namena. V takem slučaju ostane še kaznen kot zadnje

Mladika 1925.

sredstvo. Toda matere navadno zelo težko kaznujejo in prav zato je pri domači vzgoji toliko napak, ki jih vsa nadaljnja vzgoja le prav težko popravi.

Da kazen dobrodejno vpliva na voljo, čuvstvo, razum in vso duševnost, mora biti pravična, primerna prestopku in izbrana za otrokovo naravo. Treba je torej način in mero kazni dobro premisliti, preden jo uporabiš. Kjer je treba mnogo kaznovati, tam je slabo z vzgojo in je največkrat krivda izza prvih let. Takrat je mati zamudila uveljaviti vso svojo notranjo moč in nadvlado nad otrokom, ki bi ga uklonila k pokorščini v vsakem slučaju. — Ako se je otrok pregrešil iz nerazumnosti, ga ne smeš kaznovati, ampak poučiti, četudi bi rajša kaznovala. Ne škoda, ki je nastala zaradi otrokovega prestopka, ampak zgolj otrokova krivda je merodajna pri odmerjanju kazni. Zato je treba paziti, ali se je pregrešil iz neumnosti ali nepozornosti ali lahkomišelnosti ali hudobije ali le slučajno ali iz navade. Potem je treba mirno presoditi, ali je na mestu le graja ali osramotitev pred drugimi ali strogi ukor ali resnična kaznen. Ta pa naj bo taka, da otrok z njo premaga svojo napako in je kaznen nekako zadoščenjen in zdravilo. Kaznuješ otroka lahko s tem, da mu odrečeš priljubljeno jed ali sodelovanje pri skupni igri ali mu naložiš primerno delo ali kaj drugega podobnega. Telesna kaznen je najskrajnejše sredstvo za večje napake, kakor za trmo, hudobijo, maščevalnost, trdovratno lažnivost in upornost. Ozirati pa se je na otrokovo naravo in presoditi, ali je upati na učinek ali se je bati še slabših posledic. Za majhnega otroka je pri trmoglavosti, ako ne pomaga resna materina prepoved, telesna kaznen edino zdravilo. Za razumno prigovarjanje majhen otrok ni dostopen. — Dandanes mnogo govorijo, da je telesna kaznen nenaravna in nemoralna. Pri tem pa ne pomislijo, da se otrokovo čuvstvo razvije pred razumom na podlagi vnanjih vtisov na otrokove nagone.

O tem govori Th. Wilhelm: „Način razvoja otrokove čudi (Naturell) je za človeka vseskozi merodajen, kako rabi svoj razum, ali za dobro ali za slabo. Čutna plat človeka, ki se v njej razvijajo nagoni v dobre ali slabe, nujno potrebuje vnanjih vtisov. Ako udari mati majhnega otroka, ki je udaril njo, ostane ta neprijetni občutek kot svarilo za vse prihodnje take ali podobne prilike in bo zabranil izbruh slabega nagona.“

Ako hoče mati udušiti v otroku hudobno voljo, in sicer v času, ko je to še mogoče, mora biti dovolj trdna, da rabi tudi palico. Ne sme pa kaznovati v jezi, ne brezsrčno in mrzlo in res le v skrajni potrebi. Pri točnem opazovanju bo pač znala mati izbrati primerno in učinkovito kaznen. V splošnem pa velja za kaznovanje tole pravilo: Vsaka strožja kaznen je neumestna, ako se dá z milejšo doseči isti uspeh. Nasprotno pa zahteva strogo kaznen tisti slučaj, ki pri njem odreko vse milejše kazni, in zlasti ako gre za upornost ali težjo napako značaja.

Ker pa se kazni dele navadno zelo nepravilno, še nekaj besed o takih napakah. Ne smeš kaznovati, in niti ne z besedo, vsake nerodnosti; tu je potrebno le potrpljenje. Zelo umestno je, da malenkosti na videz prezeš in nekako počakaš nadaljnega razvoja. Kar uvidi mati s svojim razvitim razumom takoj in pregleda tudi posledice, to vidi otrok le kot trenutni dogodek, ki vpliva nanj vse drugače kakor na mater. Pri vsakršni kazni se je treba varovati razburjenja, zmerjanja in zasramovanja. Vse to kaže notranjo sirovost in obenem otroka žali ter mu zagreni materino bližino. — Tudi vedenje po kazni ni vselej pravilno in često uniči celotni uspeh kazni. Nekatera mati se razjezi in kaznuje otroka, potem pa jokajočega miluje in ga nekako oškoduje za prestano kaznen z obljubami in darili. Bolje je, ne kaznovati, kakor pa s takim neprimernim ravnanjem uničiti otrokovo vero v materino pravičnost in široko odpreti vrata nepokorščini. — Druga mati pa zopet venomer graja. Zopet in zopet vleče stare, že davno kaznovane prestopke na dan. Otrok si mora misliti, da je res največji grešnik na božjem svetu; obupa nekako nad svojim poboljšanjem in postane brezbrizen in zakrknjen. — Niti neprijazno in jezno, niti neprijazno in ljubeznivo ravnanje po izvršeni kazni ni na mestu; umestna pa je resnoba dotlej, da otrokovo vedenje dokaže pravi učinek kazni. Prošnja za odpuščenje, kakor jo po navadi vsi zahtevamo, navadno ne odgovarja dejanskemu stanju. Taka prošnja še ni verjeten dokaz, da je tudi v otrokovi notranjosti vse v redu in da iz lastne potrebe prosi odpuščenja. Največkrat stori to prisiljeno, brez višjega nagiba, kakor iz gole preračunjenosti; to pa vodi v hinavščino ali jo vsaj pospešuje.

Vsekakor je najbolje, da otrok uboga takoj, brezpogojno in rad, potem je kaznen prav zelo redka potreba.

A. L.

Pri vzgoji ne uporabljaj; vstrajaj

Plačilo pri vzgoji.

Kakor pri kazni, tako je treba tudi pri plačilu velike previdnosti. Plačilo je le izredno sredstvo pri vzgoji in ima namen, otroka podžigati k nadaljnji marljivosti. Posebno pri majhnih otrocih plačilo kot vnanje sredstvo pospešuje in podpira voljo, ker otrok še ne razume, zakaj naj to ali ono stori oziroma opusti.

Mati ne sme že vnaprej obljubliti plačila, saj bi s tem ne gojila v otroku dolžnostnega čuta, ampak le golo sebičnost. Otrok mora iz načina, kako ga mati poplača, čutiti, da je to plačilo le izraz materinega veselja nad njegovim lepim vedenjem ali pridnostjo, ne pa zaradi tega, kakor bi to dejanje samo zaslužio plačilo. Zato pa bodi plačilo le malokdaj, zlasti plačilo z darili. Ta morejo naravnost škodovati, ker na eni strani goje otrokovo sebičnost, na drugi strani — pri drugih — pa nevoščljivost. Zadostno plačilo je že, ako mati reče otroku nekaj prisrčnih, priznalnih besed, če izrazi svojo zadovoljnost. Seveda se ne sme nikdar izgubljati v hvalospelih, ker to pospešuje otrokovo ničemurnost.

Posebno previdna bodi mati s hvalo in plačilom, če spozna, da je lepo in uspešno otrokovo delo le naravni dar. Tu pa nikdar in nikoli nobenega občudovanja in hvalisanja! Prevzetnost in ničemurnost bi bili neizogibna posledica.

Glavna stvar pri plačilu je zadovoljnost srca. Ko je otrok izvršil kaj hvale vrednega, naj ga mati le opomni na notranje veselje, ki ga sam občuti, in naj mu pojasni, da ima vsako dobro dejanje to plačilo samo po sebi, poleg tega pa tudi še veselje in všečnost Boga samega. S tem ustvari v otroku tisto prijetno, nesebično, plemenito mišljenje, ki navdušuje otroka za nadaljnja lepa dejanja.

Posebnosti otrokove narave in nagibi za dobro in lepo dejanje so merilo za plačilo. Boječ in slaboten otrok mnogo bolj potrebuje pohvale in plačila kakor pa pogumen ali vsiljiv. — Pametna izbira, pravilna mera in preudarnost so zlasti pri tem zelo važni činitelji. A. L.

Otroška obleka in igrača.

Danes se ti razveseli oko dvakrat nad otrokom, ki ga srečaš ob strani matere: nad lepim, svežim bitjem in nad okusnim oblačilcem malčka. Saj je znano, da ustvarja najlepše umotvore ljubezen in nesebična požrtvovalnost. Kako ne bi mlada mati za svoje dete položila v mehke bla-

zinice, v prozorne, tenke odejice in naposled v prvo krilce vse svoje duše? Tisti pa, ki ustvarja, ni odvisen od zunanjega sveta. Takorekoč iz nič ustvari mati za svojega ljubljence prvo oblačilce, vanje položi vse svoje upe, vso svojo skrb in svoj ponos.

Obleka je simbol (t. j. pomembni znak) — simbol je meniška kuta in temna obleka redovnice, simbol je modna obleka velikomestne gospe — vse so simboli življenjske oblike. Zato bodi otrokova obleka jasna in čista v črti in barvi, sveža in preprosta, kot je on sam.

Ustvarjati lepo, pa je mnogo večja radost, nego je radost ob pogledu na lepoto. Vendar se čar ustvarjenega umotvora pojavi tudi pri gledavcu, če je zmožen gledati — z očmi duhá.

Pesnik Andersen pripoveduje v neki svoji pravljici o mladem človeku, ki je prebiral zvečer v svoji podstrešni kamrici raztrgano knjigo: „Toda, kako je bilo pri njem svetlo! Iz knjige je pognal žarek, ki je zrastel v močno deblo, v orjaško drevo, ki se je dvignilo in razprostrlo veje. Vsak list je bil svež in vsaka cvetka je postala krasna dekleška glavica, vsak sad je bil blesteča se zvezda in prečudežno je pelo in donelo v njegovi sobi.“ Andersen, ki je zrastel iz pomanjkanja, je vedel, kako se umetniku razširijo tesne stene, če jih obsije domišljija. Sam poroča o sebi, da je kot reven, zasanjan revček najrajši šival oblekce za svoje lutke lastnega gledališča in kako je pohajal po trgovinah in si izprosil vzorcev najlepših barv in blaga.

Kakšen lep dokaz je to, da leži v naših ročnih delih pravljichen čar, ki razveseljuje stvaritelja in gledavca.

Če podari vsaka mati vso svojo notranjost otroku, bodisi po obleki ali perilu, bo gotovo naredila prav. Čim več preprostosti in snage — tako ne bo grešila zoper dober okus. Nič ni zoprnejšega, kakor če vidiš petletno dekletce, ki je v pentljah in verižicah, v obeskih in svili, — tak otrok gotovo ni na pravi poti. Obleka je potrebna za vzgojo in neokusno izbrana barva bi kvarno vplivala na razvoj pojmovanja o lepoti in ubranosti mlade otrokove duše. Otrok naj si zarana prisvoji sodbo o dobrem in zlem, o lepem in grdem. Če pa ne najde v svoji okolici prilike, če ga mati našemari z vsemi mogočimi neokusnostmi — potem je jasno, da se njegovo oko privadi na vso to neskladnost, ki mu bo prijala še tedaj, ko bi si lahko že sam ustvarjal lastno sodbo.

Pa še nekaj glede igrač! Koliko neokusnosti vidiš dandanes po izložbah, da te zaboli srce. Vidiš igrače, ki ni v njih ljubezni do otroka. Vse je samo za dobiček tovarnarja. Danes so igrače v prvi vrsti tudi vprašanje denarja. Matere, postavite pred otroka kup gline, pa bo izumil konjičke in hiše; izpočetka bo šlo težje, pa tega ne bo videlo njegovo oko. In neprecenljive vrednosti je gotovo tudi za otroka, da dobi že v rani mladosti priliko, ustvarjati iz samega sebe, po svoji lastni domišljiji! Pustite mestne otroke, da si zunaj nabere šišek in kostanja, želoda in buč — dovolj jim bo igrač. Če pa igrače kupiš, glej, da se i tebi na njej razveseli oko, preden jo podariš tistim nežnim ročicam, ki jo bodo pritisnile na svoje čisto, mlado srce! V. A.

Marljivost žene.

Že star pregovor pravi, da podpira žena tri vogle hiše, mož pa le enega. In ameriški list „Ameriški kmetovalec“ je priobčil sledeči dopis neke posestnice:

„Poročena sem že trideset let. V tej dobi sem skuhala in pripravila 235.425 zajtrkov, kosil in večerij. Spekla sem že 33.190 hlebcev kruha in 5930 slaščic. Zredila sem v tem času že 7660 kokoši in naredila 5450 funtov sirovega masla. Porabila sem za domače delo 36.461 ur, kar je 1519 dni ali 4 leta in 2 meseca. Pa nič ne vzdihujem in ne tarnam in še vedno iskreno ljubim svojega moža in svoje otroke. In če bi bilo potrebno — še enkrat bi pričela vse to ogromno delo.“

Res je delo zares pridne žene neprecenljivo in ga ne more mož poplačati drugače, kakor da je taki ženi vdan in zvest in jo resnično ljubi. Pa če zna žena še šivati in sama sešije potrebne obleke zase in za otroke, ima mož v taki ženi neizčrpen zaklad, zlato doto, ki nikdar ne usahne. M. K.

Ne utegnem.

To je stavek, ki ga ženske največkrat ponavljajo. A če bi se ženske nekoliko premagale, imele nekaj dobre volje in bi si pravilno razdelile čas, bi ne bilo treba reči, da ne utegnemo. Seveda je drugače pri onih gospodinjah, ki so same ali imajo le slabo služkinjo. Take ženske pa navadno tudi ne utegnemo, da bi klepetale, se lišpale in bi drugače tratile čas. A če govorijo tako gospe, ki imajo kuharico, pestunjo, perico in ne vem koga še — tedaj je to smešno in grdo ob-

enem. Pa prav take gospe venomer govore, da ne utegnejo, in menijo, da so največje reve na svetu in da nima nihče toliko dela kot one. Vse zato, ker si ne znajo pravilno urediti dela in časa. Vzemimo, da so duševno delale in si zaželejo počitka, tedaj se najbolje odpočijejo, če primejo za domača dela. Mimo tega imajo prijetno zavest, da so izpolnile svojo dolžnost. Poglejmo druge, preproste ženske. Delajo in delajo ves dan, da so zvečer izmučene do smrti. In zvečer? Edina zabava in razvedrilo je, da se razgovarjajo z možem in otroki, da molijo in kaj berejo. In ves dan se veselijo na to razvedrilo in delajo rajši, če se spomnijo na večerni oddih.

Ženske iz višjih slojev pravijo, da so nervozne, razdražene, uničene, ker nimajo onega dela, ki ga prepuščajo drugim. Take ženske so dosti bolj izmučene od branja, pisanja, klepetanja in družbe — kakor so druge od dela. Pa bi malo domačega dela bolje vplivalo nanje kakor praški in drugi emocijski pripomočki zoper migreno.

Ali veste, kako blagodejno je jutranje delo? Kako dragocene so jutranje ure, ko vstanete sveže in spočite in je telo polno moči? Žal je največ ljudi takih, ki prebijejo te najdragocenejše ure v posteljah in zatohtih sobah. Časih se čudimo, kako da nekateri toliko storijo, a drugim delo kar noče izpod rok. A če si z zgodnjim vstajanjem prihranimo nekaj ur na dan za delo, tedaj utegnemo marsikaj napraviti v tistem času, ki ga drugi prespijo. Ljudje, ki zgodaj vstajajo, imajo vedno dovolj časa in so tudi bolj zdravi. Če pa kljub temu „ne utegnejo“, tedaj so take ženske ali nerodne ali pa iščejo dlako v jajcu. To sta pa veliki napaki in ogražata prijetnost doma.

A ženska ima še druge dolžnosti. Zanimati se mora tudi še za moža in otroke in ne samo za gospodinjstvo.

Nekatere gospodinje so take, da prenapeto čistijo sobe in gledajo le na prah. Te seveda nikdar ne utegnejo. V takih domovih je vse prej kot domače. Sitno je, neprijetno in prav nedomače. Ne veš kam sestiti, kam stopiti — in mož poseda rajši po gostilnah. Domačnosti ni ondi in tudi ne družinske sreče, koder ne smejo otroci k oknu, da ne bi zamazali zaves, in koder si mora sezuti mož čevlje v predsobi, da ne umaže podnic.

Tako ne sme biti.

Gospodinja ni le za to, da bi držala cunjo za prah in pa škafo za vodo v roki. Njena prva dolžnost

je, da je žena in mati. Prah brisati in sobe čistiti znajo tudi plačane roke. A zabavati moža in otroke, se prijateljsko razgovarjati z njimi, zna le žena in mati. Zatorej se ne vdinjaj popolnoma domačemu delu! Razdeli si čas tako, da imaš tudi čas za razvedrilo svojih domačih — to je prvo in najvažnejše! Tako podaljšaš in olepšaš življenje sebi in svojcem.

Marija Kmetova.

Kuharica.

Kako krvave in jetrne klobase zdrave ohraniti par dni?

Zaklali ste in klobase naredili; kar nastopi južno vreme in nevarnost, da se klobase spridijo. Da to preprečiš, deni klobase na pleh, prideni nekoliko masti in postavi v peč za nekaj minut, da se napol spečejo. Potem jih postavi na hladno. Ko jih rabiš, jih pa seveda dodobra speci in prepeci.

Podobno ravnaj s svežim svinjskim mesom, da se ti ne spridi: za par minut ga peci, potem pa shrani.

Linška torta.

Deni na desko 30 *dkg* moke, 15 *dkg* sladkorja, 6 *dkg* masti, 3 *dkg* orehov, 3 *dkg* čokolade, eno jajce, ščep cimeta in „gvirca“, polovico pecilnega praška, ki ga presejaj, in dve žlici vode. Urno napravi iz vsega tega testo, razvaljaj, odreži s tortnim obodom in deni kolobar testa v model. Iz ostankov testa pa napravi mrežo za na torto; med mrežo deni za žličico marmelade; če hočeš, pomazi z raztepenim jajcem ali vodo in počasi peci.

Varčevanje.

Kako n. pr. porabimo krompirjevko? Kadar kuhaš olupljen krompir in odliješ krompirjevko, jo lahko porabiš za različne prikuhe, omake in juhe; ako nimaš juhe, nadomešča jo krompirjevka. Tako n. pr. zalij s krompirjevko špinačo, ohrovt, zelje, repo itd. Tudi brezmesne juhe so izvrstne s krompirjevko. Seveda ne moreš vselej od krompirja odliti krompirjevke, lahko jo pa porabiš, kadar imaš krompirjevo potico ali krompirjeve žlikrofe za prikuho.

Juha krompirjevke.

Napravi prežganje iz ene žlice masti; ko se nekoliko zarumeni, pridaj zraven drobno zrezane čebule in strok česna; nato prilij par žlic vode, da se prežganje razpusti, potem prilij odcejeno krompirjevko (1½ litra), prideni še žlico drobno zrezanega zelenega peteršilja, vejico majarona in ščep popra. Ko vse še

par minut vre, stresi juho na opečene krušne rezine ali odcejene makarone. Ako prideneš juhi žlico kisa, je okusnejša.

Ohrovtovo brstje s krompirjevko.

Oснаži majhne ohrovtove glavice, skuha jih v slanem kropu in kuhane odcedi. Če je glavic kuhanih pol litra, razbeli dve žlici olja, prideni pol žlice moke in mešaj; ko se nekoliko zarumeni, prideni brstje in ščep popra; ko se je par minut dušilo, mu prilij 5—7 žlic krompirjevke, v kateri naj glavice še par minut vro.

Krompirjeva potica.

Olupi krompir, operi ga in prereži čez polovico, skuha in osoli; kuhanega odcedi in s kuhalnico dobro stlači; razbeli v kozi, v kateri misliš peči potico, nekoliko masti in v vročo stresi stlačeni krompir, postavi ga za 10—15 minut v pečico, da nekoliko zarumeni. Nato stresi potico na krožnik in jo postavi s kislim zeljem ali repo na mizo.

Idrijski krompirjevi žlikrofi.

Napravi testo kakor za rezance (nudeljne), samo bolj mehko, iz enega jajca, štirih žlic vode in približno 15 *dkg* moke. Za nadev skuha 4—5 srednje debelih, olupljenih krompirjev; kuhane odcedi in s kuhalnico dobro stlači, razgrej za žlico masti ali ocvirkov in s tem zabeli krompir, pridaj nekoliko soli, dve pesti krušnih drobtin in eno jajce; vse skupaj dobro premešaj. Če hočeš, pridaj za ščep popra. Nato razvaljaj testo kot za rezance. Nanj pokladaj pripravljene nadev kupček za kupčkom (za oreh na debelo) za prst narazen; kupčke zakrij s testom in okrog vsakega pa pritisni nekoliko s prstom in obreži z zobčastim kolescem ali dvigni vse štiri vogle in jih stisni s prsti na vrhu v sredi, kjer testo skupaj pride. Žlikrofe kuhaj v vreli, osoljeni vodi (ne pretesno) 10—15 minut, ko so kuhani, jih odcedi in stresi v skledo, potresi jih s krušnimi drobtinami in zabeli z vročo mastjo, v kateri si precvrta košček čebule. Žlikrofe postaviš lahko kot samostojno jed opoldne ali zvečer na mizo.

Špehovka brez ocvirkov.

Najprej raztopi v dveh žlicah mleka 2 *dkg* drožja in žličico sladkorja in to pusti vzhajati. Nato vlij v skledo četrto litra gorkega mleka, ga osoli, mu prideni za oreh masla, pol žlice sladkorja, eno jajce in

vzhajano drožje; vse dobro zmešaj, potem pa zasuj z enim litrom ($\frac{1}{2}$ kg) moke in stepaj četr ure. Potresi testo z moko, pokrij s prtičem in postavi na gorko, da vzhaja. Medtem vmešaj v skledi 10 *dkg* dobre svinjske masti, pridaj ji ščep cimeta in dva rumenjaka. Vzhajano testo razvaljaj za pol prsta na debelo v krpo, ki jo pomaži s pripravljenim nadevom, potresi z žlico sladkorja in zvij v zvitek. Tega položi v dobro pomazano kozo, ki jo postavi na gorko, da vzhaja. Nato jo po vrhu namaži z jajcem in speci.

Drobljanci (pohanje) z drožjem.

Deni v lonček 4 žlice mlačnega mleka, žličico sladkorja in 2 *dkg* drožja. Zmešaj v skledi četr litra toplega mleka, eno jajce, žlico sladkorja, pol žličice soli in za debel oreh masla; prideni vzhajani kvas in en liter moke ter vse skupaj narahlo zmešaj in stepaj. Potresi z moko, pokrij s prtičem in postavi na gorko, da vzhaja. Vzhajano testo stresi na desko, z moko potreseno, ga razvaljaj za prst na debelo, potem pa razreži s koleščkom na dlan široke in malo daljše krpe. Naredi v vsako krpo po tri zarezke, ki naj bodo za prst narazen, pa ne prereži do kraja. Položi jih na prtič, ki je z moko potresen, in postavi na gorko, da vziudejo. V kozi razbeli masti ali olja, da je za dva prsta raztopljenega. Ko drobljanci vziudejo, jih pokladaj v vročo mast in pokrij s pokrovko; ko so rumeni, jih obrni še na drugo stran in jih več ne pokrivaj. Ko so na obeh straneh rumeni, jih poberi iz masti in potresi s sladkorjem. *M. R.*

Kosmetika.

Lea Fatur.

Lepa postava.

„Bil je velike, močne in ugodne postave,“ pravi Kačić-Miošić o slavnem Skenderbegu, „bil je nizke rasti, toda silne moči,“ pripoveduje o vitezu Lovrinu. Večina junaških pesmi in pravljic opisuje postavo svojih junakov. Če hočemo koga pohvaliti, pravimo, da je „postaven“ človek. Mladina se rada „postavlja“; do-rasli fantje krepke postave se branijo nedoraslih prekel: „Kaj se repenči tole onó, kje ga je pa kaj!“

Je pač revež človek, ki nima pri-kupne postave, ker je ta prvo, kar nam sili v oči, ko koga zagledamo; po postavi spoznamo že od daleč, celo v temini, nam znane osebe; postava je, ki daje našemu bitju izraz. In kaka razlika je med postavami! Slišimo pač večkrat, da nosi ta ali

oni lahko obleko kake osebe, ker sta si podobne rasti; nihče pa ne trdi, da bi bil kdo do pike take rasti in postave kakor drugi, in pri človeku, ki nosi obleko, katera ni njemu umerjena, takoj opazimo, da nekaj ni prav na njem. Krojači in šivilje vedo prav dobro, da je vsaka človeška postava drugačna.

Lepa postava je velik dar božji. Pri vojaških paradah pride na prvo mesto; povsod v javnem življenju gre lepi postavi vse na roko, nastop ima in dostop. Zastopnikom držav v inozemstvu je često lepa postava bolj koristna kakor razum.

Lepa postava nam zajame v prvem hipu oči tako, da ne opazimo, če je lastnik te postave krivoust ali križemgled, in kadar zapazimo tak pogrešek, se nam zdi malenkosten. Zato pa ob taki sodbi, ki se vleče skozi vse veke, ni ugodno za človeka, ki je naložil malo preveč na pleča ali ki je preočit v boku ali sicer pohabljen; najlepši obraz, najgloblji razum mu ne odpomore popolnoma; odrivajo ga od javne službe in mu grenijo življenje. Zato pregleda mati strahoma telesce novorojenčka in se srečna oddahne, če je pravšno (normalno): „Hvala Bogu! Ne bo ljudem v spotiko!“

Lepota in moč naše postave je odvisna od pravilne rasti in sestave kosti; okostje je steber naše postave, daje postavi njeno obeležje; po okostju opredeljujemo postave na velike in majhne, na drobne in koščate, na štokljaste in pripravne.

Naše okostje je pravi čudež. Najbolj spréten mehanik ni zmožen, da bi sestavil stroj, ki bi bil tako umeten kakor človeško telo, in najslavnejši stavbar ne bi zmozel bolj umetne stavbe. Tu je vse sorazmerno, vse primerno svojemu namenu; sklep sega v sklep, kost odgovarja kosti, od široke ključnice do drobne mezinščnice.

Tovarnar izdeluje po vzorcu in vse gre po enem kopitu. Vsako človeško telo pa je ustvaritev zase, vsako ima nekaj svojstvenega, in to tako izrečno, da zdravnik (anatom) lahko izbere kosti enega določenega kostnjaka izmed množice drugih kosti. Vsaka postava ima namreč sama v sebi merilo, po katerem so uravnani njeni deli; po prerezu ene kosti ve anatom, kolika mora biti druga. Po tem pravilu uravnava stare človeške kostnjake in ogrodja predpotopnih živali.

Vsak človek ima sam v sebi njemu lastno in prirejeno pravilo, po katerem se ravna rast njegovega telesa. To pravilo, ta mera, ki odloča razmerje naših kosti do celote te-

lesa, je hrbtenica ali vretenica, ki je sestavljena iz 24 vretenc in je prva krepka opora narejajočega se okostja. Vsaka postava, naj že bo majhna ali velika, je lahko lepa, ako so njeni udje sorazmerni z dolgotostjo hrbtenice. Čim daljša je hrbtenica, tem daljše mora biti naročje in kraki, širša ramena, večja glava. Človek, ki ima ob dolgem životu kratke roke, je kakor obsekano drevo; ako ima pri kratkem životu predolge roke in noge, je kakor motovilo ali kakor pajek. Ne da bi preprost razum poznal razmerje udov do hrbtenice po številkah, pozna jo s prirojenim čutom, kdaj ni telo v pravem skladu. Zato pravimo, da je ta prekratkega ali predolgega života, oni ima za svojo postavu preveliko ali premajhno glavo, je glavan ali betičar. Kaka ženska se nam zdi lepšega života, dokler sedi; ko vstane, zapazimo nesorazmerje trupa z životom. Vse te napake spoznamo s tem, ko primerjamo ud z udom; da je roka velika, razsodimo po njenem razmerju do naročja, ki mora biti v pravem razmerju do hrbtišča. Tako se primerja vse do konca prstov, vsaka koščica je odvisna od hrbtenične velikosti in se ravna po določeni meri.

Kratka in šibka hrbtenica nam da nežne, drobne postave; krepka hrbtenica čokate, močne ljudi. Lepe so velike postave in ljube so majhne; nobena pa ne sme segati preko določene mere; ne sme segati v oblake in ne sme biti preblizu tal s hrbtom. Prevelika ženska je očem bolj zoprna kakor prevelik moški, a premajhen moški je neznatnejši od premajhne ženske; premajhen človek tudi ni za vsako delo. Majhni moški se tolažijo s tem, da je bilo mnogo slavnih mož majhne rasti (Napoleon), da so previsoke stavbe dostikrat neobljudene in da ni velika postava pogoj pogumnega srca. Majhne ženske pravijo, da je njihovo delo pri tleh in da potrebujejo manj obleke. Sicer je pa znan stari rek, da naj sega ženska po svoji velikosti moškemu samo do srca. Majhni ljudje so v marsičem na boljšem od velikih, so navadno boljšega zdravja in imajo več upanja, da dočakajo višoko starost. Sicer si pa poišče v ljubezni in v prijateljstvu rad velik kan pritlikavca in lepo se ujema šibko žensko telesce ob močni moški postavi, droben fant ali drobno dekletce ob rami močnejšega prijatelja ali tovarišice. Nismo tovarniško delo in ne moremo biti vsi po enem kopitu: lepota je v enoti razlik.

(Dalje prihodnjič.)

Moda.

Obleka v predpomladi.

Podzavestno čutimo pomlad, ki vstaja prav polagoma in nalahno iz zemlje, ki priplava zdaj s tem zdaj z onim vetrcom iz ozračja, ki dahne iz solnčnega žarka in se nas oklene kakor z mehкими ročicami krog vratu. Podzavestno je vse to, zakaj oko vidi še zimske znake in koledarska pomlad je še v dalji.

Pa je predpomlad skoraj lepša kakor prava pomlad — kakor so lepše sanje in misli od resničnosti. V predpomladi je iskanje in tipanje, je hrepenenje v slutnjah, ki še nima začrtane smeri in še ne določenega smotra.

Tudi v zunanosti občutimo to predpomlad.

Iščemo, stikamo za novimi oblikami, narahlo tipamo po novih črtah in osnutkih in sami ne vemo, kje bi obstali, česa se oprijeli. Neka razdvojenost je v ozračju, ki prehaja v duše, in kakor je slišati malenkostno in nepotrebno — prehaja tudi v obleke.

Ali bodo ostale one ozke, trde črte iz zime? Ali bo prevladovala črna barva, ali bodo imeli veliko besedo kostimi ali plašči, ali bodo krila ozka in kratka — še tako zelo kratka — ali pa bodo široka in nagubana?

To je še uganka, ki je za to pomlad še nismo razrešili. Toda vsi znaki govorijo o tem, da se bomo skoraj otresli okornih ozkih črt in bo spet malo več življenja v blagu. Odtlej pa je v modi še vse kakor je bilo to zimo. In bo imelo različno predpomladansko vreme še največ besede: da boš morala dopoldne v zimskem plašču na cesto in ti bo popoldne odveč; da boš danes vsa pomladanska hitela po poti z mislijo na novo poletno obleko, pa boš prihodnje jutro sredi hude zime in boš menila, da prihaja božič. Zato je v takih dneh moderno vse, kar je bilo v zadnjih mesecih, ker je vreme tvoj gospodar.

Res je, da se velika gospoda, ki „jé vedno z veliko žlico“, ne bo kaj zmenila za vreme.

Nam, kar nas je onih, ki moramo biti vsak dan na cesti, pa ne kaže, da bi se preHITEvale in razmetavale denar pred časom. Zimski plašč, ki se te tesno oklepa, bo dober in moderen in bo dober kostim z dolgo, posukano jopo in precej ozkim in — kolikor se tvoji postavi prilaga — kratkim krilom. In ti bo v solnčnih, vetrovnih popoldnevih dovolj obleka enostavnih in zato finih črt brez plašča.

Vseповsod naj bo prva in poglavitna točka: kaj se ti prilaga, kaj je okusno za tvojo postavu, tvoje barve in tvoj stan. Po tem se ravnaj in misli pri izbiranju blaga in oblek le na to. Potem se boš prav oblekla in se boš oblekla lepo in moderno. V krojni prilogi najdeš potrebnih navodil in slike ti povedo, kaj bi bilo najpripravnejše zate in za tvoje otroke.

Marija Kmetova.

Kako sem se naučila šivati.

Praden se je poročila moja sestra, so jo dali moji starši že iz navade kuhati in šivati učiti. In tudi doma so šivali tedaj kar brez prestanka. Ves prosti čas sem tudi jaz prebila takrat pri šivalnem stroju in sem gledala in opazovala in nobena beseda mi ni ušla. Vse, kar je bilo pri šivanju prav in kar ni bilo prav, sem hotela znati skoraj bolje od onih, ki so šivali. Ko je bila sestra poročena, je vzela šivalni stroj s seboj in obiskovala sem jo in sem bila vselej dobrodošla. Saj je imela sestra vedno kako šivanje pri rokah, ki ga je pomerjala na meni. „Na sebi ne vidim vsega,“ je dejala. In jaz, uboga reva, sem stala in stala in se obračala z desne na levo, pa z leve na desno, dvigala sem roke in še ni bilo vse pravilno. Sestra pa se je ves čas jezila na slab kraj, se pričkala sama s seboj, ker je bila nehote preveč površna, in se je spet hudovala, ker ni bila zadostno poučena o vsem in ne zadosti izvežbana. Spet in spet je vzela rokav od životnika, pa razparala šive in polagala rokav na kraj in ga spet sešila in prišila na bluzo. In to paranje je bilo kar neskončno, zdaj pri bluzi, zdaj pri krilu in jaz sem primerjala in se obračala, da sem bila že vsa izmučena. Slednjič je pomerila obleko še ona in jaz sem morala iskati in najti napake, ki so bile še tu in tam. „Poglej, če ne vleče bluzo pod pazduho; če pada krilo v lepih zgibih; če ni rokav preveč zadaj — ali je preveč spredaj!“ In jaz sem gledala in presojevala po svoji pameti. Ta pamet se je razvijala bolj in bolj, čim večkrat sem bila v takem položaju.

Pozneje so kupili starši drugi šivalni stroj zaradi druge sestre — in tedaj se je zgodilo, da sem stopila kar sama v trgovino in si kupila blago za bluzo. Ker nisem imela nikakega kroja, sem razparala staro bluzo, položila dele bluze na blago — in urezala bluzo. Neizrečeno sem bila vesela, ko sem si pomerjala bluzo. Že je bilo vse pripravljeno, da jo sešijem s šivalnim strojem — tedaj sem se zbala — in se brž za-

klenila. A mati so koj zaslišali, da šivam, in so prihiteli vsi preplašeni v sobo. Jezili so se, zaropotali — a jaz sem vendarle šivala. Izpočetka mi je uhajal šivalni stroj nazaj, da se je trgala nitka in sem morala sešiti šiv še enkrat — a večje nesreče ni bilo. Res je pa, da sem si sešila bluzo v enem popoldnevu in da nisem pokvarila šivalnega stroja, kakor so bili pričakovali mati. Niso mi verjeli, da sem sama napravila bluzo. Povem pa, da sem bluzo nosila in sem jo imela najrajši. Odtlej sem smela šivati, ne da bi se mi bilo treba zaklepati.

Umevno je, da sem se odtlej še bolj zanimala za šivanje in sem prav z veseljem ogledovala modne liste in pretuhtavala krojne pole. Uradniška družina smo bili in kajpada ni bilo nikoli zadosti denarja pri hiši. In laže sem prišla do nove obleke, ker ni bilo izdatkov za šiviljo. Šla sem dalje in sem si napravila kraj za novo obleko iz krojne pole. Zelo sem se trudila tedaj, mnogo sem razmišljala, ugibala; v negotovosti sem bila — vendarle — šlo je. Ne vem kako, vendar mi je bila vedno všeč tista obleka, ki sem si jo sešila sama. Odtlej sem prav malokdaj potrebovala šivilje.

Zdaj sem poročena in imam dvoje otrok. Čeprav sama opravljam gospodinjska dela, vendar še nisem bila pri šivilji niti zase niti ne zaradi otrok. In neverjetno je, kako sem vesela, če napravim že iz zastarele obleke novo obleko sebi ali otrokoma. Nisem vesela le zato, ker si prihranim denar, pač pa ker je obleka ustvarjena tako, kakršno hočem imeti sama. Ni tuje misli v tej obleki in ni ničesar, kar bi motilo moj okus. Kakor dober prijatelj mi je taka obleka, spoštujem jo in jo imam rada. In prav tako, kakor šivam z ljubeznijo oblekce za svoja otroka, prav tako božam te oblekce z ljubeznivim pogledom, kadar sta otroka oblečena, in čutim z njima, kako jima je udobno in lepo v njih. To je občutek zadovoljstva in je tisto, da je zunanja oblika in zvezi z mojo notranjostjo. Ta skladnost pa je potrebna, četudi je še tako preprosta.

In radi vsega tega sem prav z navdušenjem pozdravila poročilo „Mladike“, da bo prinašala vesti o modi in tudi modno prilogo s krojno polo. Nihče naj je ne odkloni. Če je že kdo sam zase res ne bo rabil, saj ima sorodnice, ki mu bodo hvaležne zanjo, in bolj poceni in koristnega daru ne moreš nakloniti mlademu dekletu, kakor če mu daš krojno polo. š.

O ženskem ročnem delu.

Ko obiskuje dekletce ljudsko šolo, se že z veseljem bavi z ročnim delom. Kvačka čipke, plete lepe vzorce; veze žepne robce, vsakovrstne prtičke — izpočetka vse še s stebelnim vbodom in s križci, potem pa izvršuje ročna dela z umetnejšimi vbodi.

Tudi naša odrasla dekleta in naše žene se pridno posvečajo ročnemu delu. Večkrat vidiš zunaj na deželi, kako dekleta prav rade vezejo, posebno pozimi, ko ni poljskega dela. In opaziš, da imajo že skoraj v sleherni hiši kuhinjske prtičke za na steno, vidiš prtičke na mizah, na nočnih omaricah; in vse to so izdelale ženske doma.

Žal, pa marsikje opazimo vzorce ročnih del, ki niso vedno lepi, niso izbrani in ne taki, da bi vzbujali čuvstvo čiste, nežne, preproste in skromne ženske duše; da ti vzorci niso kakor pesem deklice, dekleta ali žene, ki zasanja svoje sanje v platno ali v žamet in svilu ali v preprosti sukanec, bombaž in volno. Iz slehernega prtička bi morala govoriti duša onega dekleta, ki je izvrševalo te prtičke.

Pa prideš na primer v kuhinjo in vidiš na steni prtiček — z dimnikarjem, ali je v vzorcu holandsko dekle ali pa so rože, ki niso prav nič pri nas doma.

In vendar imamo mi sami dovolj lepih domačih vzorcev, imamo domačega cvetja, ki diha zares slovenska duša iz njega. Hočeš nežnosti, hočeš kaj zares dekliškega — ali hočeš kaj fantovskega, da bo zavriškalo, ko bo zagledal rdeči nagelj, ali kaj resnega — ali celo žalostnega — vsega ti nudi naša narodna umetnost.

Pa se ti zdi vse tako mogoče le preveč preprosto? Poglej našo pečo, našo zlato avbo! In če bi napravila blazino za na zofo v črnem žametu in v zlatih rožah, kaj bi ne bilo to razkošno in dragoceno?

Ni, da bi zametavali tujo umetnost. Vendar, če jemlješ od drugod, tedaj vzemi vsaj kaj lepega, kaj takega, česar nimamo mi sami in do kamor še nismo prispeli. Le onih površnih, neokusnih, lahkomišelnih vzorcev nikar ne prinašaj v svoj dom!

Modna priloga „Mladike“ bo prinašala tudi raznovrstne vzorce za ročna dela in bo z vso ljubeznijo izbirala le dobre in lepe risbe. Da bi jih vezla naša dekleta in naše žene z ljubeznijo v platno, žamet in svilu!

Spisala Štefa.

Egipčanska moda.

V znamenju egipčanske mode smo. Ker so v zadnjih letih našli izkopine, ki so nam pričarale iz faraonskih grobnic nove krasote, se je zagledal ves svet v pradavno kulturo ob Nilu. In spominjamo se Egipta v pesništvu in umetnosti, v oblekah in umetnih ročnih delih. Pa se ni zgodilo to prvokrat v današnjih dneh, temveč so ljudje tudi že v prejšnjih časih posnemali egipčansko modo. Temu se ne smemo čuditi, saj so vse te egipčanske stvari: sveta reka Nil, ki dolgo časa niso vedeli, odkod prihaja, dalje piramide in ogromni templji, neznanški stebri in sfinge, ki jih pokrivajo skrivnostni znaki, dalje v neprodorne tajnosti odeta verstva — saj so vse te stvari kakor nalašč, da se z njimi bavi naša domišljija še in še.

Stari Egipt je na glasu, da izhajajo od ondod razne čarovnije in čarovništva, da so ondi pričeli razlagati sanje, izdelovati zlato iz drugih snovi, da je stari Egipt domovina vseh nemogočih in čudaških dejstev. Še dandanašnji poznamo čaravnika le tako, da si ga predstavljamo v egipčanski obleki.

Prava egipčanska moda pa se je razširila in se razvila po drugem svetu šele tedaj, ko so prišli Rimljani v dežele ob Nilu. Tedaj je vse vrelo v Egipt, da so si ogledali najčudovitejše egipčanske izdelke. Občudovali so posebno Memnova kolosa blizu Teb, predstavljajoča kralja Amenhotepa III. in njegovo ženo, visoka po 15 m. Vrhnji del teh stebrov pa se je odkrušil zaradi potresa in kadar je izhajalo solnce, je zvenelo iz stebrov, kakor bi se oglašal človek. Bržkone je prihajalo to zvenenje odtod, ker se je kamenje prehitro ohlajalo in segrevalo. Ko je bil dal rimski cesar Septimius Severus popraviti stebra, sta pa umolknila za vedno. Ko so se bili Rimljani pobljže seznanili z Egiptom in njegovimi izdelki, so privzeli egipčanske načine v svojo lastno kulturo, zidali so hiše po egipčanskih načrtih, krasili so si tako svoja stanovanja, gospe so se oblačile po egipčansko in so imele take frizure, kakršne so nosile egipčanske princeze v dobi faraonov.

V srednjem veku ni bilo več stoletij nikakega glasu o Egiptu. Križarske vojske so prinašale zdaj pa zdaj kako vest od ondod, a za Egipt so se pričeli zanimati šele trgovci v dobi renesanse. Razni trgovci iz Benetk, Nürnberga in Augsburga so

imeli zveze s Kairo in z Aleksandrijo. Ko je prišel Ciriaco, ki je bil na neki ladji za pisarja, l. 1415 iz Ankone v Egipt, je odkril ondodne čudovitosti in pravil o skrivnostnih znakih — o hieroglifih. Čez 200 let pa je vedel o Egiptu dosti več povedati raziskovavec orienta Pietro della Valle. Baročna doba, ki je tako rada stikala za skrivnostmi, se je koj zavzela za Egipt in videla v njem rojstno deželo najčudovitejših čudežev in nastala je prav čudaška egipčanska moda. Posebno se je zanimal za Egipt zgodovinar Kircher, ki je menil, da je razvozlat tajno modrost egipčanskih duhovnov, in je prav z užitkom razlagal hierogliffe — a po svoje in trosil bedastoče med svet. Iz te dobe imamo še dandanašnji „egiptovske sanjske bukve“.

Šele Napoleon je pravzaprav odkril Egipt. Razni znanstveniki so se napolili v to skrivnostno deželo in tudi tedaj je nastala egipčanska moda — empire. V stavbarstvu so spet posnemali Egipčane, pohištvo so krasili z egipčanskimi ornamentami, ženske so privzele egipčansko modo v svoje obleke, frizure in okraske vezenin. L. 1822 pa je neki mlad Francoz, Franc Champollion, rešil uganko hieroglifov, ki so se bili stoletja mučili z njimi. In prišlo je stoletje, ki je bilo posvečeno le Egiptu, in ljudje so bili v Egiptu kakor doma. Izšlo je nebroj romanov iz ondodnega življenja.

In danes — se že spet oblačimo po načinu starih Egipčanov. To se pravi, da si spet povijamo telo s tesnimi, ozkimi oblekami, ki so kolikor mogoče enostavne in skoraj brez šivov. Težko je zlesti v tako obleko, ki si jo moraš potegniti čez glavo, še težje je zlesti iz take egipčansko-moderne obleke ven. Šivilje so seveda vesele teh oblek, ker imajo prav malo opravka z njimi in jim predvsem ni treba delati gumbnic, onih sitnih gumbnic, ki zahtevajo toliko potrpežljivosti. Tudi v oblikah klobukov imamo egipčansko modo, ki so ozki in stolpičasti in pokrijejo vso glavo, da je videti le obraz in so še oči prikrite pod klobukom, da komaj gledaš izpod pokrivala. In barve so egipčanske, žive in v različnih hieroglifih, da imamo takozvano Tutankhamonovo modo in je tudi blago, ki ima ime Tutankhamon po egipčanskem kralju, ki so bili v zadnjem času odkrili njegovo grobišče v takozvani Dolini kraljev v Egiptu. (Glej „Mladiko“ 1923, str. 146.)

SALE IN UGANKE

Za smeh.

Bahaču.

„Ali bom tega prekletega grbca premagal ali ne!“ je rekel sovražni general-bahač o maršalu luksemburškem.

Ko je maršal zvedel za te besede, je vzkliknil:

„Grbast? Kaj pa on ve o tem, saj me od zadaj še ni videl.“

Spoznal ga je.

Na predvečer neke bitke je neki častnik prosil maršala Toiras (čitaj Tvará) za dovoljenje, če sme obiskati očeta, ki je bil na smrt bolan. Maršal je takoj spoznal, da mož išče le pretveze, in mu je rekel: „Le pojdite, gospod, le pojdite! Vidim, da poznate zapoved: Spoštuj očeta in mater, da boš dolgo živel na zemlji.“

Ni več tako kakor nekdanj...

„E, je pač stara stvar,“ je rekel kapitan mlademu pomorskemu učencu, ki je bil prišel na krov; „mladega bedaka, ki doma ni za nobeno rabo, pošljejo po svetu zato, da se spametuje — kakor je bilo nekdanj!“

„O ne, gospod kapitan,“ je odgovoril učenec, „ne več zato kot nekdanj.“

„Torej ti ostaneš bedak.“

Čast, komur čast...

Gospod vojvoda je hotel prebresti reko. Ker se je pa bal brzega toka, je poklical trobentača, ki ga je spremljal, in mu velel, naj gre naprej. Ta pa je snel čepico z glave, se priklonil in rekel z vso ponižnostjo, kakor je bil vajen:

„Prosim, kar naprej, gospod.“

Žena brez napake.

„Torej, Cene, ali si videl nevesto, ki sem ti jo izbral? Ti ugaja?“

„Papa, ali nisi opazil, da šepa?“

„To nič ne dé, saj se ne bo udeleževala dirk! Lej ga no!“

„Pa križem gleda!“

„Toliko bolje! Ne bo videla tako natanko tvojih napak!“

„Ali si jo slišal govoriti?“

„Seveda!“

„Jeclja!“

„Toda za božjo voljo, mar hočeš dobiti ženo brez napake?“

Izplačala ga je.

Neki vitez reda sv. Duha, ki je veljal za zelo gumpastega, je zagledal velik briljant na roki zelo lepe gospe in je rekel svojemu prijatelju: „Meni bi bil prstan ljubši od roke.“

„In meni,“ je odvrnila gospa, ki ga je slišala, „bi bila uzda ljubša kot tele.“

Zadnjič.

Usmiljena ženica vidi kolesarja, ki se je zaletel z motornim kolesom ob drog in se pobil: „Revček, ali se prvič vozite s kolesom?“

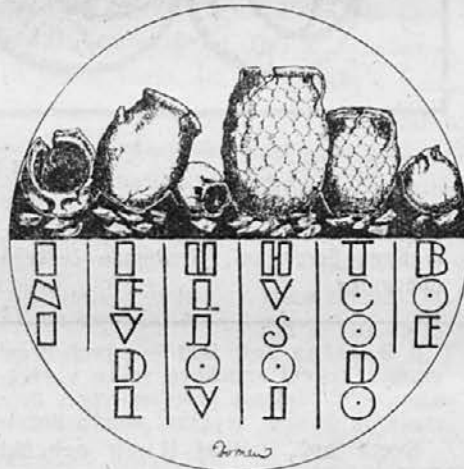
„O ne, zadnjič.“

Uganke.

Urednik: Peter Butkovič-Domen, Zgonik, p. Prosek, Italija.

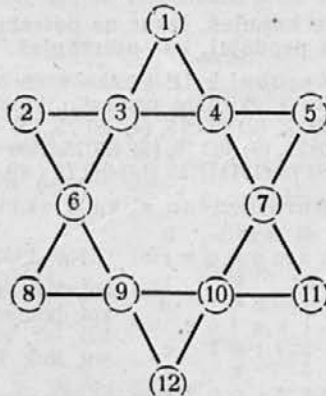
1. Skrivalica: „Lonci“.

(Domen, Zgonik)

2. Številnica.

(Iztok, Ljubljana.)

Vsaka črta mora imeti vsoto 26, oba enakokranična trikotnika pa vsoto 56.

3. Spremenitev.

(Iztok, Ljubljana.)

Žoga, kot, krava, sir, ozara, kača, krpa, luka, roka, peta, Sava, žena, trava, voz, kup, klada, dob.

Spremeni v prvi besedi eno, v drugi dve, v tretji eno, v četrti dve črki itd.; nove črke dajo zaporedoma pregovor.

4. Demant.

(Mija Petričeva, Ptuj.)

a	1. soglasnik.
a a a	2. število.
a a g i i	3. ptič.
k l m m o p p	4. —
r r r s s	5. žensko krstno ime.
t t t	6. mrčes.
t	7. soglasnik.

Navzdol ime rastline, počez slov. slikarja.

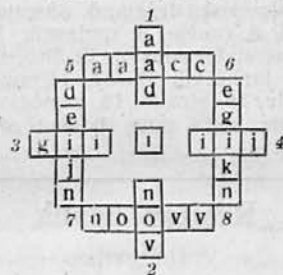
5. Vraza.

(Branko, Rečica.)

- (1) Zvest prijatelj štirih nog teče urno v tihi log;
- (2) v travi tam na mehkih tleh skače drugi pa po dveh.
- (3) Združena v pomladni gredi skrijeta se v cveta sredi, s cvetom splavata po vodi. — Če ne veš, pa sram te bodi!

6. Križni stik.

(Ivanka Kralj, Ljubljana.)

Premesti črke v posameznih predalih tako, da dobiš v črtah 1-2 in 3-4 naslov drame, v črtah 5-7 in 5-6 dvojce moških, v črtah 6-8 in 7-8 pa dvojce ženskih imen.

7. Številnica.

(Nace Cuderman, Tupaliče.)

V neki bolnici je 307 oseb, pri katerih so se dognale sledeče bolezni:

Vodenica	18 oseb.
Zastrupljenje	56 "
Jetika	132 "
Sifilis	7 "
Davica	3 "
Krvotok	6 "
Vnetje	56 "
Revmatizem	8 "
Padavica	3 "
Rak	12 "
Vročina	1 "
Pljučnica	3 "
Legar	2 "

Kaj nam vsi ti bolniki govore?

8. Sveča. (Nagrajena.)
(Št. Jerko, Ježica.)

9. Simbol.
(F. K., Babno polje.)

1. soglasnik, 2. časovna mera, 3. samoglasnik.
4. svetopisemski naziv za očeta, 5. neodrešena slovenska dežela, 6. obmejna gora, 7. sosed, 8. orožje, 9. soglasnik, 10. preprosta mera, 11. apostol, 12. žito, 13. grad, znan iz Jurčičevih spisov, 14. mornarsko orodje, 15. število, 16. samoglasnik.
Srednja vrsta pove pomen oblike te uganke.

10. Posetnice.
(Miklavč Oskar, Livek.)

Josip Treska
Kaj je hčerka tega moža?
Rajko Peter Lasič
Mož je železničar.
Krajec Ivan, Rado, Jelena
Kaj so ti trije tički?

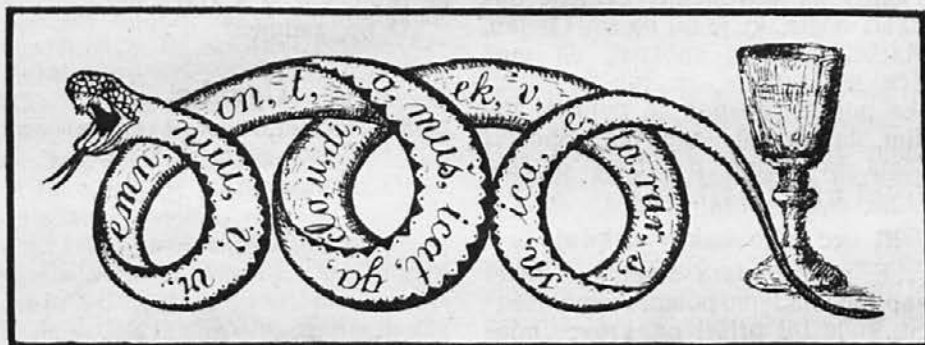
11. Vremenska uganka za februar.

(Stric Jože, Bloke.)
(Kraljev pot.)

		D	P	N	
Ž	E	„	A	R	M
C	A	„	„	R	A
L	I	S	Ž	V	A
N	E	A	V	Z	I
J	Č	E	L	B	J
O	„	„	Č	N	E
T	„	N	A	O	K

14. Pisana kača. (Nagrajena.)

(Iztok, Ljubljana.)

Razpis nagrade.

Za rešitev vseh uganek — tri vezane knjige, in sicer: 1. Breznikova slovnica, 2. Knez Serebrjani, 3. Roman češkega duhovnika.

Ako bo več rešilcev, določi žreb. Vse rešitve, tudi iz inozemstva, treba poslati vsaj do 20. februarja 1925 v zaprtem pismu na naslov:
Uprava »Mladike«, Prevalje.

Rešitev uganek

v 1. številki.

1. Skrivalica: šahovska igra: V malem začrtanem kvadratu je 25 polj; vsako polje odgovarja eni črki v abecedi. Prvo je *a*, drugo *b* itd. Veljajo le polja v malem kvadratu. V prvi potezi Te6 — b6 sta označeni dve polji v kvadratu, ki jima odgovarjata črki *e* in *a*; v tretji potezi belega Ša7 — b5 se upošteva le b5 (črka *e*) itd. Vse poteze dajo rek:

Čas vrti se neprestano;
seka rane in zdravi. (S. Jenko.)

2. Vremenska uganka za januar (konjiček):

Prosinec gorak,
kmet siromak.

3. Skrit pregovor: Ti očeta do
praga, sin tebe čez prag.

4. Podobnica: Brunna na svoji glavi
ne vidiš, a muho vidiš na tujem nosu.

5. Besedna uganka: Dru(g), ž(a)ba,
s(o)vet, (p)egam, oho(l), r(e)ja. Ko raz-
deliš ostale črke v nove besede, dobiš:
Družba svetega Mohorja.

6. Božična noč. Od leve proti desni
vzameš najprej smrekove vejice s sveč-
kami, nato od desne proti levi vejice brez
svečk in končno še črke „srce“; dobiš:
Sveta noč, izliva ti mir nebeški
nam v srce.

7. Brzobjavka. Vzameš črko *a* in po vrsti
vse druge z istim znamenjem, potem *o* in
črke z istim znamenjem itd.; dobiš:

Ako kupuješ, česar ne potrebuješ,
boš prodajal, kar potrebuješ.

8. Čarobni križ. Postavi vsote tako-le
(števíla v oklepaju pomenijo kvadrate):
(1) 488-75, (2) 480-75, (4) 481-75, (6) 486-75,
(7) 478-75, (8) 483-75, (9) 477-75, (10) 485-75,
(12) 484-75, (13) 479-75, (14) 482-75, (16) 487-75.

9. Futuristična slika v okviru:

P	b									
k	a	m	e	n	o	v	r	t		Na sliki:
v	v	i								vol, lov, lok,
l	b	o	r	n						kol, bor, rob,
i	k	a	l	o	s	j				kal, lak, los,
n	r	o	k	e						sol, Rok, kor.
č	k	v								
m	e	r	i	n	o	v	k	a		
k							a			

10. Zlogovnica: Kol-e-dar.

12. Skrivalica „Medved“. (Nagrajena.)
(Stric Jože, Bloke.)

13. Črkovna podobnica.
(Domen, Zgonik.)

VEOMrrrrrDA OzMin
Njkone KašČA

11. Črkovna skrivalica:

Ivana, Ana | unča, duri |
Zaimke, en | kupa, repa |
krona, oda | Halal, noč =
Znači poldan in polnoč.

12. Denar. 9 novcev je, od katerih je
eden najvišji, vsi drugi se pa vrste pod
njim. Začneš torej pri danskem novcu,
in sicer s prvima dvema črkama. Torej
dā itd.; dobiš: Denar je sveta vladar.

13. Črkovnica. Razrešiš jo takole:
11 pomeni: prva vrsta, prvi zlog = *so*,
23 pa: druga vrsta, tretji zlog = *va* itd.;
dobiš: Sova sovi pravi glavana.

14. Optična uganka. Približaj
sliko poševno k očem in zazreš črke.
Vzemi jih najprej od prednje, nato od desne
strani in še v obeh prekotnicah; dobiš:
V mojih očeh so črke na več straneh.

15. Sestavnica: 1. Francija, 2. idila,
3. norice, 4. ženjica, 5. grlica, 6. ad-
miral, 7. ruševac = Finžgar.

16. Iz astronomije: Točke na elipsi
se izpolnijo pri *a* začeni v smeri puščice
z abecedo. Črke (točke), ki jih kažejo
solčni žarki s tem, da obstanejo natančno
na njih, se vzamejo iz abecede, to so: *a*,
b, *e*, *m*, *n*, *o*, *r*, *v* in po njih pravilni raz-
vrstitev dobiš rešitev: novembra.